

TIEDONANTOJA 214 • 1996

ELINTARVIKKEIDEN HINTA- MARGINAALIT VUOSINA 1985–1996

HEIKKI LAURINEN

MAATALOUDEN TALOUDELLINEN TUTKIMUSLAITOS
AGRICULTURAL ECONOMICS RESEARCH INSTITUTE, FINLAND

RESEARCH REPORTS 214 • 1996

TIEDONANTOJA 214

**ELINTARVIKKEIDEN HINTA-
MARGINAALIT VUOSINA
1985 - 1996**

HEIKKI LAURINEN

MAATALOUDEN TALOUDELLINEN TUTKIMUSLAITOS
AGRICULTURAL ECONOMICS RESEARCH INSTITUTE, FINLAND
RESEARCH REPORTS 214

ISBN 952-9538-74-X
ISSN 0788-5199

Esipuhe

MTTL:ssa on laadittu 1960-luvulta lähtien laskelmia tärkeimpien elintarvikkeiden kuluttajahintojen jakautumisesta elintarvikeketjun eri portaiden kesken. Kuluttajan tuotteesta maksama hinta on laskelmissa eriytetty raaka-aineen hintaan, jalostuksen ja kaupan osuuteen eli ns. kokonaismarginaaliin sekä arvonnäkövoon.

Käsillä olevassa tutkimuksessa esitetään hintamarginaalit vuodesta 1985 alkuvuoteen 1996. Vuosia 1985 - 1990 koskevia laskelmia on julkaistu jo aiemmin (MTTL:n tiedonanto 178). Tilastointiin liittyvien muutosten vuoksi vuotta 1995 koskevia laskelmia ja tuotevalikoimaa jouduttiin uudistamaan. Kehitysuuntien arvioimisen helpottamiseksi uudistetut sarjat laskettiin osin takautuvasti vuoteen 1985.

Tarkasteltavan ajanjakson loppuosa on erityisen mielenkiintoinen. Tulokset osoittavat, että Suomen EU-jäsenyyden seurauksena useimpien elintarvikkeiden hintarakenne muuttui perusteellisesti. Ennen jäsenyyttä esitetyt arviot kuluttajahintojen muutoksista osuivat useimpien tuotteiden kohdalla melko oikeaan. Pääsyyinä kuluttajahintojen laskuun oli tuottajahintojen aleneminen ja siten raaka-aineiden halpeneminen.

Tutkimuksessa on selvitetty myös tärkeimpiä hinnanmuodostukseen vaikuttavia taustatekijöitä, muun muassa viime vuosina toteutettujen verotuksellisten muutosten vaikutuksia. Näistä merkittävimpiä ovat arvonnäkövero- ja elintarvikkeiden verokannan lasku sekä alkutuotevähennyksestä luopuminen.

Tutkimuksen on tehnyt maatalous- ja metsätieteiden maisteri Heikki Laurinen. Tutkimuslaitos kiittää tutkimuksen tekemistä edistäneitä henkilöitä hyvästä yhteistyöstä.

Helsingissä kesäkuussa 1996

Jouko Sirén

Ilkka P. Laurila

Sisällys

1. JOHDANTO.....	6
2. HINTAMARGINAALIEN RAKENNE.....	7
3. TUOTTAJA- JA KULUTTAJAHINTOJEN MÄÄRÄYTYMINEN	8
4. VEROKOITTELUN VAIKUTUS ELINTARVIKKEIDEN RAAKA-AINE- JA KULUTTAJAHINTOIHIN	9
5. TUOTEKOHTAISET MARGINAALILASKELMAT.....	11
5.1. Meijerituotteet	11
5.2. Lihatuotteet	21
5.2.1. Sianliha	23
5.2.2. Naudanliha	27
5.3. Kananmunat	32
5.4. Peruna	33
5.5. Vilja- ja leipätuotteet	34
5.5.1. Raaka-aineen hinta	34
5.5.2. Toimialan rakenne ja marginaalilaskelmien tulokset	36
6. RAVINNON HINTAKEHITYS	41
7. JOHTOPÄÄTÖKSET	46
8. KIRJALLISUUS	51
LIITTEET	54

ELINTARVIKKEIDEN HINTAMARGINAALIT VUOSINA 1985 - 1996

HEIKKI LAURINEN

THE MARKETING MARGIN CALCULATIONS IN 1985 - 1996

Abstract: The study examines the development of marketing margins and consumer prices of food products in Finland over 1985 - 1996. The purpose of these calculations is to indicate the distribution of the retail prices of the most important food products into the shares of raw material, processing and trade (=marketing margin) and taxes. The focus is on changes between situations before Finland's EU membership and after it. As a consequence of the membership, the producer prices decreased in Finland. The aim is to find out whether the decrease of producer prices went in full into the consumer prices.

The price of food increased annually on the average by 3,2 % in 1985 - 1991. As a consequence of increasing prices, the dissatisfaction against food prices increased: in 1990 only 7 % of consumers agreed that food prices in Finland are cheap or quite cheap. In 1991 producer prices started to fall. The phenomenon was a result of changes in agricultural policy. Moreover, the purchasing power was decreased by a strong economic depression. Also, the marketing margins of food products started to decrease. The most significant drop in marketing margins took place in 1993. In 1994, Finland started the adjustment into the EU membership. The decrease in marketing margins almost stopped. Due to the EU membership, the reduction of producer prices ranged between 30-60 %, on the average 40 %. The National Consumer Research Centre estimated that if the reduction of producer prices would go in full into the consumer prices the consumer prices of food products would decrease by 10 %.

The results show that the reduction of producer prices has gone in full into the consumer prices in meat, eggs, flour and bread. Compared with 1994, the marketing margins of meat decreased by 3-14 % in 1995 and consumer prices fell by 12-23 %. The decrease continued during the first quarter of 1996. The marketing margins of liquid milk have increased significantly, the marketing margins of emmental cheese somewhat, whereas the marketing margin of edam cheese has decreased. On the average, the marketing margins of dairy products increased in 1995. Despite of that the profits of dairy processing industry decreased significantly. This is mainly due to the overproduction: collapse in export subsidies considerably decreased the profitability of export trade. Secondly, trade has increased its margin due to the increased competition between dairies.

Index words: marketing margins, food prices, food consumption, food import

1. Johdanto

Elintarvikkeiden kuluttajahinnat nousivat nopeasti koko 1980-luvun loppupuoliskon. Tuottajahintoja nostettiin maataloustulojärjestelmän mukaisesti vähintään kustannusten nousua vastaavasti valtion ja maataloustuottajien välisten neuvotte- lujen perusteella. Elintarvikeketju pystyi siirtämään kohonneet kustannuksensa kuluttajahintoihin, koska kilpailevaa tuontia ei rajasuojan johdosta ollut. Ruoan hintakehitystä kohtaan alkoi kuitenkin ilmetä kasvavaa tyytymättömyyttä: vuona 1990 vain noin 7 % kuluttajista piti elintarvikkeiden hintoja edullisina tai melko edullisina (KASKINEN 1996). Maatalouspolitiikan muutokset yhdistettynä talouden lamaan pysähdyttivät ruoan hinnan nousun vuosiksi 1991 - 1994.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kuvata, miten elintarviketeollisuuden ja kaupan osuus elintarvikkeiden kuluttajahinnasta (= marginaali) on kehittynyt viime vuosien aikana. Erityisenä mielenkiinnon kohteena ovat marginaalissa tapahtuneet muutokset ennen ja jälkeen Suomen EU-jäsenyyden. Rajasuojan poistuttua Suomen EU-jäsenyyden seurauksena elintarvikkeiden kuluttajahintojen odotettiin laskevan keskimäärin 10 % välittömästi jäsenyyden alkuvaiheessa (POHJONEN 1994). Tämän arvioitiin olevan mahdollista siirtymällä välittömästi EU:n maataloustulojärjestelmään, jolloin tuottajahinnat laskisivat 30 - 60 %. Kuluttajahintojen laskun edellytyksenä oli kuitenkin se, että elintarviketeollisuus ja kauppa siirtäisivät raaka-ainekustannusten laskun suoraan kuluttajahintoihin eli ne säilyttäisivät katteensa markkamääräisesti ennallaan. Tutkimuksessa selvitetään, siirtyikö tuottajahintojen lasku täysimääräisesti kuluttajahintoihin.

Hintamarginaaleja laskettaessa vähittäishinta jaetaan raaka-aineen hintaan, kokonaismarginaaliin ja arvonlisäveroon. Kokonaismarginaali on näinollen se osa tuotteen kuluttajahinnasta, joka jää jäljelle, kun kuluttajahinnasta on ensin vähennetty raaka-aineen hinta ja arvonlisävero. Kokonaismarginaalilla jalostuksen ja kaupan on katettava kustannuksensa ja tuottotavoitteensa.

Tutkimuksessa selvitetään lisäksi, mikä osuus osa EU-jäsenyyden myötä tapahtuneesta kuluttajahintojen muutoksesta on tuottajahintojen alenemisen seurausta, mikä osuus johtuu verotuksen muutoksista ja mikä osuus johtuu kokonaismarginaalin muutoksista. Koska kuluttajahinnat laskivat vuoden 1995 kuluessa eri tuotteilla hyvin eri tavalla, yleistä elintarvikkeiden hintakehitystä tarkastellaan yksityiskohtaisemmin tutkimuksen luvussa 6. Samassa yhteydessä selvitetään myös vuoden 1996 alussa tapahtunutta hintakehitystä.

2. Hintamarginaalien rakenne

Hintamarginaalien laskeminen alkaa maataloustuottajan osuudesta (taulukko 1). Ennen EU-jäsenyyttä tärkeimmille maataloustuotteille määrättiin Suomessa tavoitehinta, joka kuitenkin poikkesi todellisesta viljelijän saamasta hinnasta, koska lihasta ja viljasta perittiin ajoin merkittäviäkin vientikustannusmaksuja. Nykyisessä hintajärjestelmässä tuottajan saamaa hintaa alentavat välitys- ja rahtipalkkiot sekä käsittelykulut. Toisaalta viljelijän tuotteesta saamaan hintaan lisätään valtion maksamaa hintatukea tai muuta lisähintaa, joka maksetaan tuotteen vastaanottaneen jalostajan, kuten meijerin tai teurastamon välityksellä.

Hintamarginaalilaskelmissa tuottajahintana käytetään sitä hintaa, jonka teollisuus on maksanut viljelijälle tuotteesta. Viljelijältä perityt markkinoimismaksut, palkkiot sekä valtion maksama hinta- ja tuotantotuki jätetään ottamatta huomioon, koska niillä ei ole merkitystä marginaalien kannalta. Vähentämällä tuottajahinnasta mahdollinen sivutuotto ja vuoteen 1994 saakka alkutuotevähennys päästään teollisuuden käyttämän raaka-aineen todelliseen hankintahintaan mukaanlukien hankintakulut. Näin laskettu raaka-aineen hinta kuvaa mahdollisimman hyvin sitä hintatasoa, jolla kotimainen elintarviketeollisuus on saanut raaka-aineen käyttöönsä.

Taulukko 1. Marginaalilaskelmien rakenne.

Tuottajahinta (tavoite/markkinahinta)
- alkutuotevähennys
- sivutuotteiden arvo
+ hävikki
= Raaka-aineen veroton hinta jalostajalle
+ tuottajalle maksettu arvonlisävero (1995 lähtien)
+ jalostuksen, kuljetuksen, pakkauksen ja tukkukaupan marginaali
+ edellisen arvonlisävero
= Tukkuhinta
+ vähittäiskaupan marginaali
+ arvonlisävero
= Kuluttajahinta

Jotta verottomat raaka-ainehinnat olisivat koko aikasarjan ajalta vertailukelpoisia, lisätään raaka-aineen hintaan vasta seuraavassa vaiheessa jalostajan vuodesta 1995 lähtien viljelijälle maksama arvonlisävero. Marginaalilaskelmien kuluttajahinnat saadaan pääosin Tilastokeskuksen kuukausittain julkaisemasta ku-

luttajahintatilastosta. Vähentämällä lopputuotteen vähittäishinnasta arvonlisäverot ja raaka-aineen veroton hinta saadaan jalostuksen, kuljetuksen, pakkauksen sekä tukku- ja vähittäiskaupan arvonlisäveroton kokonaismarginaali.

3. Tuottaja- ja kuluttajahintojen määräytyminen

Maataloustulolaki oli Suomessa vuodesta 1956 lähtien maatalouspolitiikan keskeisin väline. Yleensä kahdesti vuodessa käydyissä valtion ja viljelijöiden välisissä neuvotteluissa päätettiin keskeisten maataloustuotteiden tavoitehinnat ja keinot, joiden avulla viljelijöille maksettavat tilityshinnat pidettiin lähellä tavoitehintoja. Periaatteessa tavoitehintojen tuli toteutua täydellisesti; mahdollinen ylitys tai alitus todettiin vuosittain hintaneuvottelukunnassa tehdyssä laskelmassa. Kevään tuloratkaisussa sovittiin tavoitehintojen muutoksista ja maataloustulon mahdollisesta korottamisesta. Syksyn hintaratkaisussa selvitettiin tuotantopanosten hintojen muutoksesta aiheutunut kustannusten muutos ja korjattiin tavoitehintoja vastaavasti. Aluksi maataloustulon korottaminen oli sidottu yleisen ansiotason kehitykseen tai maaseudun palkansaajien tulokehitykseen. Vuodesta 1993 lähtien ei sidonnaisuutta enää käytetty, vaan tulonkorotus oli neuvottelukysymys. Toteutuneet päätökset mukailivat yleisiä työmarkkinaratkaisuja.

Suomen hintajärjestelmä muuttui huomattavasti vuoden 1994 alussa, jolloin tuli voimaan uusi laki maataloustuotteiden markkinajärjestelmästä. Sen tehtävänä oli sopeuttaa Suomen hintajärjestelmää EU:n hintajärjestelmään. Vuoden 1994 neuvotteluissa tuli päättää tavoite- ja minimihinnoista, hinta- ja tulotuesta sekä markkinoinnin turvaamiseksi tarvittavista toimenpiteistä. Maataloustuotteiden tuli saavuttaa tavoitehintaa hinnoitteluvuoden aikana. Tosin se ei ollut pakollista. Tavoitehinnat vahvistettiin vehnälle, rukiille, ohralle, kauralle, maidolle, naudansian- ja lampaanlihalle sekä kananmunille. Vähimmäishinta vastasi käsitteenä EU:n interventiohintaa. Se toimi perusteena laskettaessa vientitukea tai ostettaessa maataloustuotteita varastoon. Tuontisuoja hoidettiin vuonna 1994 erillisellä tuontimaksulailla. Tuontihinnat nostettiin tuontimaksujen avulla kotimaisten hintojen tasolle. Tuontimaksut säädettiin tuotekohtaisesti ja ne muuttuivat kotimaisten ja maailmanmarkkinahintojen vaihdellessa.

Elintarvikkeiden kuluttajahintojen muodostus on muuttunut olennaisesti viimeisen kymmenen vuoden aikana. Valtion puuttumista hinnanmuodostukseen kuvaa hyvin se, että vuoteen 1988 saakka elinkeinohallitus vahvisti maito- ja viljatuotteiden ylimmät vähittäismyyntihinnat. Niitä määritettäessä otettiin huomioon keräily- ja jalostuskustannuksissa sekä kaupan kustannuksissa tapahtuneet muutokset niin, että tuottajille voitiin maksaa tavoitehinnan mukaista hintaa. Myös eräiden lihajalosteiden hinnat ovat olleet säädelyjä. Vuoden 1988 loka-kuun alussa luovuttiin kaikesta hintasäännöstelystä. Perunoiden, lihan ja kananmunien hinnanmuodostus oli jo ennestään vapaata. Valtio kuitenkin sääteli osin

tarjontaa myöntämällä vienti- ja tuontilupia. Mikäli tuottajahinta aleni liikaa, vienti sallittiin, jolloin tarjonta pieneni ja hinta nousi. Liian korkeaa tuottajahintaa alennettiin tuonnin avulla.

Vuoden 1995 alusta Suomessa otettiin käyttöön EU:n hintajärjestelmä interventio- tavoite- ja kynnyshintoineen. Tuotteista saataviin markkinahintoihin vaikuttavat erityisesti muissa EU-maissa vallitseva hintataso sekä kotimaisen tuotannon ja kulutuksen välinen suhde. Kuluttajahinnat ovat pitkälti markkinaohjautuvia. Tuottajahinta jää käytännössä usein viimeiseksi eräksi teollisuuden ja kaupan vähennettyä ensin omat kulunsa sekä lakisääteiset verot ja maksut kuluttajalta saadusta hinnasta.

4. Verokohtelun vaikutus elintarvikkeiden raaka-aine- ja kuluttajahintoihin

Marginaaleista on erotettu omaksi osakseen tiettyjä valtion perimiä tai hyvittämiä veroja ja maksuja. Valtion perimistä maksuista tärkein on *arvonlisävero* (aiemmin liikevaihtovero). Liikevaihtoveroprosentti on muuttunut laskelmien tarkasteluajanjaksolla seuraavasti:

- 31.05.1989 saakka 19,0 % (16,0 % verollisesta myyntihinnasta)
- 01.06.1989 alkaen 19,8 % (16,5 % verollisesta myyntihinnasta)
- 01.12.1989 alkaen 20,5 % (17,0 % verollisesta myyntihinnasta)
- 01.01.1991 alkaen 21,2 % (17,5 % verollisesta myyntihinnasta)
- 01.10.1991 alkaen 22,0 %
- 01.01.1995 alkaen 17,0 % (elintarvikkeet, poikkeuksena teuraseläimet 22,0 %)

Liikevaihtoveron laskentatapa muuttui 1.10.1991 samalla, kun liikevaihtoveroprosentti kohosi 22:een. Liikevaihtovero ilmoitettiin tähän ajankohtaan saakka prosentteina tuotteen verollisesta myyntihinnasta. 1.10.1991 jälkeen liikevaihtovero on lisätty suoraan tuotteen verottomaan myyntihintaan. Aiemmalla laskutavalla ilmoitettuna esimerkiksi 22 % suuruinen liikevaihtovero oli 18,03 % tuotteen verollisesta myyntihinnasta (taulukko 2).

Suomessa otettiin käyttöön arvonlisäverojärjestelmä 1.1.1994 yleisimmän verokannan säilyessä 22 %:ssa (ASK 1501/93). Tällöin uusina alueina mm. palvelut tulivat pääsääntöisesti arvonlisäverojärjestelmän piiriin. EU-jäsenyyden seurauksena myös alkutuotannon harjoittajista tuli 1.1.1995 lähtien arvonlisäverovelvollisia (ASK 1218/94 ja 1486/94). Samassa yhteydessä elintarvikkeiden arvonlisäverokohtelua muutettiin olennaisesti. Siirtymäkaudelle vuosiksi 1995 - 1997 elintarvikkeiden arvonlisäverokannaksi määrättiin 17 %. Alkutuottajien myydessä eläviä eläimiä teurastamoon käytetään kuitenkin 22 %:n verokantaa.

Elintarvikkeiden kuluttajahintojen nousua tulee vuodesta 1998 lähtien hidastamaan edelleen verokannan suunniteltu lasku 12 %:iin (HE 222/94). Tällä hetkellä voimassa oleva elintarvikkeiden arvonlisävero on ennen 1.10.1991 vallinneella laskentatavalla ilmoitettuna 14,5 % tuotteen verollisesta myyntihinnasta. Vastavasti 12 %:n suuruinen verokanta vastaa aiemmin ilmoitetulla tavalla laskettuna 10,7 %.

Taulukko 2. Elintarvikkeiden verokohtelun muutokset.

	1.1 - 30.9.1991 vero 21,2 %		1.10.1991 - 31.12.1994 vero 22,0 %		1.1.1995 lähtien vero 17,0 %		1.1.1998 lähtien vero 12,0 %	
Tuotteen veroton hinta	8,25	10,00	8,20	10,00	8,55	10,00	8,93	10,00
+ Lvv/alv	1,75	2,12	1,80	2,20	1,45	1,70	1,07	1,20
= Tuotteen veroll. hintaa	10,00	12,12	10,00	12,20	10,00	11,70	10,00	11,20
Bruttoveron osuus kuluttajahinnasta		17,5%		18,0%		14,5%		10,7%
Muutoksen vaikutus:								
- markkoina				+0,08		-0,50		-0,50
- prosentteina				+0,7%		-4,1%		-4,3%

Ennen EU-jäsenyyttä arvonlisävero ei kuitenkaan rasittanut elintarvikkeiden hintoja täysimääräisesti nk. *alkutuotevähennyksen* johdosta. Maataloustuotteen jalostaja teki alkutuotevähennyksen viljelijälle maksetusta hinnasta kulloinkin voimassa olleen liikevaihtoveroprosentin suuruisena. Lokakuusta 1991 alkaen alkutuotevähennys oli 18 % (vrt. liikevaihtoveron laskentatavan muutos) tuottajahinnasta tai maahan tuodun tavaran veron perusteesta. Tämän jälkeen elintarvikkeiden myyntiin sovellettiin voimassa ollutta verokantaa. Maidosta ja lihasta alkutuotevähennys tehtiin kuitenkin vähittäishintojen alentamiseksi seuraavasti korotettuna (HE 222/94):

Maito

1,9 -kertainen 30.06.1988 saakka
1,7 -kertainen 01.07.1988 alkaen
1,6 -kertainen 01.01.1989 alkaen
vähennys poistui 01.01.1995

Liha

1,5 -kertainen 30.06.1991 saakka
1,35 -kertainen 01.07.1991 alkaen
vähennys poistui 01.01.1995

Alkutuotevähennyksen muodossa annettu verotuki oli ennen EU-jäsenyyttä vuositasolla noin 4 mrd. mk (HE 222/94). Alkutuotevähennyksen vuoksi elintar-

vikkeiden hintoihin sisältyi veroa pääsääntöisesti vain jalostuskustannusten ja kaupan myyntipalkkion osuudessa. Verotuki oli kohdistettu jalostamattomille elintarvikkeille, minkä johdosta kulutukseen myytävien elintarvikkeiden verosisälöt vaihtelivat ennen EU-jäsenyyttä huomattavasti. Maidon ja lihan korotetun alkutuotevähennyksen vuoksi verotuki oli suhteellisesti suurin maito- ja lihatuotteissa. Voin osalta tilanne oli kärjistetyin, sillä alkutuotevähennys oli 1990-luvulla jopa 50 % suurempi kuin jalostuksen ja kaupan marginaalista laskettu liikevaihtovero, jolloin tuotteen kuluttajahintaan ei laskennallisesti sisällynyt lainkaan liikevaihtoveroa. Mitä jalostetumpi tuote oli, sitä korkeampi oli sen sisältämä vero. Selvityksessä mukana olleiden elintarvikkeiden nettoarvonlisäverosisältö vaihteli tarkasteluajanjaksolla ennen EU-jäsenyyttä -9,4 %:sta +15,8 %:iin, kun nykyään se on kaikilla tuotteilla 14,5 %.

5. Tuotekohtaiset marginaalilaskelmat

5.1. Meijerituotteet

Vuonna 1995 maidon tuotanto oli 2 396 milj.littraa eli 1,4 % edellistä vuotta vähemmän. Meijerien käyttämän maidon määrä laski 0,8 % 2 296 milj.litraan (taulukko 3). Maitonesteiden omavaraisuus oli noin 114 % ja rasvan 129 %.

Taulukko 3. Maitonesteen käyttö kulutukseen (pl. vienti ja tuonti), milj. litraa.

	1994	1995
Maidot ja kermat	796	777
Hapantuotteet	183	192
Juustot	790	825
Meijerirasvat	40	40
Jauheet	162	**
Muut tuotteet ja valmistuksen hävikki	345	462
Meijerimaidon käyttö	2 316	2 296
Tilakäyttö	118	104
Yhteensä	2 434	2 400

Lähteet: KÖYLIJÄRVI 1995 ja ETT 1996.

Maitotaloustuotteiden osuus on 15 - 20 % vähittäiskaupan myynnistä. Useimmille kaupoille kevytmaito on eniten myyty yksittäinen tuote ja yleensä hy-

vä myös tuotollisesti (TOIVAKKA 1995a). ETT:n mukaan maidon kysynnän lasku jatkuu edelleen noin 3 %:n vuosivauhtia, ja samalla kulutusrakenne kehittyy jalosteiden suuntaan. Vuonna 1995 jogurtin kulutusta nosti 18 % mm. ruotsalaisen Arlan markkinoilletulo. Juuston kulutus nousi 6,1 % hintojen laskiessa selvästi. Voin kulutus puolestaan laski 1,5 % ja voi-kasviöljyseosten 4,3 % (ETT 1996). Molempien tuotteiden kysyntä laskee hintojen laskusta huolimatta.

Maitotuotteiden alkutuotevähennystä pienennettiin 1,9-kertaisesta 1,6-kertaiseksi vuoden 1988 aikana. Ennen vuotta 1988 kevytmaitoa ja talouspiimää lukuun ottamatta kaikkien tarkastelussa olleiden maitotuotteiden sisältämä nettoliikevaihtovero oli negatiivinen, eli alkutuotevähennys oli suurempi kuin lopputuotteen sisältämä arvonlisävero (liite 1). Tällä pyrittiin laskemaan maitotuotteiden kuluttajahintoja. Kertoimen laskettua vuoden 1989 alusta 1,6:een nettoliikevaihtovero nousi positiiviseksi kaikilla muilla tuotteilla paitsi kulutusmaidolla ja meijerivoilla. Vuonna 1993 kulutusmaitoa ja meijerivoita lukuun ottamatta maitotuotteiden keskimääräinen verosisältö oli 0,5 - 6,6 % kuluttajahinnasta ja vuonna 1994 1,1 - 7,2 %. Alkutuotevähennysjärjestelmän poistuttua maitotuotteiden arvonlisäverotus kiristyi selvästi nousten muiden tuotteiden tavoin 14,5 %:iin kuluttajahinnasta.

Maidon 10 pennin jälkitilioletuksella korjattu (vuoteen 1988 saakka) tavoitehinta nousi vuoteen 1991 saakka keskimäärin 3,7 % vuodessa. Vuodesta 1991 vuoteen 1994 tavoitehintaa säilyi ennallaan 2,82 markassa litraa kohden. Vuonna 1995 maidon tuottajahinta laski 2,82 markasta 1,86 markkaan (ilman arvonlisäveroa) eli 34 %. Laskelmissa ei ole otettu huomioon laatulisiä, jotka vuonna 1994 olivat noin 8,4 p/l ja vuonna 1995 5,7 p/l.

Meijerit käyttävät tuotteidensa kustannuslaskennassa reseptien pohjana olevia täys- ja kurrimaitomääriä. Kurrin ja rasvaprosentin arvot on laskettu alkutuotevähennetyistä tuottajahinnasta vastaten hintaa, jolla teollisuus sai raaka-ainetta käyttöönsä. Vuoden 1995 alusta kustannuslaskennassa käytettyä arvosuhdetta muutettiin siten, että tuottajahinnasta kurriosan arvo oli 60 % ja rasvaosan vain 40 %. Arvosuhde on muuttunut viime vuosien kuluessa voimakkaasti pois rasvaa arvostavasta suunnasta. Vielä vuosina 1986-1989 rasvaosan arvo oli 64 % tuottajahinnasta. Aiemmin voi nähtiin jalostusprosessin tärkeimpänä tuotteena; nyttemmin sen kulutus on vähentynyt ja kuluttajahinta laskenut.

Nestemäiset maitotuotteet

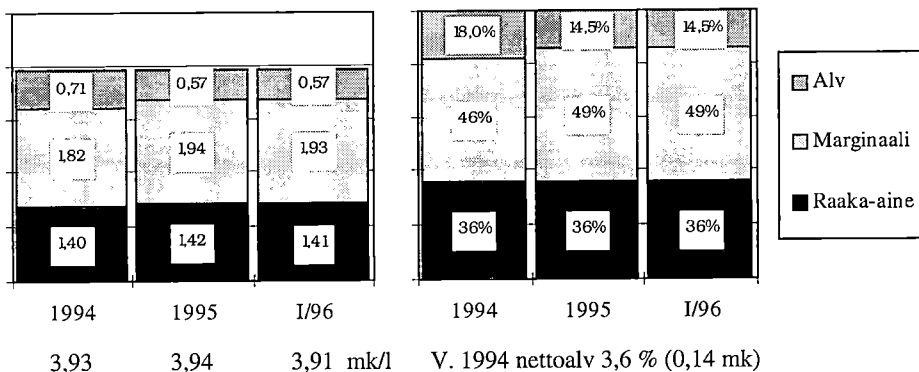
Maidot ja kermat tilakäyttö mukaan lukien muodostavat noin 40 % maitonesteen käytöstä (taulukko 3). Nestemäisillä maitotuotteilla on kotimaan markkinoilla kuljetusetäisyyksien vuoksi luontainen suoja tuontia vastaan. Kilpailu nestemäisten maitotuotteiden markkinoista kuitenkin kiristyi vuosina 1994 ja 1995. Maidon pakkaaminen kiinnosti yhä useampia meijereitä osin varmasti siitä syystä, että purkkimaito oli Suomessa ennen EU-jäsenyyttä useampia EU-maita halvem-

paa, mutta voi ja juustot olivat kalliimpia. Näin purkkimaidon hintaodotuksiin liittyi selviä nousupaineita. Kilpailutilanteen kovenemisen seurauksena maidon tukkuhintojen arvioidaan alentuneen jopa 10 - 15 % (JALKANEN 1995), eikä kuluttajahintojen ennakoitu nousu (TOIVAKKA 1995b) toteutunut (SAVOLAINEN 1996).

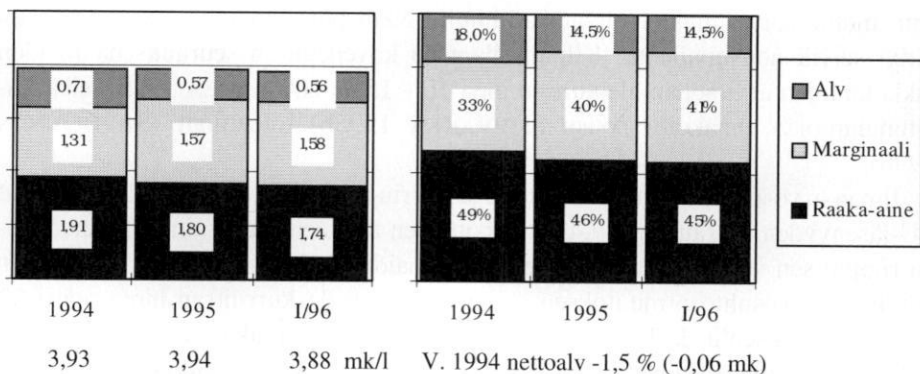
Ilman arvosuhteen muutosta rasvan ja kurrin raaka-aineen hinta olisi laskenut EU-jäsenyyden seurauksena 7,4 %. Yksittäisen tuotteen raaka-aineen hinnan lasku riippui sen valmistuksessa käytetyn täysmaidon ja kurrin suhteesta sekä siten erityisesti arvosuhteen muutoksen vaikutuksesta, sillä kurrilitrin hinta nousi 27 % ja rasvaprosentin laski 32 %. Niinpä kevytmaidon raaka-aineen hinta nousi 2,0 % ja kulutusmaidon laski 5,9 % vuonna 1995. Kevytmaidon koostumusta muutettiin laskemalla rasvapitoisuus 1,9 %:sta 1,5 %:iin. Ilman tätä muutosta kevytmaidon raaka-aineen hinta olisi kallistunut 5,7 %

Kuten muidenkin peruselintarvikkeiden kuluttajahinnat, myös maitotuotteiden hinnat nousivat 1980-luvun loppupuolella suhteellisen nopeasti, mutta lähtivät 1990-luvulla laskuun. Vuoteen 1991 saakka kevyt- ja kulutusmaidon kuluttajahinnat nousivat keskimäärin 3,9 % vuodessa. Tämän jälkeen aina vuoteen 1993 saakka sekä kulutus- että kevytmaidon kuluttajahinnat laskivat 2,3 % vuodessa. Vuosina 1993 - 1995 kevyt- ja kulutusmaidon kuluttajahinnat ovat pysyneet välillä 3,88 - 3,97 mk/litra. Vuonna 1994 kokonaismarginaali nousi kulutusmaidolla 1,3 % ja kevytmaidolla 0,9 % (alv 0 %). Vuonna 1995 arvosuhteen muutos ja meijerien hinnoittelupolitiikka nostivat marginaalia kulutusmaidolla 19,6 % ja kevytmaidolla 6,4 % (kuviot 1a-d).

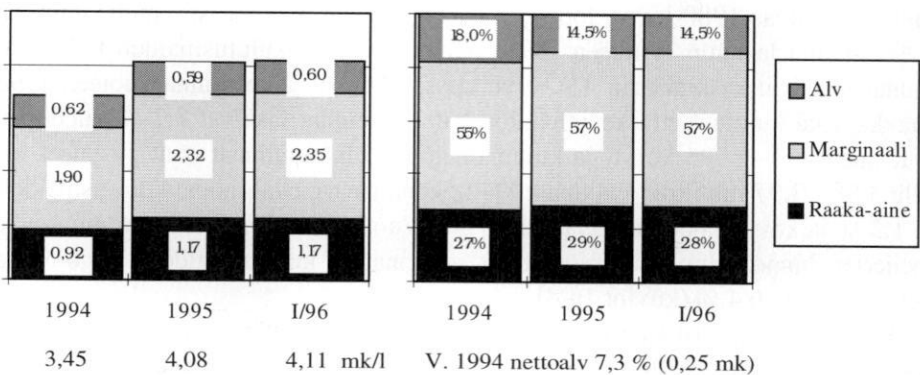
Kuviossa 1 on erikseen esitetty kunkin tuotteen sisältämän nettoarvonlisäveron osuus vuonna 1994. Näin saadaan selkeämpi kuva maataloustuotteiden tuottajahintojen todellisesta alenemisestä EU-jäsenyyden seurauksena. Nettoarvonlisäveron osuus on saatu vähentämällä 18 %:n (22 % verottomasta hinnasta) suuruisesta bruttoarvonlisäverosta maataloustuotteen jalostajan hyväkseen laskema, raaka-aineiden hintojen alentamiseksi tehty alkutuotevähennys (liite 1).

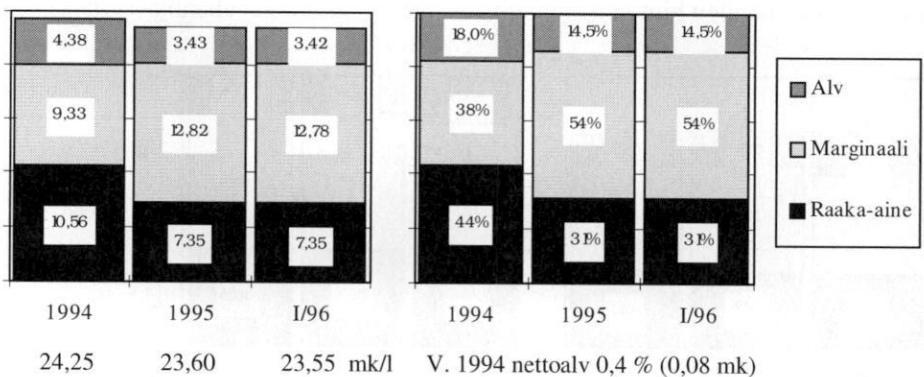
Kuvio 1a. Kevytmaidon kuluttajahinnan muodostuminen, mk/l ja %.

Kuvio 1b. Kulutusmaidon kuluttajahinnan muodostuminen, mk/l ja %.

Kuvio 1c. Rasvattoman piimän kuluttajahinnan muodostuminen, mk/l ja %.

Kuvio 1d. Kuohukerman kuluttajahinnan muodostuminen, mk/l ja %.

Taulukko 4. Maitonesteiden kuluttajahinnan muutoksiin vaikuttaneet tekijät (sis. alv), mk/l ja %.

	Kevytmaito				Kulutusmaito			
	1994 / 95		1995 / I/96		1994 / 95		1995 / I/96	
	mk	%	mk	%	mk	%	mk	%
Raaka-aineen hinta	+0,03	+	-0,01	-48	-0,13	-*	-0,07	-123
Marginaali	+0,14	+	-0,01	-52	+0,30	+	+0,01	+23
Verokannan lasku 17%:iin	-0,16	-*	-	-	-0,16	-*	-	-
Kuluttajahinnan muutos	+0,01	100	-0,02	-100	+0,01	100	-0,06	-100

	Rasvaton piimä				Kuohukerma			
	1994 / 95		1995 / I/96		1994 / 95		1995 / I/96	
	mk	%	mk	%	mk	%	mk	%
Raaka-aineen hinta	+0,29	+45	0,00	0	-3,76	-*	0,00	0
Marginaali	+0,49	+77	+0,03	100	+4,09	+	-0,05	-100
Verokannan lasku 17%:iin	-0,14	-22	-	-	-0,99	-150	-	-
Kuluttajahinnan muutos	+0,63	100	+0,03	100	-0,66	-100	-0,05	-100

* vaikutus yli 200 %.

Pääosalla tuotteista alkutuotevähennys oli 18 % tuottaja- tai tavoitehinnasta, mutta maidolla se oli 29 % (1,6 -kertainen) tavoitehinnasta ja lihalla 24 % (1,35 -kertainen) tuottajahinnasta. Mikäli elintarviketeollisuus ei olisi saanut tehdä maataloustuotteiden tuottajainnoista alkutuotevähennystä, elintarvikkeiden kuluttajahinnat olisivat ennen EU-jäsenyyttä olleet vastaavasti korkeammat. Joillakin tuotteilla, kuten kulutusmaidolla, alkutuotevähennys on ollut suurempi kuin tuotteen sisältämä bruttoarvonlisävero. Tämä johtuu maidon korotetusta alkutuotevähennyskertoimesta ja meijerien hinnoittelupolitiikasta sekä siten suhteellisen suuresta raaka-aineen kuluttajahintaosuudesta.

Piimä on kaikista tarkasteluun kuuluneista tuotteista poikkeava, sillä sen kuluttajahinta on noussut vuosien 1985 - 1995 aikana kaikkina muina vuosina vuotta 1993 lukuun ottamatta. Vuosina 1985 - 1991 keskimääräinen piimän hinnan nousu oli 5,6 % vuodessa. Kokonaismarginaali nousi tätäkin nopeammin, eli keskimäärin 6,7 % vuodessa. Vuoteen 1993 saakka piimän kuluttajahinta ja marginaali säilyivät vuoden 1991 tasolla. Vuonna 1994 piimän kuluttajahinta nousi lähes 18 p/l eli 5,4 % ja marginaali 15 p/l eli 8,3 %. EU-jäsenyyden myötä kuluttajahinta nousi peräti 63 p/l eli 18 % marginaalin noustessa 42 p/l eli 22 %.

Toteutettu arvosuhteen muutos ja alkutuotevähennyksen poistuminen nostivat raaka-aineen hintaa 27 %. Penneinä mitattuna (- 25 p) muutos on marginaalin ja kuluttajahinnan muutokseen nähden pieni. Vuoden 1996 ensimmäisellä vuosineljänneksellä piimän kuluttajahinta nousi 4 p/l verrattuna vastaavaan ajankohtaan vuonna 1995.

Kuohukerman kuluttajahinnan kehitys on ollut maltillista. Vuoteen 1992 saakka kuluttajahinta nousi 1,4 % vuodessa ja kokonaismarginaali 0,8 % vuodessa. Vuosina 1993 ja 1994 kuluttajahinta ja kokonaismarginaali laskivat hie-man. EU-jäsenyys pudotti raaka-aineen hintaa 30 %. Kun samaan aikaan kuohukerman kuluttajahinta laski vain 2,7 %, kokonaismarginaali kasvoi 38 %. Ker-man kuluttajahinnassa ei tapahtunut muutoksia vuoden 1995 aikana.

Vuoden 1996 ensimmäisen vuosineljänneksen tietojen perusteella maitonesteiden kuluttajahinnoissa tai marginaaleissa kulutusmaitoa lukuun ottamatta ei tapahtunut merkittäviä muutoksia vuoteen 1995 nähden. Kulutusmaidon rasvapitoisuutta alennettiin 3,9 %:sta 3,5 %:iin vuoden 1996 alussa. Tämä laski raaka-aineen hintaa 3,3 %. Raaka-aineen hinnan lasku päättyi lähes täysin kuluttajahintaan. Syyskuusta 1994 kuohukerman kuluttajahinta on laskenut maitonesteistä eniten, 3,3 %. Sen sijaan rasvattoman piimän hinta on noussut 17 %. Vuosien 1991 - 1992 huippuhinnoista eniten on halventunut kulutusmaito, 5,1 %, mutta piimä on kallistunut 26 %.

Maitonesteiden marginaalit ovat jatkaneet nousuaan vuosina 1993 - 1994 tapahtuneen lievän laskun jälkeen, laskettiinpa marginaalit uutta tai vanhaa arvosuhdetta käyttäen. Tämä ei ole kuitenkaan välttämättä merkinnyt meijerien kannattavuuden paranemista, vaan todennäköisesti merkittävä osa marginaalin noususta on päätyynyt tukku- ja vähittäiskaupoille niiden voimakkaan neuvottelu-aseman ja meijerien välisen markkinaosuustaistelun myötä.

Juustot ja meijerivoi

Yli 70 % suomalaisten syömistä juustoista on edamia tai emmentalia. Vaikka juustojen kulutus on jatkuvasti kasvanut, on kulutus edelleen moniin EU-maihin verrattuna vähäisempää. Vuonna 1994 Valion markkinaosuus juustoissa oli 73 %, Ingmanin ja Milkan molempien 10 %, Raision 3 %, ja tuonnin osuus kulutuksesta oli noin 4 % (JALKANEN 1995).

Maitotuotteiden osalta EU-jäsenyyden odotettiin tuovan muutoksia erityisesti juustomarkkinoille. Vuonna 1994 Valio arvioi menettävänsä kaupan vapautuessa noin 15 % juusto- ja rasvamarkkinoista. Menetyksen korvaaminen lisäviennillä olisi merkinnyt juuston viennin lisäämistä 10 milj. kilolla 30 milj. kiloon (HAMMARSTEN 1994). Tammi-heinäkuussa 1995 Valion markkinaosuus oli laskenut 67 %:iin ja tuonnin kasvanut vajaaseen 10 %:iin (JALKANEN 1995).

Vuoden 1995 loppuun mennessä tuonnin osuudeksi muodostui 8 % kulutuksesta tuonnin kasvaessa edellisestä vuodesta 82 % 6,4 milj. kiloon. Tuonnin arvo

nousi samaan aikaan vain 41 %, joten tuonnin rakenne muuttui rajasuojan poistuttua edullisempia perustuustoja suosivaksi. Tuodun juustokilon keskihinta aleni 30,50 markasta 23,60 markkaan kiloa kohden. Juuston vienti kasvoi 6,9 % 29,4 milj. kiloon. Viennin arvo kiloa kohden säilyi lähes ennallaan.

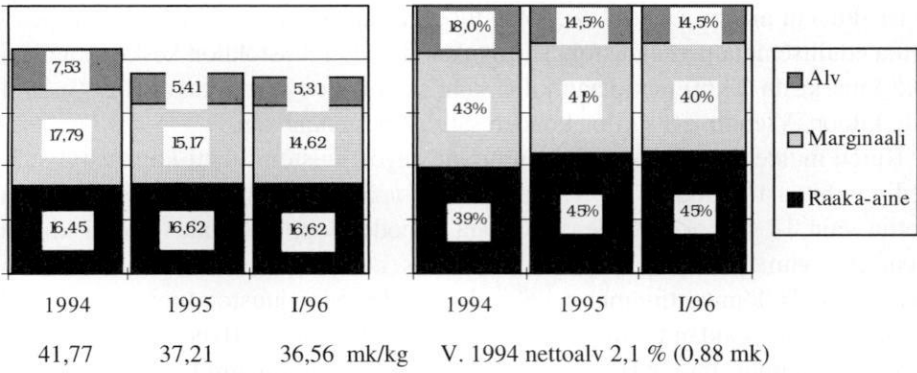
Kuten muidenkin elintarvikkeiden tuonti, myös juuston tuonti käynnistyi suhteellisen hitaasti vuoden 1995 alussa: ensimmäisen vuosineljänneksen aikana tuotiin vain 17 % koko vuoden määrästä. Vuoden loppua kohden tuonti kiihtyi siten, että viimeisen vuosineljänneksen osuus koko vuoden 1995 tuonnista oli kolmannes. Tällöin tuotiin mm. 64 % koko vuoden edamjuuston tuonnista eli 347 tonnia ja 55 % Goudan tuonnista eli 110 tonnia (TULLIHALLITUS 1995). Tuonnin kasvu on jatkunut: mm. edamia tuotiin vuoden 1996 huhtikuun loppuun mennessä 400 tonnia eli 73 % koko vuoden 1995 tuonnista, goudaa 108 tonnia eli 54 % vuoden 1995 tuonnista ja cheddaria 68 tonnia eli 84 % vuoden 1995 tuonnista. Muiden merkittävien juustolaatujen tuonti ei ole kasvanut yhtä voimakkaasti (TULLIHALLITUS 1996). Mikäli vuoden 1996 alun kehitys jatkuu samanlaisena vuoden loppuun, muodostuu kokonaistuonniksi 7 - 8 milj. kg.

Edamjuuston kuluttajahinta nousi vuosina 1985 - 1991 keskimäärin 5,4 % vuodessa ja marginaali 4,9 % (alv 0 %) vuodessa. Vuonna 1992 kuluttajahinnan ja kokonaismarginaalin nousu taittui, ja vuonna 1993 edamjuuston hinta laski 3,8 % ja marginaali 7,1 % raaka-aineen hinnan säilyessä entisellä tasollaan.

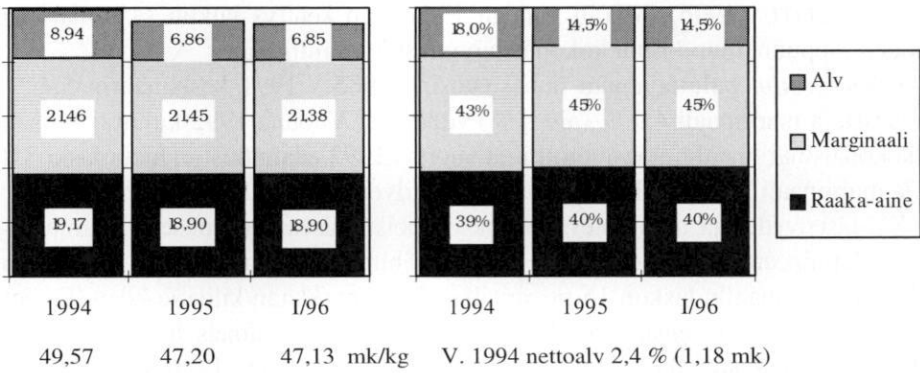
EU-jäsenyyden ja alkutuotevähennyksen poistamisen seurauksena edamjuuston raaka-aineen hinta nousi 1,1 %, mutta vähittäishinta laski 11 % aiheuttaen kokonaismarginaalin laskun 15 prosentilla 15,17 markkaan kiloa kohden (kuviot 2a-c). Vuoden 1995 ensimmäiseltä vuosineljännekseltä viimeiselle vuosineljännekselle edamjuuston kuluttajahinta laski 4,3 %. Vuoden 1996 ensimmäisen vuosineljänneksen tietojen perusteella raaka-aineen hinta on säilynyt ennallaan ja edamjuuston kuluttajahinta on laskenut edelleen 1,7 % vuodesta 1995 aiheuttaen marginaalin laskun 3,6 %:lla. Syyskuusta 1994 edamjuuston kuluttajahinta on laskenut 12 % ja huippuvuodesta 1992 16 %.

Emmentaljuuston kuluttajahinta nousi vuosina 1985 - 1991 keskimäärin 4,1 % vuodessa marginaalin noustessa raaka-aineen hintaa hitaammin eli 3,0 % vuodessa. Vielä vuonna 1992 kuluttajahinta nousi 0,8 % ja marginaali 1,0 %, mutta vuosina 1993 ja 1994 kummatkin laskivat hieman.

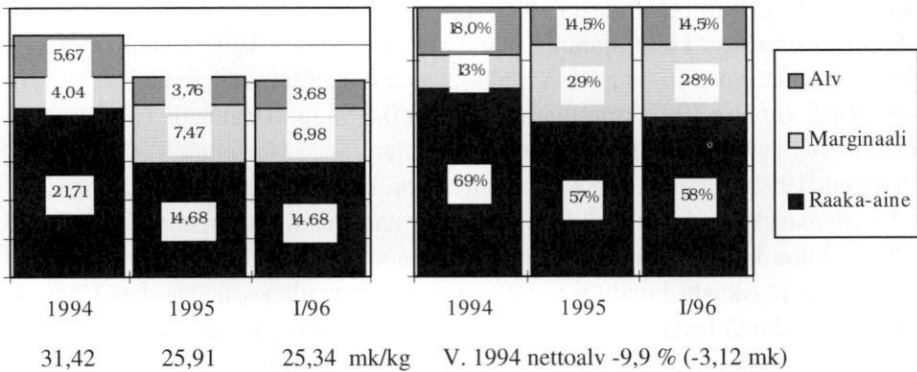
Vuonna 1995 sinileimaisen emmentaljuuston kuluttajahinta aleni 4,8 prosenttia 47,20 markkaan kiloa kohden. Kokonaismarginaali säilyi ennallaan 21,45 markassa kiloa kohden, mutta raaka-aineen hinta laski 1,4 %. Pääosa emmentaljuuston hinnanlaskusta tapahtui välittömästi vuodenvaihteessa, vuoden 1995 aikana kuluttajahinta laski enää vain 1,5 %. Vuoden 1996 ensimmäisellä vuosineljänneksellä ei tapahtunut muutoksia vuoteen 1995 verrattuna (taulukko 5). Huippuvuodesta 1991 emmentaljuuston kuluttajahinta on laskenut 5,8 % ja marginaali 1,4 %. Vanhalla arvosuhteella laskettuna emmentaljuuston marginaali olisi noussut 3,9 %.

Kuvio 2a. Edamjuuston kuluttajahinnan muodostuminen, mk/kg ja %.

Kuvio 2b. Emmentaljuuston kuluttajahinnan muodostuminen, mk/kg ja %.

Kuvio 2c. Meijerivoin kuluttajahinnan muodostuminen, mk/kg ja %.

Taulukko 5. Juuston ja meijerivoin kuluttajahinnan muutoksiin vaikuttaneet tekijät (sis. alv), mk/kg ja %.

	Edamjuusto				Emmentaljuusto			
	1994 / 95		1995 / I/96		1994 / 95		1995 / I/96	
	mk	%	mk	%	mk	%	mk	%
Raaka-aineen hinta	+0,20	+4	0,00	0	-0,32	-14	0,00	0
Marginaali	-3,06	-67	-0,64	-100	-0,01	-1	-0,07	-100
Verokannan lasku	-1,71	-38	-	-	-2,03	-86	-	-
Kuluttajahinnan muutos	-4,57	-100	-0,65	-100	-2,37	-100	-0,07	-100

	Meijerivoi			
	1994 / 95		1995 / I/96	
	mk	%	mk	%
Raaka-aineen hinta	-8,23	-149	0,00	0
Marginaali	+4,01	+73	-0,57	-100
Verokannan lasku	-1,29	-23	-	-
Kuluttajahinnan muutos	-5,51	-100	-0,57	-100

Meijerivoi on pitkään toiminut kaupan sisäänvetotuotteena, eikä EU-jäsenyys muuttanut tätä roolia. Meijerivoi on myös ainut tässä tutkimuksesta tarkastelluista tuotteista, jonka hintamarginaalin kehitys on ollut erityisen heittelehtivä ja pääsääntöisesti laskeva koko tarkastelujakson ajan. Meijerivoin kuluttajahinta nousi vuosina 1985 - 1989 keskimäärin 2,1 % vuodessa, minkä jälkeen kuluttajahinta lähti laskuun. Suurin voion kuluttajahinnan aleneminen tapahtui vuonna 1991, jolloin voion marginaali aleni 48 % 10,74 markasta 5,55 markkaan kiloa kohden. Vuoteen 1994 mennessä marginaali oli laskenut 4,04 markkaan kiloa kohden raaka-aineen hinnan säilyessä ennallaan ja kuluttajahinnan laskiessa edelleen (liite 1).

EU-jäsenyys ja arvosuhteen muutos alensivat voihin käytetyn maidon tuottajahintaa 52 % ja raaka-aineen hintaa 32 % eli 7,03 mk/kg. Kun samaan aikaan kuluttajahinta laski vain 18 % eli 5,51 mk/kg, seurauksena oli voion marginaalin nousu 85 prosentilla 7,47 markkaan kiloa kohden. Vanhan arvosuhteen mukaan laskettuna raaka-aineen hinta olisi laskenut vain 7,4 % aiheuttaen siten marginaalin puolittamisen 2,03 markkaan kiloa kohden.

Vuoden 1995 ensimmäiseltä vuosineljännekseltä viimeiselle neljännekselle voion kuluttajahinta aleni 14 %. Vuoden 1996 ensimmäisen vuosineljänneksen

tietojen perusteella voi kallistui 5,6 % vuoden 1995 viimeisestä vuosineljänneksestä. Kuitenkin vuoden 1995 keskihinnasta laskettuna meijerivoin kuluttajahinta on laskenut edelleen 2,2 %.

Juuston ja voin kuluttajahintoihin ei ole odotettavissa suuria muutoksia vuoden 1996 aikana, koska raaka-aineen hinnassa ei tapahdu suuria muutoksia eikä edamjuuston lisääntynyt tuonti ole toistaiseksi olennaisesti alentanut kuluttajahintoja. Tuontihinnat ovat säilyneet vuoden 1995 tasolla.

Maitotuotteiden marginaalit vanhalla arvosuhteella laskettuna

Maitotuotteiden kokonaismarginaaleissa tapahtuneiden muutosten arviointia vaikeuttaa vuoden 1995 alussa tapahtunut maidon kustannuslaskennassa käytetyn arvosuhteen muutos. Tämän vuoksi marginaalit laskettiin myös vanhalla arvosuhteella. Uudella arvosuhteella laskettuna maitonesteiden marginaali kasvoi vuoden 1995 kulutusluvuilla painotettuna keskimäärin 13 % vuodesta 1994. Vanhalla arvosuhteella laskettuna maitonesteiden marginaali olisi kasvanut selvästi enemmän, keskimäärin 19 %. Kun maitonesteiden kulutuksen lasku 4 %:lla otetaan huomioon, jää maitonesteiden marginaalin nousuksi 16 % (taulukko 6).

Taulukko 6. Maitotuotteiden kokonaismarginaali vanhan arvosuhteen perusteella.

	Kulutus milj. l (kg)		Marginaali mk / l(kg)			Kotimaisen kulutuksen marginaali, milj. mk		
	1994	1995	1994	1995	I/96	1994	1995	I/96*
Kevytmaito	418	404	1,82	2,14	2,14	761	865	862
Kulutusmaito	135	124	1,31	1,59	1,64	177	197	203
Piimä	45	43	1,90	2,63	2,66	85	113	114
Kuohukerma	19	19	9,33	10,39	10,34	176	196	195
Rasvaton maito**	148	145	1,92	2,41	2,38	284	349	344
Maitonesteet yht.	777	747				1 484	1 720	1 719
Muutos (%)		-4,0%					+16%	+16%
Edamjuusto	34	32	17,79	16,56	16,01	606	534	517
Emmentaljuusto	11	13	21,46	22,58	22,52	233	303	303
Meijerivoi***	13	13	4,04	2,03	1,55	54	27	21
Yhteensä (mmk)						2 377	2 584	2 560
Muutos (%)							+8,7%	+7,7%

Lähteet: MMM 1995, TULLIHALLITUS 1995.

(kulutus = kotimainen tuotanto - vienti, sisältää suurkeittiömyynnin osuuden)

) 1995 määrin **) laskettu erikseen *) A.C. Nielsenin vähittäiskauppatutkimus.*

Uudella arvosuhteella laskettuna emmentaljuuston marginaali säilyi ennallaan, mutta vanhalla se olisi noussut 5,2 %. Edamjuuston marginaalin laskuksi saatiin vanhalla arvosuhteella 15 %:n sijaan 6,9 %. Voin kohdalla muutoksen voimakkuus on suurin ilmentäen hyvin arvosuhteen muutosta: voin marginaali nousi uudella arvosuhteella 85 %, mutta vanhalla arvosuhteella laskettuna arvosuhde puolittui. Voin merkitys kokonaisuuden kannalta on kuitenkin pieni.

Kun kulutukseen valmistetun tuotannon määrissä tapahtuneet muutokset otetaan huomioon, voidaan päätellä, että tarkasteluun kuuluneiden maitotuotteiden yhteenlaskettu kokonaismarginaali on EU-jäsenyyden myötä noussut vuodesta 1994 vuoteen 1995 noin 8 %. Mikäli vuoden 1996 tuotantomäärät säilyvät vastaavina kuin vuonna 1995, näyttää kokonaismarginaali säilyvän edelleen vuoden 1994 tasoa suurempana. Meijeriteollisuuden tulokset kuitenkin heikkenivät vuonna 1995. Meijerien tulosten heikkeneminen on pitkälti seurausta vientituen poistumisesta EU:n sisämarkkinoille vietäviltä tuotteilta ja vientituen merkittävästä laskusta vietäessä tuotteita sisämarkkinoiden ulkopuolelle. Vientituen pienemisellä on olennainen vaikutus meijerien tulokseen, sillä maitonesteiden omavaraisuus oli vuonna 1995 noin 114 % ja rasvan 129 %. Osan meijerien tuloksen laskusta selittää tuotannosta saatavan katteen pieneneminen voimakkaasti kilpailuissa tuoteryhmissä, kuten jogurtissa. Kolmantena selittävänä tekijänä on meijerien välinen kilpailu markkinaosuuksista ja kaupan kasvanut neuvotteluvoima. Kauppa kilpailuttaa meijereitä selvästi aiempaa kovemmin, ja tukkumyyntihinnoista annetaan merkittäviä alennuksia. Vuosisopimuksista on yhä yleisemmin siirrytty käyttämään kolmen kuukauden tai sitäkin lyhyempiä sopimuksia.

5.2. Lihatuotteet

Lihateollisuudessa on tapahtunut merkittäviä muutoksia 1990-luvulla. Alan työehtosopimus salli tuotantolaitosten toimivan aiemmin vain yhdessä vuorossa, mikä osaltaan johti ylisuuriin investointeihin. Vuoden 1991 toimialajärjestelyissä purettiin Tuottajain Lihakeskuskunta TLK ja muodostettiin Itikka-Lihapolar. Tällöin maassa oli jäljellä enää kolme suurta osuustoiminnallista liha-alan yritystä: Itikka-Lihapolar (nykyisin Atria Oy), Karjaportti ja LSO Foods. Vuonna 1991 alkoi kova kilpailu markkinaosuuksista. Kun Suomi samalla ajautui lamaan ja korkotaso nousi, velkaisten lihateollisuusyritysten kannattavuus heikkeni. Lihanjalostusteollisuudessa tehtiin mittavia saneerausohjelmia, mikä johti vuoteen 1994 mennessä suurimpien jalostajien kannattavuuden selvään paranemiseen.

KTM:n yrityspalvelun teurastusta ja lihanjalostusta käsittelevän toimialaraportin mukaan Atrian markkinaosuus kokolihatuotteissa on 27 %, LSO:n 18 %, Karjaportin 11 % ja muiden 44 % (RISTOLA 1996). Lihajalosteiden osalta LSO:n markkinaosuus on 33 %, Atrian 22 %, Karjaportin 7 % ja muiden 38 %. Vuoden

1995 tilinpäätöstietojen perusteella kolmen suurimman, osuustoiminnallisen lihatalon (LSO, ATRIA, KARJAPORTTI 1996) liikevaihto laski 6 900 milj. markasta 5 550 milj. markkaan (-20 %). Käyttökate laski 614 mmk:sta 487 mmk:aan (-21 %) ja käyttökateen osuus liikevaihdosta laski 8,9 %:sta 8,8 %:iin. Tulos ennen satunnaiseriä, varauksia ja veroja laski 195 milj. markasta 103 milj. markkaan (-47 %). Lihatalojen tulosta pidetään kuitenkin olosuhteisiin nähden tyydyttävänä. Vuonna 1995 pääosa lihatalojen tuloksesta tehtiin kuitenkin ensimmäisellä vuosipuoliskolla, jolloin lihan kuluttajahinnat olivat selvästi loppupuoliskoa korkeammat. Kaikki kolme lihataloa pystyivät nostamaan omavaraisuusastettaan.

Lihajalosteiden tuonti kasvoi vuonna 1995 odotettua hitaammin. Vuonna 1994 lihaa tuotiin 8,0 milj. kg ja vuonna 1992 0,9 milj. kiloa. Vuonna 1994 tuonnin osuus oli 2,8 % kulutuksesta ja vuonna 1992 vain 0,2 % (ETT 1996). Lihan 30 milj. kilon suuruisen ylituotannon vuonna 1994 arvioitiin vuonna 1995 puolittuvan, mutta kuluttajahintojen aleneminen poistikin ylituotannon täysin. Lihaa tuotiin kaikkiaan 21 milj. kiloa ja lihavalmisteita 1,7 milj. kiloa. Tuonnin määrä vastasi 7 % kulutuksesta (KALLINEN 1996a). Tuonnin tulevaa osuutta lihajalostemarkkinoista oli vaikea ennustaa, sillä suomalaisvalmistajia suojaa oma kansallinen maku sekä mieltymys eineksiin, kun muualla maailmassa valmisruoka myydään useimmiten pakasteina (HAMMARSTEN 1994). Kokolihan tuonnin vähäisyyteen on vaikuttanut muihin EU-maihin nähden alhainen raaka-aineen hinta. Maaliskuun lopussa 1996 nousi kohu brittiläisten nautojen BSE-taudista, minkä seurauksena kuluttajat suosivat kotimaista lihaa. Kohu vähensi olennaisesti naudanlihan tuontia Suomeen; eräiden arvioiden mukaan myös kulutus vähentyi hieman. Todelliset kulutusmuutokset nähdään vasta pidemmällä aikavälillä. Vielä tammi-maaliskuussa 1996 naudanlihan kulutus kasvoi 3,3 % edellisestä vuodesta (KALLINEN 1996c).

Sianlihan tuonti on kasvanut: tammi-huhtikuussa 1995 sianlihaa tuotiin ruho-
lihaksi muutettuna 2 milj. kg, kun vuonna 1996 tuontimäärä nousi 3 milj. kiloon. Huhtikuun 1996 tuontimäärä oli tosin viidenneksen vuotta 1995 pienempi (TULLIHALLITUS 1996).

EU:n myötä 1.7.1995 Suomessa otettiin jälleen käyttöön kuumapainovähennys eli välittömästi teurastuksen jälkeen punnitusta ruhon painosta vähennetään 2 %. Tätä ennen kuumapainovähennystä käytettiin heinäkuuhun 1990 saakka 3 %:n suuruisena. Teurastamojen mukaan ruhon painosta haihtuu kyseinen määrä ennen kuin se lähtee edelleen myyntiin. Seuraavaksi esitetyissä laskelmissa tuottajahintoja on korjattu kuumapainovähennyksellä myös siltä ajalta, jolloin vähennystä ei sovellettu, jotta aikasarja olisi vertailukelpoinen. Kuumapainovähennyksen huomioon ottaminen nostaa kiloa kohden laskettua tuottajahintaa, mutta ruhon kokonaisarvo säilyy samana.

Sianlihan lopullista tilityshintaa tuottajalle on aika ajoin pienentänyt vientikustannusmaksu, joka riippui teurastetun sian painosta. Vuoden 1989 loppuun saakka vientikustannusmaksun kokonaisvaikutus oli enintään 5 p/kg. Korkeim-

millaan vientikustannusmaksun vaikutus oli vuonna 1992, noin 70 p/kg ja vuonna 1993 noin 63 p/kg kohden. Vuonna 1994 vientikustannusmaksu aleni ollen keskimäärin 37 p/kg. EU:n myötä vientikustannusmaksu poistui. Naudanlihalla ei ole peritty vientikustannusmaksua.

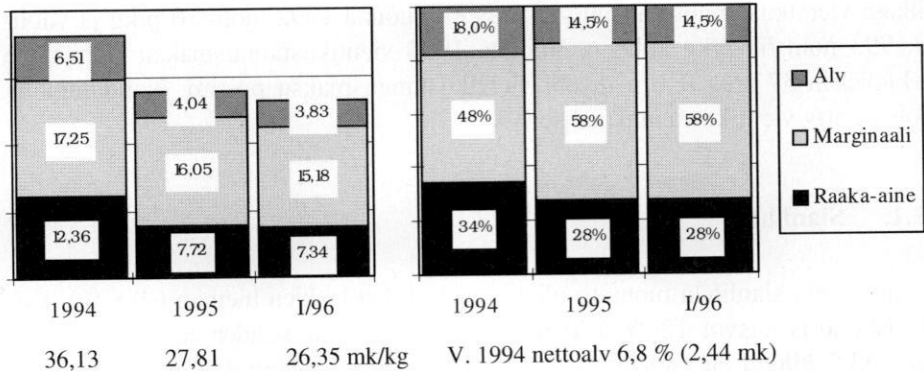
5.2.1. Sianliha

Vuonna 1995 sianlihan tuotanto oli 169 milj. kiloa laskien hieman (-0,8 %). Kokonaiskulutus kasvoi 12 % 170 milj. kiloon. Henkeä kohden laskettu kulutus nousi 33,3 kiloon eli hieman lamaa edeltäneen tason yläpuolelle (v. 1990 32,9 kg) (ETT 1996). Toinen kulutukseen liittyvä muutos on se, että laman aikaisesta notkahduksesta palattiin jälleen kohti kalliimpia tuotteita (SAVOLAINEN 1995). Sianlihan kulutuksen kasvu on jatkunut myös vuonna 1996: tammi-maaliskuussa kulutus kasvoi 4,9 % edellisestä vuodesta.

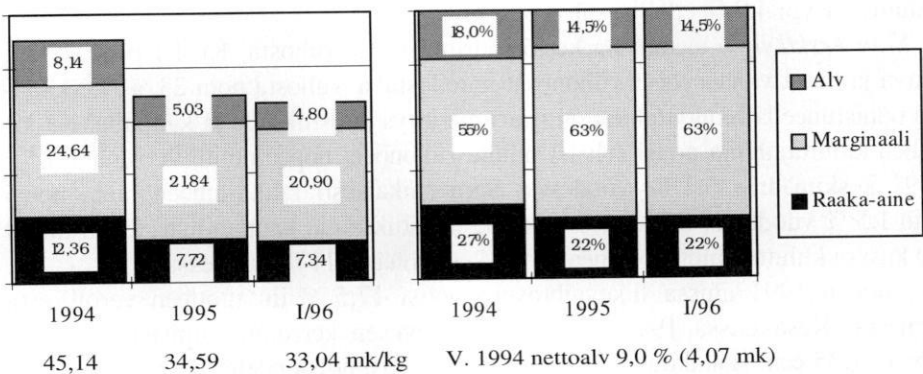
Sian keskikyljen saanto on keskimäärin 16,2 % ruhosta. Koska pää, sorkat, silava ja muut vähäarvoiset ruhonosat muodostavat ruhosta noin 23 %, keskikyljen onnistuneella hinnoittelulla on suuri merkitys jalostukselle ja kaupalle. Keskikyljen kuluttajahinta nousi selvästi muita ruhonosia nopeammin: vuosina 1985 - 1991 keskimäärin 6,2 % vuodessa. Samanaikaisesti raaka-aineen hinta nousi vain 1,5 % vuodessa, minkä seurauksena jalostuksen ja kaupan marginaali (alv 0 %) kasvoi kuluttajahintoja nopeammin, keskimäärin 11 % vuodessa.

Vuoden 1991 alussa liikevaihtovero nousi 17,5 %:iin tuotteen verollisesta hinnasta. Kesäkuussa 1991 alkutuotevähennyksen kerrointa supistettiin lihalla 1,5:stä 1,35:een. Lokakuussa 1991 liikevaihtovero nousi edelleen 18 %:iin verollisesta myyntihinnasta. Näistä seikoista johtuen kuluttajahintoihin aiheutui korotuspaineita, joita hillitsi raaka-aineen lievä halpeneminen. Keskikyljen kuluttajahinta nousi vuoden 1992 aikana 40 p/kg. Jalostus ja kauppa säilyttivät vuosien 1991 - 1993 aikana marginaalinsa ennallaan. Vuonna 1994 jalostus ja kauppa nostivat marginaaliaan 4,3 %. Tämän seurauksena keskikyljen kuluttajahinta nousi 47 p/kg, vaikka sianlihan raaka-aineen hinta laski 33 p/kg. Poikkeuksellista on, että keskikyljen marginaali oli korkeimmillaan vuonna 1994 eikä kuluttajahinta alentunut laman seurauksena.

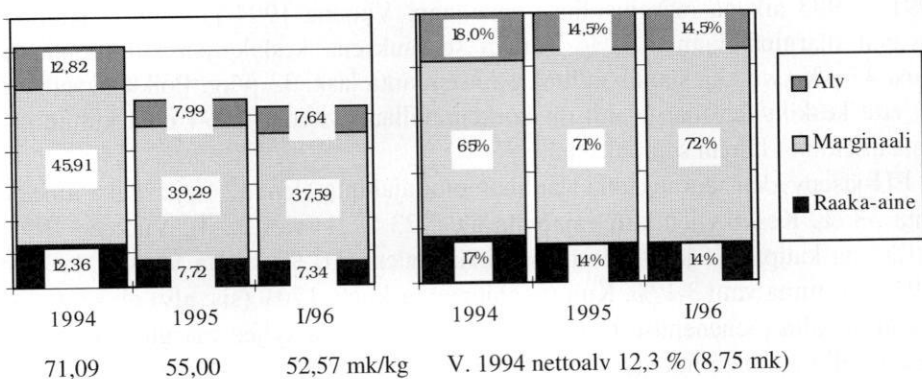
EU-jäsenyyden seurauksena sianlihan tuottajahinta aleni 52 % ja raaka-aineen hinta 38 %. Keskikyljen kuluttajahinta aleni 23 % (kuviot 3a-d). Vuoteen 1994 verrattuna kaupan ja jalostuksen marginaali aleni 7,0 %, mutta vuosiin 1992 - 1993 verrattuna vain 3,1 %. Kuluttajahinnan laskusta 17 % (sis. alv) oli seurausta marginaalin pienenemisestä (taulukko 7). Sian keskikyljen marginaalin lasku oli suhteellisesti pienintä verrattuna ruhon muihin osiin.

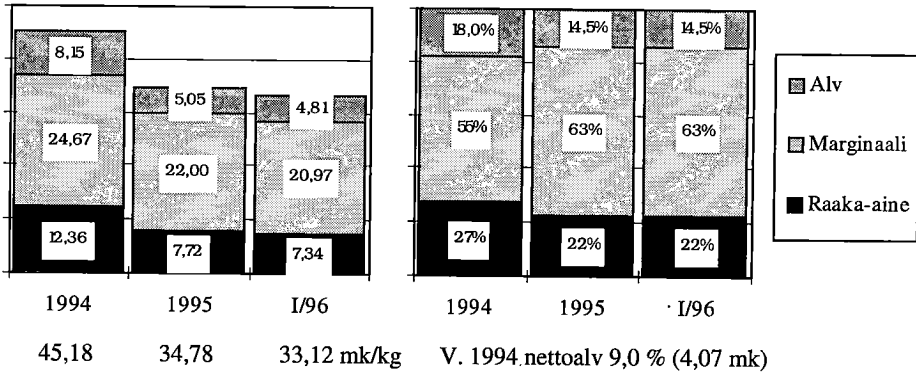
Kuvio 3a. Sian keskikyljen kuluttajahinnan muodostuminen, mk/kg ja %.

Kuvio 3b. Porsaankyljysten kuluttajahinnan muodostuminen, mk/kg ja %.

Kuvio 3c. Porsaan ulkofileen kuluttajahinnan muodostuminen, mk/kg ja %.

Kuvio 3d. Sian arvo-osien kuluttajahinnan muodostuminen, mk/kg ja %.

Taulukko 7. Sianlihan kuluttajahinnan muutoksiin vaikuttaneet tekijät (sis. alv), mk/kg ja %.

	Sian keskikylki				Porsaankyljykset			
	1994 / 95		1995 / I/96		1994 / 95		1995 / I/96	
	mk	%	mk	%	mk	%	mk	%
Raaka-aineen hinta	-5,43	-65	-0,44	-30	-5,43	-52	-0,44	-29
Marginaali	-1,41	-17	-1,01	-70	-3,27	-31	-1,11	-71
Verokannan lasku	-1,48	-18	-	-	-1,85	-17	-	-
Kuluttajahinnan muutos	-8,32	-100	-1,46	-100	-10,55	-100	-1,55	-100

	Porsaan ulkofile				Sian arvo-osat			
	1994 / 95		1995 / I/96		1994 / 95		1995 / I/96	
	mk	%	mk	%	mk	%	mk	%
Raaka-aineen hinta	-5,43	-34	-0,44	-18	-5,43	-52	-0,44	-27
Marginaali	-7,74	-48	-1,99	-82	-3,12	-30	-1,21	-73
Verokannan lasku	-2,91	-18	-	-	-1,85	-18	-	-
Kuluttajahinnan muutos	-16,08	-100	-2,43	-100	-10,40	-100	-1,66	-100

Keskikyljen kuluttajahinta on edelleen jatkanut laskuaan: vuoden 1996 ensimmäisellä vuosineljänneksellä keskikyljen kuluttajahinta oli 5,2 % vuotta 1995 alempi. Kuluttajahinnan laskusta 30 % oli seurausta raaka-aineen hinnan laskusta ja 70 % marginaalin pienenemisestä. Vuodesta 1994 marginaali on laskenut 12 %.

Porsaankyljysten saanto on 10,4 % ruhosta. Kyljysten kuluttajahinta nousi vuosina 1985 - 1990 keskimäärin 5,6 % vuodessa. Raaka-aineen hinnan noustessa vain 1,5 % vuodessa, jalostuksen ja kaupan marginaali kasvoi 6,1 % vuodessa. Vuonna 1991 kyljysten kuluttajahinnan nousu taittui marginaalin ollessa tällöin korkeimmalla tasollaan. Laman seurauksena kyljysten vähittäishinta laski 3,3 % vuonna 1992 ja 10 % vuonna 1993, jolloin jalostus ja kauppa joutuivat tinkimään katteistaan. Vuoden 1994 aikana porsaankyljysten vähittäishinta laski vain 1,5 %. Koska raaka-aineen hinta aleni 2,7 %, jalostus ja kauppa tinkivät marginaalistaan 0,9 % eli 23 p/kg.

Raaka-aineen hinnan laskun seurauksena kyljysten kuluttajahinta aleni vuoteen 1994 verrattuna 23 % eli 10,55 mk/kg vuonna 1995. Jalostus ja kauppa tinkivät katteestaan 11 % eli 2,79 mk/kg. Kuluttajahinnan laskusta 31 % oli seurausta marginaalin pienenemisestä.

Vuoden 1996 ensimmäiseen vuosineljännekseen mennessä kyljysten kuluttajahinta laski 5,1 % vuodesta 1995. Kyljysten kuluttajahinta on laskenut pitkällä aikavälillä sianruhon osista eniten: syyskuusta 1994 28 % ja huippuvuodesta 1991 34 %. Kyljysten marginaali on laskenut vuodesta 1994 15 % ja huippuvuodesta 1991 27 %. Jalostuksen ja kaupan osuus porsaankyljysten kuluttajahinnasta oli vuonna 1995 keskimäärin 63 %, kun ennen EU-jäsenyyttä se vaihteli 54 - 57 %:n välillä. Tuottajan osuus kuluttajahinnasta oli vielä vuonna 1985 41 %. Vuoteen 1994 mennessä se oli pudonnut 37 %:iin ja vuonna 1995 22 %:iin kuluttajahinnasta.

Porsaan ulkofileen osuus ruhosta on vain 5,7 %, mutta korkean hintakertoimensa ansiosta sen osuus kokonaismyyntituotoista on merkittävä. Ulkofileen kuluttajahinnan nousu oli melko yhteneväistä kyljysten kanssa vuosina 1988 - 1991. Kokonaismarginaali (+5,9 % vuodessa) nousi hieman kuluttajahintaa nopeammin (+5,4 % vuodessa). Korkeimmillaan kuluttajahinta ja kokonaismarginaali olivat vuonna 1991. Ulkofileen kuluttajahinnan ja kokonaismarginaalin nousu taittui vuonna 1992. Vuonna 1993 kuluttajahinta laski 6,2 % jalostuksen ja kaupan tinkiessä katteestaan. Vuonna 1994 ulkofileen kuluttajahinta aleni edelleen 2,1 %, selvästi enemmän kuin muut sianruhon osat.

Vuonna 1995 ulkofileen kuluttajahinta laski 23 %, mutta jalostuksen ja kaupan marginaali laski muihin ruhonosiin verrattuna selvästi enemmän, 14 %. Marginaalin laskun osuus kuluttajahinnan muutoksesta oli 48 %. Marginaalin osuus kuluttajahinnasta oli vuonna 1995 noin 71 %, kun ennen EU-jäsenyyttä se oli 64 - 66 %. Ulkofileen kuluttajahinta laski vuodesta 1995 edelleen 5,1 % vuoden 1996 ensimmäiseen vuosineljännekseen mennessä. 82 % kuluttajahinnan laskusta oli seurasta marginaalin pienenemisestä. Vuoteen 1994 verrattuna ulkofileen marginaali on laskenut sianruhon osista eniten, 18 %. Ulkofileestä on tullut yhä voimakkaammin kaupan kampanjatuote.

Vuonna 1995 jalostus ja kauppa alensivat marginaaliaan sianlihan osalta 7 - 14 %, keskimäärin 11 %. Niiden osuus kuluttajahinnan alenemisestä oli vähäisin

keskikyljellä, 17 % ja merkittävin ulkofileellä, 48 %. Suurta vaihtelua selittävät niin hintakertoimet, ruhonosan osuus ruhosta kuin myös tuotteen kampanjaluonteisuus kaupan hinnoittelussa. Kuluttajahintojen lasku ei tapahtunut täysimääräisenä heti vuoden 1995 alussa. Ensimmäiseltä vuosineljännekseltä viimeiselle vuosineljännekselle mitattuna eniten aleni porsaan ulkofileen hinta (8 %) ja vähiten keskikyljen hinta (5 %). Vuoden 1996 ensimmäisen vuosineljänneksen aikana keskikyljen ja ulkofileen kuluttajahinnat alenivat 1,5 %, mutta kyljysten hinta säilyi ennallaan. Syyskuusta 1994 sianlihan kuluttajahinnat ovat laskeneet 26 - 28 % ruhonosasta riippuen. Kuluttajahinnat olivat korkeimmillaan vuosina 1991 - 1992. Tästä ajankohdasta eniten on laskenut porsaankyljysten hinta (34 %) ja vähiten keskikylki (27 %). Sian arvo-osien marginaali on laskenut keskimäärin 21 %, mutta keskikyljen vain 12 %.

5.2.2. Naudanliha

Vuonna 1995 naudanlihan tuotanto aleni 9,7 % 97 milj. kiloon. Kulutus sen sijaan kasvoi 2,9 % 99 milj. kiloon. Henkeä kohden laskettu kulutus, 19,4 kiloa, ei ole kuitenkaan vielä palannut lamaa edeltäneelle tasolle, sillä vuonna 1990 naudanlihan kulutus oli 21,8 kiloa (ETT 1996). Vuoden 1996 tammi-maaliskuussa naudanlihan kulutus kasvoi 3,3 % edellisestä vuodesta.

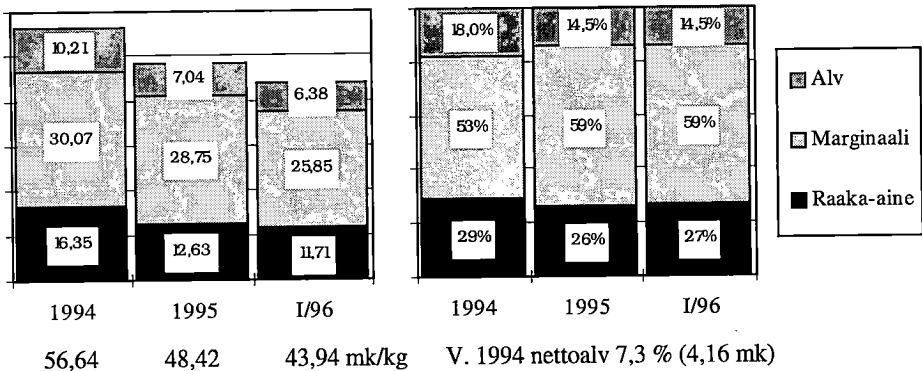
Naudan lavan saanto on keskimäärin 10,1 % ruhosta. Lavan hintakehitys on ollut melko yhtenevä sian keskikyljen kanssa, sillä myös lavan kuluttajahinta nousi vuosina 1985 - 1991 selvästi muita ruhonosia nopeammin: keskimäärin 6,6 % vuodessa. Koska raaka-aineen hinta nousi selvästi hitaammin, kasvoi kokonaismarginaali (alv 0 %) keskimäärin 9,7 % vuodessa. Muista tuotteista poiketen myöskään lavan kuluttajahinta siankeskikyljen ohella ei juuri laskenut vuosina 1991 - 1994. Jalostus ja kauppa nostivat marginaaliaan vuosina 1991 - 1993 raaka-aineen hinnan laskiessa tuottajahintaa enemmän kohonneiden sivutuotearvojen ansiosta. Vuonna 1994 naudanlihan tuottajahinta nousi markalla 24,90 markkaan kiloa kohden. Teollisuuden käyttämän raaka-aineen hinta nousi kuitenkin vain 0,35 mk/kg kohonneiden sivutuotearvojen ansiosta. Koska kuluttajahinta laski 0,49 mk/kg, jalostus ja kauppa tinkivät marginaalistaan 0,75 mk/kg.

Vuoteen 1994 verrattuna naudanlihan tuottajahinta aleni vuonna 1995 noin 41 % ja teollisuuden raaka-ainehinta 23 %. Etenkin loppuvuodesta 1995 tuottajahinnat olivat selvästi EU:n keskiarvon alapuolella. Naudan lavan kuluttajahinta laski 15 % 48,42 markkaan kiloa kohden (kuviot 4a-e). Kuluttajahinnan laskusta 19 % (sis. alv) oli seurausta jalostuksen ja kaupan marginaalin alenemisesta 4,4 %:lla. Huippuvuodesta 1992 kokonaismarginaali laski vain 6,0 % (1,84 mk/kg) kuluttajahinnan laskiessa samaan aikaan 17 % (10,02 mk/kg).

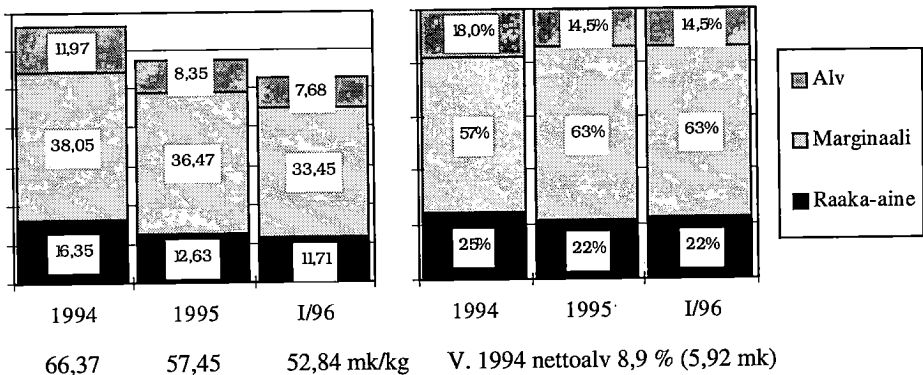
Naudanlihan kuluttajahintojen todellinen lasku näkyy vasta vuoden 1996 ensimmäisen vuosineljänneksen luvuissa: lavan kuluttajahinta aleni 9,3 % vuodesta

1995. Kuluttajahinnan laskusta 76 % oli seurausta marginaalin pienenemisestä (taulukko 8). Syyskuuhun 1994 verrattuna lavan kuluttajahinta on laskenut 23 %. Huippuvuoteen 1992 verrattuna kuluttajahinta on laskenut 25 % ja marginaali 16 %. Marginaalin osuus lavan kuluttajahinnasta on EU-jäsenyyden myötä noussut 59 %:iin kun vuonna 1990 se oli 49 % ja vuonna 1985 46 %.

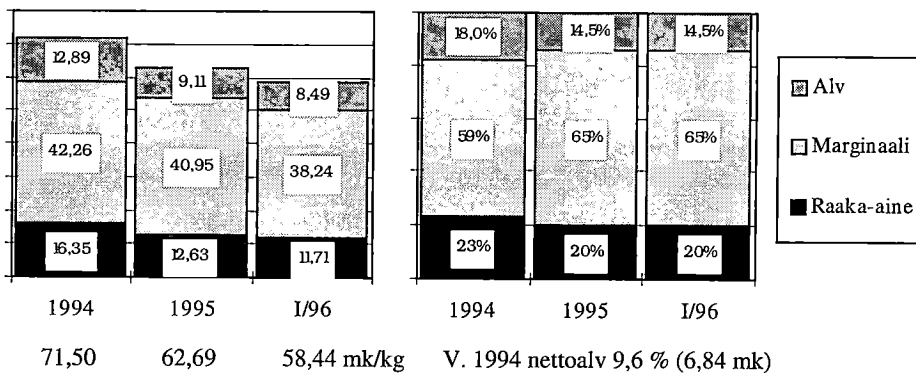
Naudan ulkopaistin saanto ruhosta on keskimäärin 4,9 %. Ulkopaistin kuluttajahinta nousi vuosina 1985 - 1991 keskimäärin 5,3 % vuodessa ja kokonaismarginaali 7,2 % vuodessa. Raaka-aineen hinnannousu oli selvästi näitä hitaampaa. Vuonna 1991 ulkopaistin kuluttajahinta kääntyi laskuun: suurin lasku tapahtui vuonna 1993 kaikkien portaiden laskiessa hintojaan 5 - 6 %. Vuonna 1994 raaka-aineen hinta nousi 0,35 mk/kg, mutta kuluttajahinta laski 0,42 mk/kg. Tämä merkitsi jalostuksen ja kaupan marginaalin pientymistä 0,69 mk/kg.

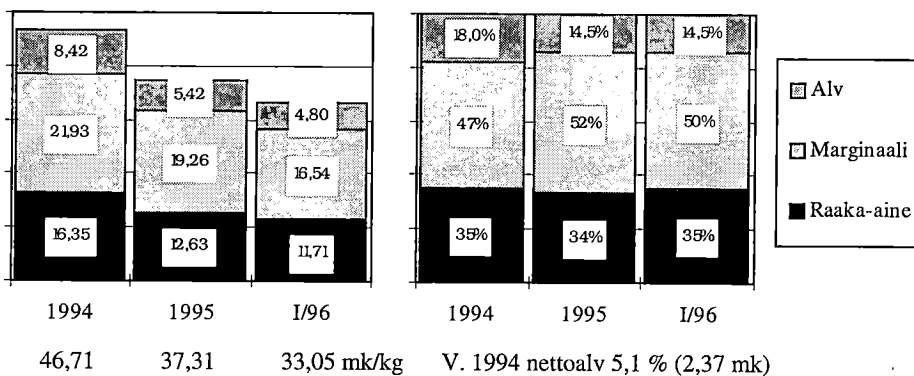
Kuvio 4a. Naudan lavan kuluttajahinnan muodostuminen, mk/kg ja %.

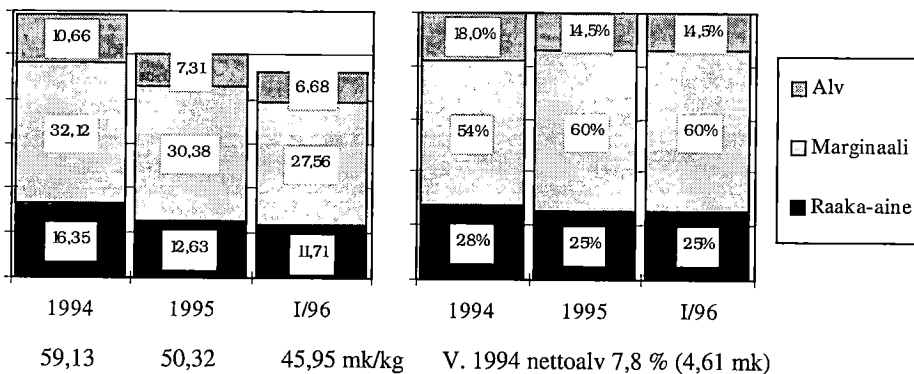
Kuvio 4b. Naudan ulkopaistin kuluttajahinnan muodostuminen, mk/kg ja %.

Kuvio 4c. Naudan suikalepaistin kuluttajahinnan muodostuminen, mk/kg ja %.

Kuvio 4d. Naudan jauhelihan kuluttajahinnan muodostuminen, mk/kg ja %.

Kuvio 4e. Naudan arvo-osien kuluttajahinnan muodostuminen, mk/kg ja %.

Taulukko 8. Naudanlihan kuluttajahinnan muutoksiin vaikuttaneet tekijät (sis. alv), mk/kg ja %.

	Naudan lapa				Naudan ulkopaisti			
	1994 / 95		1995 / I/96		1994 / 95		1995 / I/96	
	mk	%	mk	%	mk	%	mk	%
Raaka-aineen hinta	-4,35	-53	-1,08	-28	-4,35	-49	-1,08	-23
Marginaali	-1,54	-19	-3,40	-76	-1,84	-21	-3,54	-77
Verokannan lasku	-2,32	-28	-	-	-2,72	-30	-	-
Kuluttajahinnan muutos	-8,22	-100	-4,48	-100	-8,91	-100	-4,62	-100

	Naudan suikalepaisti				Naudan jauheliha			
	1994 / 95		1995 / I/96		1994 / 95		1995 / I/96	
	mk	%	mk	%	mk	%	mk	%
Raaka-aineen hinta	-4,35	-50	-1,08	-25	-4,35	-46	-1,08	-25
Marginaali	-1,53	-17	-3,17	-75	-3,13	-33	-3,18	-75
Verokannan lasku	-2,93	-33	-	-	-1,91	-21	-	-
Kuluttajahinnan muutos	-8,82	-100	-4,25	-100	-9,40	-100	-4,26	-100

	Naudan arvo-osat			
	1994 / 95		1995 / I/96	
	mk	%	mk	%
Raaka-aineen hinta	-4,35	-49	-1,08	-25
Marginaali	-2,03	-23	-3,30	-75
Verokannan lasku	-2,42	-28	-	-
Kuluttajahinnan muutos	-8,81	-100	-4,38	-100

Vuoteen 1994 verrattuna ulkopaistin kuluttajahinta aleni vuonna 1995 13 %. Jalostuksen ja kaupan marginaali laski 4,2 % muodostaen 21 % kuluttajahinnan laskusta. Ulkopaistin kuluttajahinta aleni vuoden 1996 ensimmäiseen vuosineljännekseen mennessä edelleen 8,0 % vuoden 1995 keskihinnasta. Vuoden 1991 huippuhinnoista ulkopaistin kuluttajahinta on alentunut 26 % ja kokonaismarginaali 19 %. Kokonaismarginaalin osuus kuluttajahinnasta oli vuonna 1995 keskimäärin 64 %, arvonlisäveron 14,5 % ja raaka-aineen 22 %. Vuonna 1990 kokonaismarginaalin osuus kuluttajahinnasta oli 56 %.

Naudan suikalepaistin osalta hintatietoja on saatavissa vuodesta 1993 lähtien. Vuonna 1994 suikalepaistin kuluttajahinta aleni 0,4 %. Raaka-aineen hinnan noususta johtuen marginaali pieneni 1,4 %. Vuonna 1995 suikalepaistin kuluttajahinta laski edellisestä vuodesta 12 % ja marginaali 3,1 % muodostaen 17 % kuluttajahinnan laskusta. Vuoden 1996 ensimmäiseen vuosineljännekseen mennessä kuluttajahinta on laskenut edelleen 6,8 % ja marginaali 6,6 %.

Vuosina 1985 - 1990 *naudan jauhelihan* kuluttajahinta nousi keskimäärin 4,9 % vuodessa ja kokonaismarginaali 5,0 % vuodessa. Vuonna 1993 kuluttajahinta laski 4,9 % noustakseen jälleen 1,6 % vuonna 1994. Vuonna 1995 jauhelihan kuluttajahinta laski 20 % eli selvästi kokolihatuotteita enemmän. Tämä merkitsi kokonaismarginaalin muita *naudanlihatuotteita* merkittävämpää laskua 12 %:lla. Kolmannes kuluttajahinnan laskusta oli seurausta marginaalin pienenemisestä. Vuoden 1996 ensimmäiseen vuosineljännekseen mennessä jauhelihan kuluttajahinta on alentunut edelleen 11 %. Huippuvuodesta 1990 jauhelihan kuluttajahinta on alentunut 33 % ja marginaali 29 %.

Maaliskuusta 1996 lähtien jauhelihan koostumusta on säädelty KTM:n päätöksellä, jonka mukaan teollisuuden pakkaamassa *naudan jauhelihassa* saa olla enintään 20 painoprosenttia rasvaa, ja sidekudosvalkuaisen osuus kokonaisvalkuaisesta saa olla enintään 15 painoprosenttia. Tämä ei kuitenkaan koske vähittäiskaupassa valmistettua jauhelihaa.

Vuodesta 1994 vuoteen 1995 *naudan kokolihalaatujen* kuluttajahinnat alenivat 12-15 % ja jauhelihan 20 %. Myös jalostuksen ja kaupan marginaalit alenivat kokolihalaaduilla 3,1-4,4 % ja jauhelihalla 12 %. *Naudanlihan* osalta vuonna 1995 tapahtunut kokolihalaatujen marginaalin lasku oli selvästi vähäisempää kuin sianlihalla (7 - 14 %). Jalostuksen ja kaupan osuus kuluttajahinnan laskusta oli pienin suikalepaistilla (17 %) ja merkittävin *naudan jauhelihalla* (33 %).

Eri *naudanlihalaatujen* keskimääräiset kuluttajahinnat laskivat vuoden 1995 ensimmäiseltä vuosineljännekseltä viimeiselle vuosineljännekselle keskimäärin 8,7 %. Niinpä todellinen kuluttajahintojen lasku näkyikin vasta vuoden 1996 ensimmäisen vuosineljänneksen tiedoissa: vuoden 1994 syyskuusta kokolihalaatujen kuluttajahinnat ovat laskeneet 18 - 23 % ja jauhelihan 30 %. Sianlihan kuluttajahinnat laskivat *naudanlihaa* nopeammin ja kuluttajahintojen lasku oli suurempaa, 26 - 28 %. *Naudan arvo-osien* marginaali on laskenut vuodesta 1994 keskimäärin 14 % ja sialla vastaavasti 15 %.

Vuosina 1991 - 1992 valliinesta tasosta *naudan kokolihatuotteiden* kuluttajahinnat ovat laskeneet 25 - 26 % ja marginaalit 16 - 19 %. Sianlihan kuluttajahinnat ovat laskeneet myös pitkällä aikavälillä *naudanlihaa* enemmän (27 - 34 %), sanoin kuin marginaalit (26 - 27 %) keskikylkeä lukuun ottamatta. Keskikyljen marginaali on laskenut vain 12 %.

Marginaalin jakautumisesta teollisuuden ja kaupan kesken ei voida tehdä kovinkaan pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Kaupan kasvaneen neuvotteluvoiman ja lihatalojen välillä käytävän markkinaosuustaistelun perusteella voidaan kuitenkin

arvioida kaupan vahvistaneen asemaansa suhteessa lihataloihin. Kaupan rakenneuudistus, myymälöiden ketjutus sekä kiristynyt kilpailu hyllytilasta kasvattavat lihatalojen haasteita.

5.3. Kanamunat

Kanamunien tuotanto lähti voimakkaaseen, kulutusta selvästi nopeampaan kasvuun 1970-luvun alussa, mistä johtuen munien omavaraisuusaste on Suomessa pysynyt korkeana. Tuotanto oli suurimmillaan vuonna 1984, lähes 90 milj. kiloa, omavaraisuusasteen ollessa miltei 170 %. Tuotantoa on pyritty leikkaamaan, minkä seurauksena kananmunien tuotanto laski vuoteen 1991 mennessä 67 milj. kiloon. Alhaisimmillaan omavaraisuusaste oli 120 % vuonna 1992. Tämän jälkeen tuotanto lähti uudelleen nousuun.

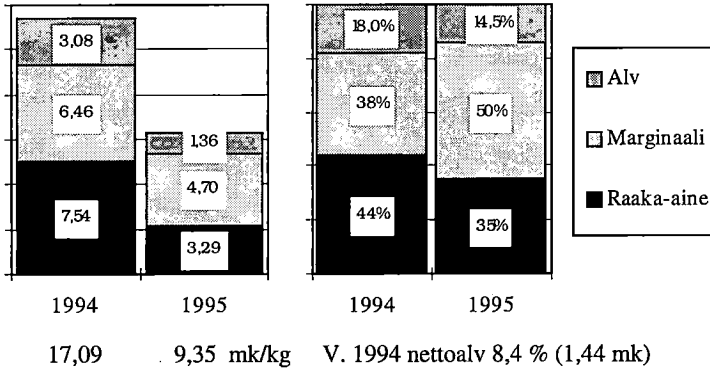
Kanamunien kulutus nousi pitkään saavuttaen huippunsa (59 milj. kg) vuonna 1987. 1990-luvulla kulutuksen kasvu pysähtyi, ja munien kulutus vakiintui ennen EU-jäsenyyttä noin 55 milj. kilon tasolle. EU-jäsenyyden seurauksena tuottajat eivät enää olleet sidottuja tuotantokiintiöihin, minkä seurauksena kananmunien tuotanto nousi vuonna 1995 noin 4 % vuodesta 1994. Suuri ylituotanto ja vientituen aleneminen sisämarkkinoiden ulkopuolelle kymmenesosaan aiemmasta johtivat tuottajahintojen romahtamiseen. Kun myös munien kuluttajahinta laski, kananmunien kulutus henkeä kohden nousi 9 % 10,7 kilosta 11,7 kiloon (ETT 1996).

Kanamunien hintamarginaali lasketaan kiloa kohden 10-12 kappaleen pakkauksen perusteella. Marginaalista on voitu vuoden 1995 osalta poikkeuksellisesti erottaa sekä jalostuksen että tukku- ja vähittäiskaupan marginaalit. Laskelman kuluttajahinnat poikkeavat hieman Tilastokeskuksen kuluttajahintatilaston luvuista, koska viimeksi mainitussa on mukana myös hinnaltaan halvempia pakkaamattomia irtomunia.

Kanamunien hintajärjestelmän muutos alensi tavoitehintoja vuoden 1986 alussa. Tämän jälkeen osa kananmunien hinnasta maksettiin lisähintana. Järjestelmän muutos alensi myös kuluttajahintoja. Vuosina 1987 - 1991 kananmunien kuluttajahinta nousi keskimäärin 4,6 % vuodessa. Koska raaka-aineen hinta nousi vain 1,5 % vuodessa pakkaamot ja kauppa kasvattivat marginaaliaan (alv 0 %) nopeammin, keskimäärin 6,9 % vuodessa. Vuosina 1991 - 1994 pakkaamoiden raaka-aineen hinta säilyi lähes muuttumattomana. Kanamunien kuluttajahinta laski tänä aikana kuitenkin 8,5 %. Kuluttajahinnan lasku oli seurausta vähittäiskaupan marginaalin laskusta 3,22 markasta 1,68 markkaan kiloa kohden.

Vuonna 1995 munien raaka-aineen hinta aleni 56 % keskimäärin 3,29 markkaan kiloa kohden (kuvio 5). Pakkaamoiden marginaali pieneni 38 %. Tukku- ja kauppa nosti palkkiotaan tilapäisesti vuosina 1993 - 1994. Vuonna 1995 tukku- ja kauppan palkkio aleni viidenneksen palaten 1990-luvun alussa vallinneelle tasolle.

Vähittäiskaupan palkkio oli vuonna 1995 keskimäärin 1,54 mk/kg, laskien 14 p/kg vuodesta 1994. Muihin jakeluportaan jäseniin verrattuna vähittäiskaupan marginaali laski selvästi vähiten, vain 8 %. Kokonaismarginaali pieneni 27 % vuodesta 1994.

Kuvio 5. Kanamunien kuluttajahinnan muodostuminen, mk/kg ja %.

Vuonna 1995 kanamunien kuluttajahinta oli keskimäärin 9,35 mk/kg, joten kuluttajahinta aleni vuoteen 1994 verrattuna peräti 45 %. Hinnanlaskusta 27 % oli seurausta marginaalin laskusta ja 64 % raaka-aineen hinnan laskusta. Verokannan muutoksen osuudeksi kuluttajahinnan laskusta muodostui vain 9 %. Vuoteen 1991 nähden kanamunien kuluttajahinta on puolittunut.

Vuoden 1996 ensimmäisen vuosineljänneksen perusteella kanamunien kuluttajahinta on noussut 10,79 markkaan kiloa kohden. Vuoteen 1995 verrattuna nousua on tapahtunut noin 15 %. Muiden jakeluportaan jäsenten osalta vertailukelpoisia hintoja ei ollut käytettävissä.

5.4. Peruna

Peruna ei ole kuulunut tavoitehintatuotteiden piiriin, vaan sen hinnanmuodostus on ollut markkinalähtöistä. Riippuen perunasadon määrästä ja laadusta, perunan tuottaja- ja kuluttajahinnat ovat vaihdelleet selvästi eri vuosina. Toteutunutta hintatasoa määritettäessä kesä-elokuun hintanoteeraukset on jätetty ottamatta huomioon varhaisperunan markkinoilletulon johdosta.

Kuljetuksen, pakkauksen ja kaupan osuus ruokaperunan kuluttajahinnasta on ollut vuosina 1989 - 1994 52 - 62 %. Kokonaismarginaali (alv 0 %) säilyi vuonna 1994 edellisen vuoden tasolla. Vuonna 1995 marginaali nousi 9 %. Raaka-aineen hinta nousi molempina vuosina noin 15 %, mikä johtui osin alkutuotevä-

hennyksen poistumisesta. Edellä mainittujen tekijöiden seurauksena ruokaperunan kuluttajahinta nousi 4 % vuonna 1994 ja 7 % vuonna 1995. Vuosien 1985 - 1995 aikana ruokaperunan kuluttajahinta on vaihdellut 3,03 - 4,10 markan välillä. Vuoden 1995 kuluttajahinta (3,53 mk/kg) oli vuosien 1991 - 1994 keskiarvon (3,29 mk/kg) yläpuolella. Marginaali on markkamääräisesti mitaten palannut vuosien 1991 - 1992 tasolle.

5.5. Vilja- ja leipätuotteet

5.5.1. Raaka-aineen hinta

Viljatuotteiden raaka-aineen hintojen ja hinnanmuodostuksen kuvaaminen vaatii tavanomaista enemmän taustatietoa, jotta laskelmat voidaan tehdä luotettavasti. Viljakauppaa koski satovuoden 1993/94 loppuun asti vuodelta 1978 ollut viljakauppalaki, jolla pyrittiin varmistamaan viljelijälle oikeudenmukainen, viljan laatuun perustuva hinnoittelu. Aiemmin viljaliikkeiden laadunmäärittystekniikassa ja -tuloksissa oli eroja. Satovuonna 1993/94 laatuhyvityksiä maksettiin vehnän sakoluvun, valkuaispitoisuuden ja hehtolitrainon perusteella sekä rukiin sakoluvun ja hehtolitrainon perusteella. Valtion viljavaraston usean vuoden keskimääräiseen laatuun perustuvissa laskelmissa keskimääräinen laatuhyvytyys oli vehnällä 25,4 p/kg ja rukiilla 19,5 p/kg. Kyseisiä keskiarvoihin perustuvia laatulisiä on käytetty myös laskettaessa myllyteollisuuden käyttämän kotimaisen viljan hintaa, jolloin ne eivät satovuosittaisista vaihteluista johtuen kuvaa täydellisesti teollisuuden viljasta maksamaa hintaa. Todelliset hinnat ovat sadon laadusta riippuen 5 - 10 penniä alemmat, mikä nostaisi vastaavasti laskettua kokonaismarginaalia.

Viljan hinnan määrittelyä muutettiin vuoden 1994 maataloustuloneuvottelujen tuloksena siten, että peruslaatuvaatimukset ylittävästä viljasta ei enää maksettu laatuhyvityksiä; ainoastaan kosteudesta maksettiin enintään 1,8 p/kg. Satovuonna 1993/94 viljan rahtihyvytyys oli enimmillään 5,3 p/kg (alv 0 %), mutta satovuonna 1994/95 viljan hinta määriteltiin pääsääntöisesti vastaanottajan varastolla. Lisäksi hintaratkaisussa viljan hintoja laskettiin 20 p/kg. Kun kaikkien tekijöiden vaikutukset lasketaan yhteen, teollisuuden käyttämän viljaraaka-aineen hinta aleni merkittävästi satovuosien 1993/94 ja 1994/95 välillä (MMM:n PÄÄTÖS 973/91 ja 504/94).

Vuoden 1995 alusta viljan hinnoittelussa on sovellettu EU:n järjestelmää. Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus kokoaa markkinahinnat viljaliikkeiltä ja myllyiltä. Hinta kuvaa peruslaatuvaatimukset täyttävää viljaa teollisuuden varastolle toimitettuna. Lisäksi viljalle maksetaan kuitenkin jonkin verran lisiä. Myllyliikkeille tehdyn kyselyn perusteella myllyt ovat maksaneet laatulisiä pääsääntöisesti vain kosteudesta, enintään 1,5 p/kg. Osalle vehnäsadosta on

maksettu noin 2 pennin suuruista lisää kiloa kohden hyvän valkuaispitoisuuden johdosta.

Ennen EU-jäsenyyttä myllyliikkeiden oli käytettävä jauhatuksessaan vain kotimaista viljaa, mikäli tuontiviljan käyttöön ei annettu poikkeuslupaa kotimaisen viljan vähyyden vuoksi. Vehnällä kotimaisen viljan jauhatusvelvollisuus oli pitkään 100 %, mutta rukiilla osuus vaihteli 90 - 100 % välillä. Tällöin, kuten myös tiettyihin erikoistarkoituksiin, viljaa saatiin tuoda ilman tuontimaksua maa- ja metsätalousministeriön päätöksellä. Vuodesta 1995 lähtien viljaa on voitu tuoda jauhatustarkoituksiin vapaasti EU:n sisämarkkinoilta. Muista maista (esim. USA, Kanada) tuominen ei ole yleensä taloudellisesti kannattavaa EU:n rajasuojajärjestelmän johdosta. Erityisesti rukiin kohdalla ilmeni vuonna 1995 selvää tuontitarvetta, koska kotimainen tuotanto ei riittänyt kattamaan myllyteollisuuden jauhatustarvetta. Myllyliikkeille tehdyn kyselyn perusteella tuonnin lisäkustannukset (hankinta, laivarahti, laivan purku rekkoihin ja kuljetus edelleen myllylle) olivat vuonna 1995 keskimäärin 4,5 p/kg, vaihdellen 3,5 - 5 p/kg välillä riippuen tuontimäärästä ja myllyn sijainnista suhteessa tuontisatamaan.

Tuottajan saama tilityshinta poikkeaa osin merkittävästikin myllyn raaka-ainehinnasta. Eräänä merkittävänä tekijänä on ollut vientikustannusmaksu, jota perittiin vuosina 1990 - 1994 viljan ylituotannon viennistä ulkomaille. Vuoden 1994 maataloustuloratkaisussa sovittiin viljan vientikustannusmaksujen poistamisesta, ja syksyn 1994 ruissadolta peritty markkinoimismaksu poistettiin. Viljan vientikustannusmaksu on kehittynyt seuraavasti:

- 1.8.1990 lähtien ruis ja vehnä 20 p/kg, ohra ja kaura 10 p/kg
- 1.7.1991 lähtien ruis 80 p/kg, vehnä 50 p/kg, rehuvilja 30 p/kg
- 1 - 30.7.1992 välisenä aikana ruis 70 p/kg, vehnä 40 p/kg, rehuvilja 20 p/kg
- 1.8.1992 lähtien kaikki viljat 10 p/kg
- 1.7.1993 lähtien ruis 70 p/kg, kaikki muut viljat 20 p/kg
- 1.7.1994 vientikustannusmaksut poistettiin

Muita viljan tuottajalle tilitettävää hintaa alentaneita tekijöitä ovat välityspalkkio sekä käsittely-, rahti- ja välivarastointikulut. Taulukko 9 kuvaa kotimaisen viljan hankintahintaa myllyteollisuudelle ennen alkutuotevähennyksen tekemistä ja toisaalta tuottajan saamaa tilityshintaa erilaisten vähennysten jälkeen sisältäen mahdolliset rahtihyvytykset. Vuodesta 1995 alkaen eroa hintojen välillä ei enää pystytä laskemaan, mutta tuottajan saama todellinen hinta on toimitusajankohdasta ja -määrästä riippuen merkittävästikin alhaisempi rahti- ja välityskustannusten sekä muiden kustannusten vähentämisen jälkeen.

Taulukko 9. Viljan hankintahinta myllylle ja viljelijän saama tilityshinta lisien ja vähennysten jälkeen (ei sis. alv), mk/kg.

	1991	1992	1993	1994	1995
Vehnä					
Myllyteollisuuden hankintahinta	2,80	2,65	2,65	2,36	0,91
Tuottajan saama hinta	2,23	2,19	2,19	2,13	0,91
EROTUS	0,57	0,46	0,46	0,13	0,00
Ruis					
Myllyteollisuuden hankintahinta	3,63	3,16	3,16	2,93	0,91
Tuottajan saama hinta	2,89	2,72	2,26	2,52	0,91
EROTUS	0,74	0,44	0,90	0,41	0,00

Lähteet: VALTION VILJAVARASTO 1994 ja MMM 1996 täydennettynä teollisuuskyselyllä.

Edellä mainitut tekijät huomioon ottaen viljan osalta luotettavien raaka-ainehintojen saaminen ei ole täysin yksiselitteistä. Tässä tutkimuksessa on käytetty vuoteen 1994 saakka viljan hintatietoina Valtion viljavaraston laskelmia viljan keskimääräisestä ostohinnasta. Vilja- ja leipätuotteille laskettu viljaseoksen hinta tarkoittaa myllyjen seoksesta maksamaa hintaa sisältäen kaikki hankintakulut ja maksetut palkkiot sekä laatuksiset. Ulkomaisen rukiin osuus seoksesta on saatu käyttämällä valtion vahvistamaa jauhausvelvoitetta ja vertaamalla sitä jauhausmääriin sekä tuontitilastoihin. Tuodun rukiin hintaan on lisätty hankintakulut. Vuoden 1995 hintatiedot on koottu MMM:n tietopalvelukeskuksen tilastoista, joihin on lisätty kosteudesta ja laadusta maksetut lisähyvitykset perustuen myllyille tehtyyn kyselyyn.

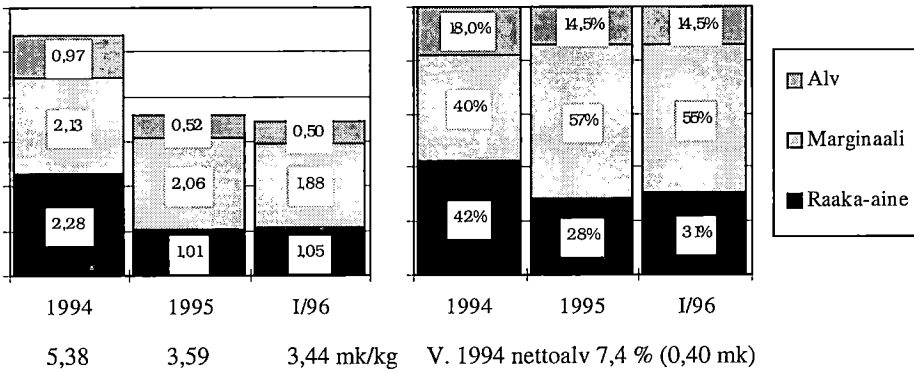
5.5.2. Toimialan rakenne ja marginaalilaskelmien tulokset

Jauhot

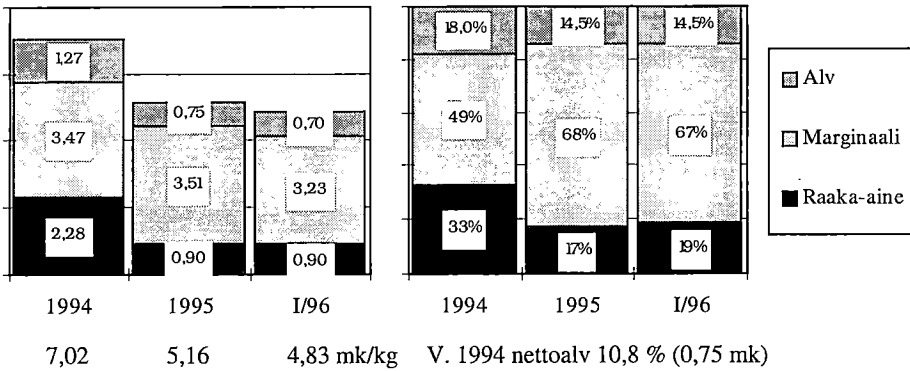
Suomen myllyteollisuus on keskittynyttä. Raision yhtymän Melian markkinaosuus on 55 - 60 %. Seuraavana tulevat Vaasanmylly, Oululaisten Mylly, Helsingin Mylly ja Tuottajain Mylly. Yhdessä nämä hallitsevat 90 % jauhomarkkinoista. Ennen Suomen EU-jäsenyyttä myllyteollisuus arvioi erityisesti ruis- ja ohrajauhokaupan säilyvän pitkälti kotimaisissa käsissä erikoislaatuisuutensa takia. Sekä jauhot että leipä koettiin yleisesti alueellisiksi tuotteiksi, joiden tuotanto on EU-maissa pysynyt kansallisena. Suomalaisen vehnän korkea valkuaispitoisuus Keski-Euroopassa viljeltyyn vehnään nähden muine lajike-eroneen aiheuttaisi sen, että keskieuropalainen jauho ei sopisi ongelmitta Suomessa käytettyyn leivontaprosessiin ja nykyleivonnaisiin (LEIPURI 1994). Vehnäjauhomarkkinoille

odotettiin kuitenkin yksittäisiä eriä lähinnä halpatuotesarjoihin (KAUPPAVIESTI 1994). POHJOSEN (1994 ja 1995) ennen Suomen EU-jäsenyyttä tekemien laskeumien mukaan vehnäjauhojen kuluttajahinnan oletettiin laskevan jäsenyyden seurauksena noin 30 %.

Vuodesta 1986 lähtien *erikoisvehnäjauhojen* kuluttajahinta on laskenut lähes jokaisena vuonna, mikä johtuu siitä, että vehnäjauhoista on tullut kaupan kampanjatuote. Hinnat alenivat erityisen voimakkaasti 1980-luvun lopussa ja vuosina 1991 - 1993. Vuodesta 1993 vuoteen 1994 vehnäjauhojen raaka-aineen hinta laski 27 p/kg ja kuluttajahinta laski 12 p/kg. Teollisuus ja kauppa kasvattivat marginaaliaan 17 p/kg (alv 0 %). Vuonna 1995 teollisuuden ja kaupan marginaali säilyi lähes edellisvuoden tasolla (kuviot 6a-b). Vehnäjauhojen kuluttajahinnan lasku kolmanneksella oli seurausta raaka-aineen hinnan laskusta 56 %:lla ja verokannan muutoksesta (taulukko 10).

Kuvio 6a. Vehnäjauhojen kuluttajahinnan muodostuminen, mk/kg ja %.

Kuvio 6b. Ruisjauhojen kuluttajahinnan muodostuminen, mk/kg ja %.

Taulukko 10. Jauhojen kuluttajahinnan muutoksiin vaikuttaneet tekijät (sis. alv), mk/kg ja %.

	Vehnäjauhot				Ruisjauhot			
	1994 / 95		1995 / I/96		1994 / 95		1995 / I/96	
	mk	%	mk	%	mk	%	mk	%
Raaka-aineen hinta	-1,48	-83	+0,05	+31	-1,62	-87	0,00	0
Marginaali	-0,09	-5	-0,21	-131	+0,05	+3	-0,33	-100
Verokannan lasku	-0,22	-12	-	-	-0,29	-16	-	-
Kuluttajahinnan muutos	-1,79	-100	-0,16	-100	-1,86	-100	-0,33	-100

Teollisuuden ja kaupan marginaalin osuus vehnäjauhojen kuluttajahinnasta oli vuonna 1994 noin 40 %, mutta vuonna 1995 se kohosi 57 %:iin. Vuoden 1996 ensimmäisellä vuosineljänneksellä vehnäjauhojen marginaali pieneni vuodesta 1995 7,7 % eli 16 p/kg. Vehnän kohonneet maailmanmarkkinahinnat nostivat raaka-aineen hintaa 2 p/kg. Näin kuluttajahinnan laskuksi muodostui 4,2 % eli 15 p/kg. Vuosien 1992 - 1994 keskiarvosta marginaali on laskenut 9,5 %.

Ruisjauhojen kuluttajahinta nousi vuosien 1988 - 1990 välisenä aikana lähes viidenneksen kääntyen vuodesta 1991 lähtien lievään, noin 2 %:n suuruiseen vuosittaiseen laskuun. EU-jäsenyys pudotti ruisjauhojen kuluttajahintaa 26 % teollisuuden ja kaupan säilyttäessä marginaalinsa markkamääräisesti mitattuna lähes ennallaan. Siten myös ruisjauhojen kuluttajahinnan lasku oli suoraa seurausta raaka-aineen hinnan laskusta 62 %:lla ja verokannan muutoksesta.

Teollisuuden ja kaupan marginaalin osuus ruisjauhojen kuluttajahinnasta säilyi pitkään 45 - 49 % tasolla. EU-jäsenyyden seurauksena marginaalin osuus kuluttajahinnasta nousi 68 %:iin ja raaka-aineen osuus laski 17 %:iin. Vuodesta 1995 vuoden 1996 ensimmäiseen vuosineljännekseen mennessä ruisjauhojen kuluttajahinta laski 6,4 % eli 33 p/kg teollisuuden ja kaupan tinkiessä marginaalistaan 28 p/kg. Raaka-aineen hinta säilyi ennallaan. Vuodesta 1994 ruisjauhojen marginaali on laskenut 6,6 % ja kuluttajahinta 31 %. Huippuvuodesta 1991 marginaali on laskenut 9,0 % ja kuluttajahinta 36 %.

Sekä ruis- että vehnäjauhojen kuluttajahinnat alenivat vuoden 1995 aikana ensimmäiseltä vuosineljännekseltä viimeiselle neljännekselle 5 %. Ruisjauhojen kuluttajahinta on alentunut edelleen vuoden 1996 aikana, mutta vehnäjauhojen osalta hinnanlasku on pysähtynyt. Vehnäjauhojen kuluttajahinta saattaa vielä nousta vuoden 1996 aikana, mikäli vehnän maailmanmarkkinahinta jatkaa nousuaan. Kuluttajahinnan nousu ei voi kuitenkaan olla kovin suuri, koska raaka-aineen osuus kuluttajahinnasta on vain noin 30 %. Esimerkiksi 10 % suuruinen vehnän hinnan nousu merkitsisi jauhokilon kallistumista vain 3 %, mikäli teollisuus ja kauppa säilyttäisivät katteensa markkamääräisesti ennallaan.

Leipä

Leipomoalalla ylikapasiteetin purkaminen oli voimakasta ennen Suomen EU-jäsenyyttä: vuosien 1991 - 1993 aikana konkursiin haettiin 134 yritystä. Leipomotuotteiden valmistuksessa työskennelleiden määrä pieneni 2 600 työntekijällä 10 700 työntekijään (TILASTOKESKUS 1996c ja 1996d). Vuonna 1994 elintarviketeollisuuden kokonaisjalostusarvo oli 12,0 mrd. markkaa. Tästä summasta leipomotuotteiden osuus oli 16 % eli 1,9 mrd. markkaa (ELINTARVIKETEOLLISUUS 1995). Leipämarkkinoista yli puolet on kahden valtakunnallisen ketjun, Fazer Leipomoiden (28 %) ja Vaasan Leipomoiden (27 %) hallussa. Keskisuurten leipomoiden lisäksi on suuri joukko pieniä, paikallisia leipomoita. Leipomoiden ketjuuntuminen jatkuu voimakkaana.

Vuosittain tehtävän leipomotutkimuksen mukaan vuonna 1995 leipomoiden tuotannosta 54 % meni vähittäiskaupan myyntiin, 31 % myytiin omien toimipisteiden kautta, 10 % suurkeittiöasiakkaille ja 5 % muualle. Yli 40 % leipomoista odotti volyymin ja liikevaihdon kasvavan sekä kannattavuuden paranevan vuoden 1995 aikana. Suuremmat leipomot näkivät tilanteensa pienempiä valoisampana. 44 % vastanneista uskoi keskittymisen edelleen jatkuvan (LEIPURI 1995).

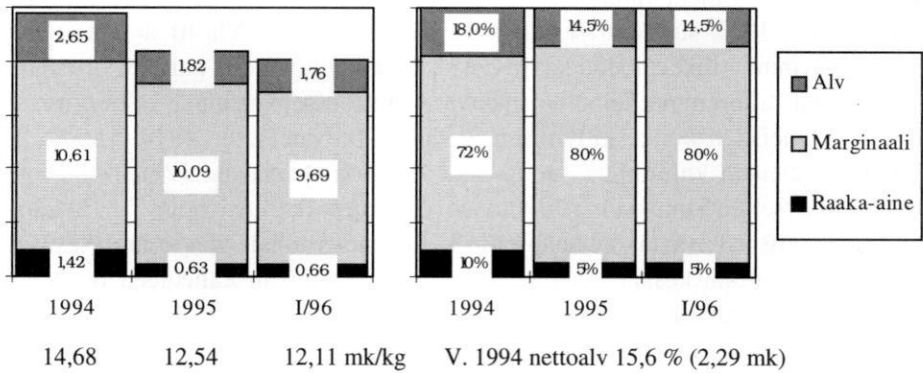
Leipätuotteiden kuluttajina suomalaiset ovat omaleimaisia. Elintarviketeollisuusliiton kyselytutkimuksiin perustuvien tilastojen (kattaen noin 70 % leipomoissa leivotusta leivästä) mukaan noin kolmannes ruokaleivän kulutuksesta on ruisleipää. Ajoittain keskustellaan leivän hinnasta. Leivän kalleuteen on haettu syytä niin maataloudesta, elintarviketeollisuudesta, kaupasta, tuontikiilpailun puuttumisesta kuin verotuksestakin. Jo vuonna 1988 raaka-aineen osuus leivän kuluttajahinnasta oli vain 17 %, joten leivän hintaan vaikuttivat pääasiassa leipomon ja kaupan osuudet (POHJONEN 1988).

Kaupalle leipomotuotteiden merkitys on suuri. Tuotteet tuloutuvat kauppiaille nopeasti, ja myyntipalkkio on hyvä (HUHTELA-SULKU 1995). Leivän kuluttajahinnat nousivat voimakkaasti 1980-luvulla. Esimerkiksi *ranskanleivän* kuluttajahinta nousi vuosina 1985 - 1991 keskimäärin 8 % vuodessa. Ranskanleivän hinnan ollessa korkeimmillaan vuonna 1991 ruokaleivän kulutus oli noin 171 milj. kg. Laman tultua leipomoiden valmistaman ruokaleivän kulutus laski. Vuonna 1993 kulutus oli enää 156 milj. kg (ELINTARVIKETEOLLISUUS 1995). Ei voida kuitenkaan sanoa, että leivän leipominen kotona olisi tänä aikajaksoneen vastaavasti kasvanut, vaan leivän kokonaiskulutus ilmeisesti laski jonkin verran (KAUPPAVIESTI 1994 ja POHJONEN 1991). Elintarviketeollisuusliiton kyselytutkimusten perusteella ruisleivän kulutus nousi vuonna 1995 alle prosenttiin, mutta muun ruokaleivän kulutus nousi 9 %.

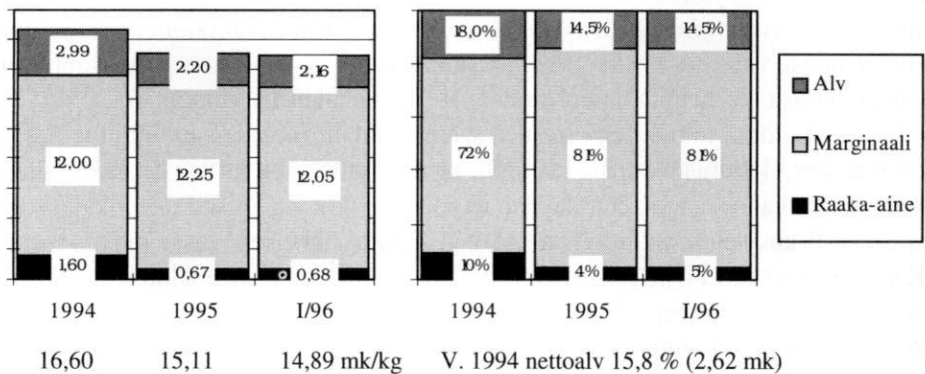
Ranskanleivän kuluttajahinta lähti laskuun vuonna 1991. Suurin lasku (16 %) tapahtui vuonna 1993 jalostuksen ja kaupan tinkiessä katteistaan. Vuonna 1995 ranskanleivän kuluttajahinta aleni 15 %, jalostuksen ja kaupan marginaali 4,9 %

(alv 0 %) ja raaka-aineen hinta 56 % (kuviot 7a-b). Kuluttajahinnan laskusta 29 % oli seurausta kaupan marginaalin laskusta (taulukko 11).

Jalostuksen ja kaupan osuus ranskanleivän kuluttajahinnasta oli ennen EU-jäsenyyttä 72 - 74 %. EU-jäsenyyden seurauksena jalostuksen ja kaupan osuus kuluttajahinnasta nousi 80 %:iin raaka-aineen osuuden laskiessa 5 %:iin kuluttajahinnasta. Ranskanleivän kilohinta oli vuonna 1995 keskimäärin 12,54 markkaa, josta raaka-aineen osuus oli 0,63 markkaa. Mikäli viljan hinta nousisi 50 %, nostaisi se ranskanleivän hintaa vain 2,9 % teollisuuden ja kaupan marginaalien säilyessä markkamääräisesti ennallaan. Vuoden 1996 ensimmäiseen vuosineljännekseen mennessä ranskanleivän kuluttajahinta laski edelleen 3,4 % jalostuksen ja kaupan tinkiessä katteestaan 3,8 %. Vuodesta 1991 kuluttajahinta on laskenut 38 % ja marginaali 32 %.

Kuvio 7a. Ranskanleivän kuluttajahinnan muodostuminen, mk/kg ja %.

Kuvio 7b. Reikäleivän kuluttajahinnan muodostuminen, mk/kg ja %.

Taulukko 11. Leivän kuluttajahinnan muutoksiin vaikuttaneet tekijät (sis. alv), mk/kg ja %.

	Ranskanleipä				Reikäleipä			
	1994 / 95		1995 / I/96		1994 / 95		1995 / I/96	
	mk	%	mk	%	mk	%	mk	%
Raaka-aineen hinta	-0,93	-43	+0,03	+7	-1,10	-73	+0,01	+7
Marginaali	-0,61	-29	-0,46	-107	+0,28	+19	-0,23	-107
Verokannan lasku	-0,60	-28	-	-	-0,68	-46	-	-
Kuluttajahinnan muutos	-2,14	-100	-0,43	-100	-1,49	-100	-0,22	-100

Myös *ruisreikäleivän* kuluttajahinta nousi nopeasti vuosina 1985 - 1991, keskimäärin 9 % vuodessa. Raaka-aineen hinnan nousu oli selvästi hitaampaa, mikä johtui osaksi ulkomailta tuodusta halvasta rukiista. Vuonna 1991 reikäleivän kuluttajahinta ja kokonaismarginaali kääntyivät laskuun. Vuonna 1995 reikäleivän kuluttajahinta aleni vuoteen 1994 nähden 9 % raaka-aineen hinnan laskiessa 59 %. Sen sijaan jalostus ja kauppa kasvattivat marginaaliaan 2,1 %.

Vuoden 1996 ensimmäiseen vuosineljännekseen mennessä reikäleivän kuluttajahinta laski edelleen 1,5 % vuodesta 1995 jalostuksen ja kaupan tinkiessä marginaalistaan. Reikäleivän marginaali on markkamääräisesti mitaten palannut EU-jäsenyyttä edeltäneelle tasolle. Vuonna 1995 reikäleivän kuluttajahinnasta raaka-aineen osuus oli vain 4,4 %. Jalostuksen ja kaupan osuus kuluttajahinnasta oli 81 %, kun se ennen EU-jäsenyyttä oli 71 - 72 %.

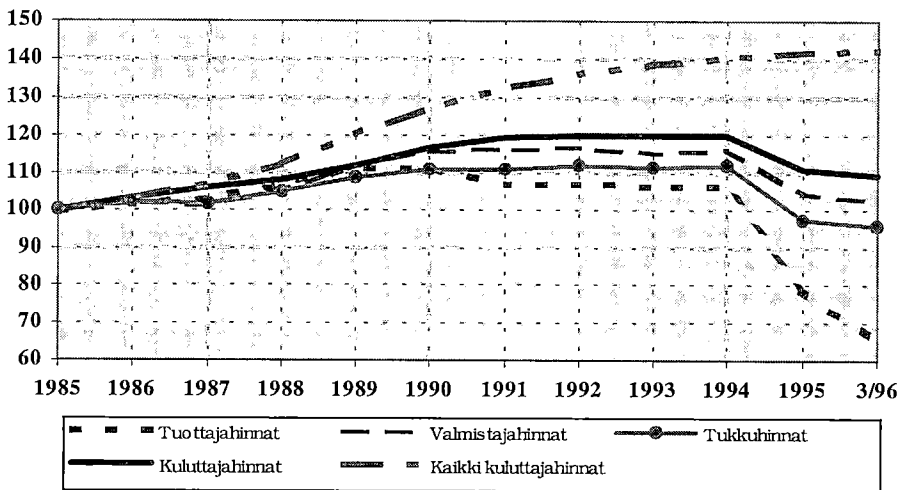
Etukäteisarvioissa EU-jäsenyyden arvioitiin alentavan ruokaleivän hintaa noin 12 % (POHJONEN 1994 ja 1995). Ranskanleivän kuluttajahinta aleni hieman ennustettua enemmän eli 15 %, mikä johtunee siitä, että ranskanleivästä on tullut yhä selvemmin kampanjatuote. Ruisleivän osalta hinnanalennus toteutui vasta hiljalleen vuoden 1995 aikana. Maaliskuussa 1996 kuluttajahinta oli 11 % alempi kuin vuoden 1994 syyskuussa. Ranskanleivän kuluttajahinta oli 17 % alempi. Vielä vuonna 1992 ranskanleipä oli ruisleipää kallimpaa; sittemmin hintasuhde on kääntynyt toisin päin (liite 2).

6. Ravinnon hintakehitys

Vuosina 1985 - 1991 kuluttajahinnat nousivat keskimäärin 5,5 % vuodessa. Elintarvikkeet hidastivat inflaatiota, sillä niiden hinta nousi vain 3,2 % vuodessa (kuvio 8). Vuonna 1990 vain noin 7 % kuluttajista piti elintarvikkeiden hintoja edullisina tai melko edullisina (KASKINEN 1996). Keskustelua käytiin erityisesti leivän hinnasta. Vuonna 1992 elintarvikkeiden kuluttajahinnat nousivat enää 0,3

%, ja vuonna 1993 nousua ei tapahtunut lainkaan. Vuonna 1994 valmistauduttiin EU-jäsenyyteen, minkä seurauksena elintarvikkeiden kuluttajahinnat alenivat 0,2 %.

Elintarvikkeiden tukkuhintojen nousu pysähtyi jo vuonna 1990. Vuosina 1985 - 1989 tukkuhinnat nousivat kuluttajahintoja hitaammin, keskimäärin 2,2 % vuodessa. Vuosina 1990 - 1994 tukkuhinnat nousivat 0,2 % vuodessa. Elintarviketeollisuuden tuotteistaan saamat valmistajahinnat nousivat vuodesta 1985 vuoteen 1987 vain 1,3 % ja tukkuhinnat 1,6 %. Vähittäiskauppa nosti tällöin katteitaan, sillä elintarvikkeiden kuluttajahinnat nousivat samaan aikaan 5,8 %. Vuodesta 1988 vuoteen 1989 valmistajahinnat nousivat 6,3 %. Tukkuropa menetti tällöin katteitaan, koska tukkuhinnat nousivat vain 3,6 %. Valmistajahinnat nousivat vielä vuoden nopeasti, mutta vuoden 1990 jälkeen myös niiden nousu pysähtyi. Valmistajahinnat laskivat vuonna 1993 1,4 % osin tuottajahintojen laskun myötä. Teollisuus nosti hintojaan seuraavana vuonna 1,1 %. Vähittäiskauppa ei kuitenkaan siirtänyt valmistajahintojen nousua kuluttajahintoihin.

Kuvio 8. Hintakehitys elintarvikeketjun eri portaisissa vuosina 1985-95, indeksi 1985:100. Lähteet: TILASTOKESKUS 1996a ja MTTL 1994.

Vuonna 1990 tuottajahintojen nousu pysähtyi. Vuonna 1991 tuottajahinnat laskivat 3,7 % ja vuoteen 1994 mennessä edelleen 0,9 %.

Vuosiksi 1991 - 1994 hintojen nousu pysähtyi kaikilla elintarvikeketjun tasoilla. Tällä oli merkittävä inflaatiota hidastava vaikutus. Kaikki kuluttajahinnat nousivat vuodesta 1991 vuoteen 1994 noin 5,8 %, mutta ravinnon hinta nousi vain 0,5 %. Mikäli ravinnon hinta olisi noussut tuona aikana muita kuluttajahintoja vastaavasti, inflaatio olisi ollut yhden prosenttiyksikön korkeampi eli 6,8

% . Vuonna 1995 yleinen kuluttajahintojen nousu hidastui 1,0 %:iin. Elintarvikkeiden kuluttajahinnat alenivat 7,3 %, tukkuhinnat 13 %, valmistajahinnat 10 % ja tuottajahinnat 26 %. Maaliskuuhun 1996 mennessä hinnat ovat edelleen alentuneet vuoden 1995 keskiarvoon verrattuna: kuluttajahinnat 1,6 %, tukkuhinnat 1,5 %, valmistajahinnat 2,1 % ja tuottajahinnat 17 %.

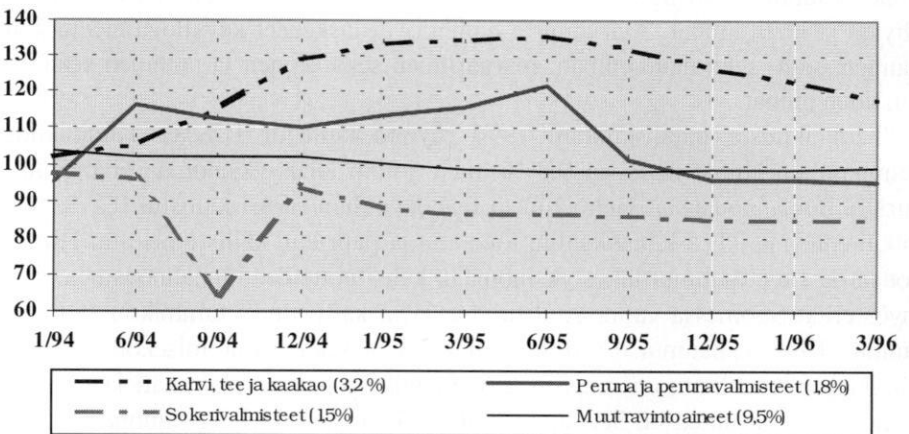
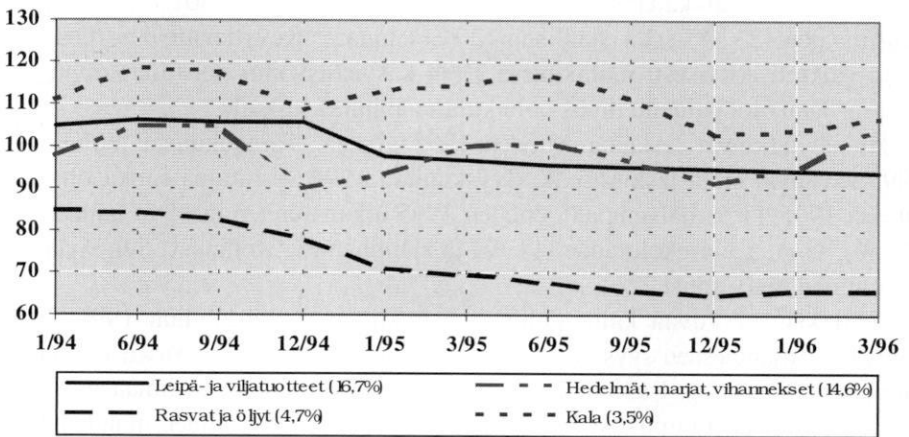
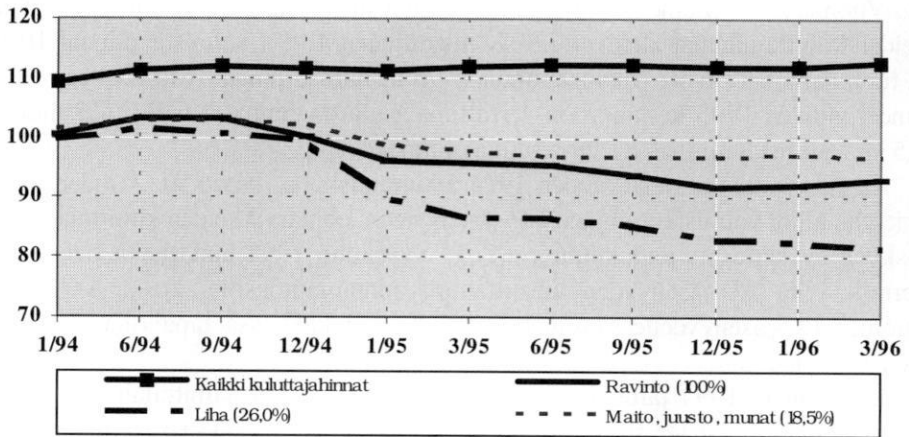
Ravinto kallistui vielä vuoden 1994 alkupuoliskolla (kuvio 9). Vuoden 1994 syksyllä alkoi valmistautuminen EU-jäsenyyteen: elintarvikkeiden kuluttajahinnat laskivat syyskuusta joulukuuhun 2,7 %. Syyskuun 1994 hintatiedot ovat hyvä vertailukohta EU-jäsenyyden aiheuttamille hintamuutoksille, koska varmistus Suomen EU-jäsenyydelle saatiin tämän jälkeen lokakuussa tapahtuneessa kansanäänestyksessä.

Joulukuusta 1994 tammikuuhun 1995 elintarvikkeiden kuluttajahinnat laskivat keskimäärin 4,1 %, syyskuusta 1994 hinnat olivat laskeneet keskimäärin 6,7 %. Eniten laskivat kananmunien (43 %), kevytlevitteiden (30 %), jauhojen ja suurimoiden (23 %) sekä sianlihan (20 %) hinnat. Kevytlevitteiden hinnanlaskuun vaikutti erityisesti joulukuussa 1994 kasvisrasvoilta poistunut ravintorasvavero. Tämä loi paineita myös voinin kuluttajahinnan laskulle.

Hinnat jatkoivat laskuaan vuoden 1995 aikana. Tammikuusta joulukuuhun 1995 ravinnon hinta laski 4,5 %. Syyskuuhun 1994 verrattuna ruoka oli joulukuussa 1995 11 % halvempaa. Vuoden 1995 aikana eniten laskivat naudanlihan (14 %), voinin ja voisekoitteiden (11 %) ja sianlihan (8 %) hinnat. Sen sijaan kananmunien hinta nousi 2 %.

Taulukko 12 kuvaa kuluttajahintojen muutosta maaliskuuhun 1996 saakka verrattuna tilanteeseen syyskuussa 1994. Tiedot on koottu Tilastokeskuksen kuluttajahintatilastosta. Ravinnon kuluttajahinta on laskenut keskimäärin 9,5 %. Pääryhmien lisäksi taulukossa on kuvattu tärkeimpien alaryhmien hintakehitystä. Maaliskuuhun 1996 mennessä pääryhmistä eniten ovat laskeneet rasvojen sekä öljyjen ja lihan hinnat. Alaryhmistä eniten ovat laskeneet kevytlevitteiden, kananmunien, sian- sekä naudanlihan, margariinien sekä öljyjen ja jauhojen sekä suurimoiden hinnat.

Tammikuusta maaliskuuhun 1996 ravinto kallistui 1,2 %. Tammikuusta helmikuuhun hinnat nousivat 0,8 %, mikä johtui lähes yksinomaan banaanin ja kurkun hinnannoususta. Helmikuusta maaliskuuhun ruoka kallistui 0,5 %, mikä johtui ennen kaikkea kiinankaalin, tomaatin ja paprikan kallistumisesta. Hintojen nousu on siten johtunut lähes yksinomaan kausituotteiden hinnannoususta. Tosin myös eräät Suomessa valmistetut tuotteet ovat kallistuneet tammikuusta maaliskuuhun 1996: kananmunat 6,0 %, jäätelö 3,1 % sekä voi ja voisekoitteet 1,9 %. Siipikarjanlihan hinta on noussut 2,6 %, mikä johtunee kysynnän ja tarjonnan hienoisesta epäsuhteesta. Sen sijaan naudanliha halpeni 4,1 %, sianliha 2,0 % sekä margariinit ja öljyt 2,1 %.

Kuvio 9. Ravinnon hintakehitys vuosina 1994 - 1996 vuosineljänneksittäin, indeksi 1990:100. Lähde: TILASTOKESKUS 1996b.

Taulukko 12. Hintamuutokset, %, verrattuna syyskuuhun 1994.

	Paino	12/94	1/95	12/95	1/96	3/96
KOKONAISINDEKSI		-0,3	-0,4	0,0	0,1	0,6
RAVINTO	100,0	-2,7	-6,7	-11,0	-10,6	-9,5
Liha	26,0	-1,4	-10,8	-17,8	-18,0	-18,9
- tuore naudanliha	5,9	-2,9	-11,6	-24,2	-24,5	-27,6
- tuore sianliha	3,4	-2,9	-20,0	-26,1	-26,8	-28,3
- tuore siipikarjanliha	0,8	-3,5	-17,8	-21,4	-21,5	-19,5
- kokoliuhavalmisteet	4,1	-0,7	-9,7	-14,9	-14,6	-14,2
- makkarat	8,2	-0,1	-8,1	-14,0	-14,3	-14,4
- lihaeinekset	2,8	-0,9	-6,5	-10,7	-10,9	-11,8
- lihasäilykkeet	0,6	-1,6	-7,4	-9,6	-10,0	-9,7
Maito, juusto ja munat	18,5	-0,5	-3,8	-5,9	-5,6	-5,7
- maito	8,1	-0,5	+1,7	+0,1	-0,2	-1,2
- muut maitotuotteet	3,3	-0,3	+1,5	0,0	-0,2	-0,4
- juustot	5,7	-0,4	-5,0	-8,8	-8,4	-8,1
- munat	1,5	-1,5	-43,1	-41,9	-37,9	-34,2
Leipä- ja viljatuotteet	16,7	-0,2	-7,6	-10,2	-10,7	-11,2
- jauhot ja suurimot	2,0	-2,7	-22,6	-26,6	-26,6	-26,0
- ruokaleivät	8,0	0,0	-6,2	-8,8	-9,6	-10,2
- kahvileivät	5,2	+0,4	-5,1	-7,1	-7,4	-7,8
- muut vilja- ja leipätuotteet	1,5	0,0	-4,7	-8,0	-8,1	-9,1
Hedelmät, marjat ja vihannekset	14,6	-14,0	-10,9	-12,9	-9,8	+0,2
Rasvat ja öljyt	4,7	-5,4	-14,2	-21,4	-20,4	-20,3
- voi ja voisekoitteet	2,6	-3,9	-9,8	-19,5	-17,2	-15,6
- margariinit ja öljyt	1,9	-7,2	-19,4	-23,9	-24,4	-26,1
- kevytlevitteet	0,3	-20,3	-30,2	-33,1	-33,5	-34,3
Kala	3,5	-7,9	-3,7	-12,6	-11,6	-9,3
Kahvi, tee ja kaakao	3,2	+11,7	+15,5	+10,0	+6,4	+2,5
Peruna ja perunavalmisteet	1,8	-2,2	+0,9	-14,8	-14,9	-15,3
Sokerivalmisteet	1,5	+44,4	+36,7	+31,5	+31,6	+31,3
Muut ravintoaineet	9,5	-0,2	-1,7	-3,4	-3,2	-3,0

Lähde: TILASTOKESKUS 1996b.

Tammikuusta 1996 lähtien ravinto on kallistunut yleistä hintakehitystä nopeammin, mihin on vaikuttanut erityisesti tuontivihannesten ja -hedelmien hintojen voimakas nousu. Tammikuusta toukokuuhun kuluttajahintaindeksi on noussut

0,8 %, mutta ravinnon hinta on noussut samaan aikaan 2,1 %. Tosin ravinnon hinta on edelleen 1,9 % toukokuuta 1995 alempi. Toukokuun 1996 tietojen valossa ravinnon hinnan lasku näyttää pysähtyneen myös useiden, pääosin kotimaista alkuperää olevien tuoteryhmien kohdalla. Hintojen lasku jatkui tammi-kuusta 1996 vielä naudanlihan (3,4 %), lihaeinsteinen (1,4 %), leivän (0,9 %), margariinien ja öljyjen (4,1 %), kevytlevitteiden (1,7 %), perunavalmisteiden (1,5 %) sekä makeisten (1,8 %) osalta.

7. Johtopäätökset

Ennen Suomen EU-jäsenyyttä kotimaisten tuotteiden osuus päivittäistavaroitten kokonaismyynnistä oli yli 90 %. Kaupan esittämien arvioiden mukaan tuontitavarat tulevat lähivuosina nostamaan markkinaosuutensa 15 - 20 %:iin. Elintarvikkeiden kuluttajahintojen arvioidun 9,5 %:n alenemisen laskettiin supistavan elintarvikkeiden myynnin arvoa noin 5 mrd. mk. Koko päivittäistavarakaupan myynti laski 1,6 mrd. markalla 50,9 mrd. markkaan (-3 %) (TOIVAKKA 1996). Etukäteisarviot siitä, että kauppa säilyttää markkamääräisen katteensa ennallaan, toteutuivat vuonna 1995 (WIRES ja LAINE 1995). Kaupan katetaso todennäköisesti osin jopa nousi: vuonna 1994 myyntikatteissa kerrottiin olevan korotuspaineita erityisesti tuoretuotteiden osalta (JAAKKOLA 1994a ja 1994b).

Suomen päivittäistavarakauppa on keskittynyt K-, S- ja T-ryhmien hallitessa 90 % kokonaismarkkinoista. Neuvotteluasemaa elintarviketeollisuutta kohtaan kasvattaa lisäksi se, että tukkuliikkeet kilpailuttavat tavarantoimittajiaan koko sisämarkkinoiden alueella. Keskusliikkeiden neuvotteluvoima suhteessa kotimaiseen elintarviketeollisuuteen kasvoi edelleen toukokuussa 1996 Keskon ostettua Tukon osake-enemmistön.

EU-jäsenyys ei lopettanut suomalaista elintarviketeollisuutta, vaikka arviot tulevasta kehityksestä olivat osin synkkiä. Tuontilihan pelättiin vyöryvän Tanskasta Suomeen ja halpahintaisen edamjuuston romahduttavan meijerien katteita. Teollisuuden suhdannebarometrin mukaan syksyllä 1994 elintarvikealan yritysjohtajat kuuluivat pessimistisimpien yritysjohtajien joukkoon, mutta vuoden 1995 puolivälissä tehdyn kyselyn mukaan he olivat jo selvästi optimistisimmassa joukossa. Vuoden 1995 alkupuolella maahan tuotiin pääasiassa lihaa ja muita teollisuuden raaka-aineina käyttämiä tuotteita. Valmiiden jalosteiden tuonti oli vähäistä. Tällöin tuonnin arvioitiin ottavan pitkällä aikavälillä saman markkinaosuuden, mikä sillä on muissakin EU-maissa eli 10 - 15 %.

Elintarviketeollisuuden pehmeämpää laskua ovat edesauttaneet 1990-luvun alusta lähtien toteutetut mittavat toimialajärjestelyt liha-, mylly- ja rehuteollisuudessa. Vuosikymmenen alussa elintarviketeollisuudessa oli vielä noin 55 000 työntekijää, mutta vuonna 1995 työntekijöitä oli enää 40 900 (TILASTOKESKUS 1996c). Elintarviketeollisuuden kilpailukykyä paransi tuottajahintojen laskemi-

nen EU:n keskiarvojen alapuolelle. Siten kotimaista tuotantoa korvaavan tuonnin uhka väheni.

Liha-alan yritysten vuosikertomukset vuodelta 1995 kertovat selvistä tulosparrannuksista vaikeiden vuosien jälkeen, vaikka kolmen suurimman osuustoiminnallisen yrityksen liikevaihto alenikin 15 - 28 % edellisestä vuodesta. Tosin pääosa lihatalojen tuloksesta tehtiin vuoden 1995 alkupuoliskolla. Kun kuluttajahinnat jatkoivat laskuaan vuoden 1995 loppupuoliskolla ja edelleen alkuvuonna 1996, liha-alan yritysten tulokset ilmeisesti heikkenevät.

Sianlihan kuluttajahinnat laskivat EU-jäsenyyden myötä 23 %. Myös kauppa ja teollisuus osallistuivat hinnanlaskuun, sillä kokonaismarginaali pieneni 7 - 14 %. Kaupan ja teollisuuden osuus kuluttajahinnan laskusta oli pienin sian keskikyljellä (17 %) ja suurin ulkofileellä (48 %).

Naudanlihan kokolihaalaatujen kuluttajahinnat laskivat selvästi sianlihaa vähemmän eli 12 - 15 % ja naudan jauhelihan 20 %. Jalostuksen ja kaupan kokonaismarginaalit pienenevät 3 - 4 %. Niiden osuus kuluttajahinnan laskusta oli kokolihatuotteilla 17 - 21 % ja jauhelihalla 33 %. Naudanlihan kuluttajahinta laski hitaasti vuoden 1995 aikana, sianlihan kuluttajahinnan laskusta pääosa tapahtui välittömästi vuoden alussa. Sianlihan verottoman raaka-aineen hinnan lasku (38 %) oli selvästi suurempi kuin naudanlihalla (23 %). Naudanlihan kuluttajahinnan vähäisempää alenemista selittää lisäksi se, että naudanlihan kohdalla marginaaleista tingittiin vähemmän kuin sianlihan kohdalla.

Vuoden 1996 ensimmäisellä vuosineljänneksellä lihan kuluttajahintojen ja marginaalien lasku jatkui edelleen: syyskuusta 1994 sianlihan kuluttajahinta on laskenut ruhonosasta riippuen 26 - 28 % ja naudanlihan 18 - 23 %. Sian arvoosien marginaali on pienentynyt vuodesta 1994 keskimäärin 15 % ja naudan 14 %. Vuosien 1991 - 1992 huippuhinnoista sianlihan kuluttajahinta on laskenut 27 - 34 % ja marginaali 26 - 27 % keskikylkeä (12 %) lukuun ottamatta. Naudan kokolihatuotteiden kuluttajahinta on puolestaan laskenut 25 - 26 % ja marginaali 16 - 19 %.

Lihan hinnan lasku näkyi myös kulutusluvuissa: Elintarviketiedon laskelmien mukaan naudanlihan kulutus kasvoi vuonna 1995 3 % ja sianlihan 12 %. Vuoden 1996 tammi-maaliskuussa lihan kulutuksen kasvu jatkui; nousua edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan oli 4,8 %. Naudanlihan kulutuksen kasvu (3,3 %) oli hieman sianlihaa (4,9 %) ja siipikarjanlihaa (5,3 %) pienempi. Kasvun taustalla ovat mm. kauppojen lihatarjoukset (KALLINEN 1996b). Lihatarjoukset viittaavat marginaalien pienenemiseen.

Käyttökatteella mitattuna meijerialan yritysten tulokset heikkenivät selvästi liha-alan yrityksiin verrattuna, vaikka yritysten liikevaihto laski liha-alan yrityksiä vähemmän. Meijeriteollisuuden heikompaa menestystä suhteessa lihateollisuuteen selittää osaltaan tuotteiden omavaraisuusaste vientitukituottojen lasketua olennaisesti EU-jäsenyyden myötä. Lihan omavaraisuusaste aleni hintojen laskua seuranneesta kulutuksen kasvusta johtuen 110 %:sta 98 %:iin, mutta

maitonesteen omavaraisuusaste jopa kasvoi hieman 114 %:iin ja rasvan osalta omavaraisuusaste säilyi ennallaan 129 %:ssa. Kuluttajahintojen laskun seurauksena esimerkiksi juuston kulutus kasvoi 6,1 %, mutta 82 %:lla kasvanut tuonti esti omavaraisuusasteen laskun.

Kotimaan markkinoilla tärkeimpien maitotuotteiden yhteenlaskettu kokonaismarginaali nousi vuodesta 1994, kun marginaali lasketaan vanhalla arvosuhteella kulutusmäärillä painotettuna. Marginaalin nostolla pyrittiin ilmeisesti korvaamaan vientitukituottojen laskua. Aiemmin ylituotannon vieni koettiin suhteellisen kannattavaksi, mutta nykyään kotimarkkinoilta saatava tulos on selvästi vientiä parempi (HYTÖNEN 1996). Tämä osittain selittää sen, miksi kotimaisten yritysten välinen kilpailu on niin kovaa. Mikäli maidon omavaraisuusaste säilyy edelleen korkeana eikä vientituotteista saada nykyistä korkeampia hintoja, meijerien on joko tehostettava toimintojaan esimerkiksi tuotantolaitoksia karsimalla, laskettava maidon tuottajahintaa tai nostettava kotimaan tukkuhintoja. Maitonesteiden kuluttajahintojen oletettiin nousevan EU-jäsenyyden myötä lähes 10 % (TOIVAKKA 1995b, s. 15), mutta hintojen nostoa ei toteutettu. Esteeksi muodostui meijerien välinen kiristynyt kilpailu; esimerkiksi purkitetun maidon markkinoille ilmaantui uusia kilpailijoita. Lisäksi maito nousi kilpailuartikkeliksi vähittäiskaupoissa: Kainuun Osuusmeijeri toimitti maitoa Sotkamosta aina Helsinkiin asti, ja se kilpaili aiemmasta poiketen Valion kanssa myös hinnoilla (SAVOLAINEN 1996). Koska kauppa kilpailutti meijereitä voimakkaasti, marginaalin suhteellinen jakautuminen jalostavan teollisuuden ja kaupan välillä oletettavasti muuttui.

Meijeriteollisuuden tulosten heikkenemisen selityksenä oli siten pääosin ulkomaantoiminnoista saatujen vientitukituottojen lasku. Muita tekijöitä olivat kaupan voimakas neuvotteluasema, meijerien välinen kilpailu markkinaosuuksista, osin merkittävästi alentuneet edamjuuston ja ravintorasvojen kuluttajahinnat sekä osin epäonnistunut jäätelökauppa Venäjälle. Vuoden 1995 kokemusten perusteella teollisuuslähteet katsovat, että maitotuotteiden tuonti jogurttia lukuun ottamatta ei muodostunut niin suureksi uhaksi kuin etukäteen arveltiin (RAITASUO 1995).

Maidon raaka-aineen hinnan lasku ja arvosuhteen muutos kasvattivat kevyt- ja kulutusmaidon sekä piimän marginaaleja vuonna 1995. Piimän marginaali nousi eniten, 22 % eli 42 p/l, mihin vaikutti erityisesti kuluttajahinnan nousu 63 p/l. Kulutusmaidon marginaali nousi 20 % ja kevytmaidon 6,4 % kuluttajahintojen säilyessä aiemmalla tasollaan. Kuohukerman kuluttajahinta laski vain 2,7 %, mutta rasvan arvosuhteen laskettua kokonaismarginaali nousi peräti 3,50 mk/l (+38 %). Emmentaljuuston marginaali säilyi ennallaan kuluttajahinnan laskiessa 1,5 %. Meijerivoin kuluttajahinta on laskenut jo pitkään: vuoteen 1989 verrattuna kuluttajahinta on laskenut 36 %. Vuonna 1995 kuluttajahinta laski 5,51 markalla (-18 %). Arvosuhteen muutos nosti kokonaismarginaalia 3,43 markalla (+85 %) 7,47 markkaan kiloa kohden. Vanhalla arvosuhteella laskettuna voin

marginaali puolittui 2,02 markkaan kiloa kohden. Edamjuuston vähittäishinta laski 4,56 markalla (-11 %) ja kokonaismarginaali 2,62 markalla (-15 %) kiloa kohden.

Vuoden 1996 ensimmäiseen vuosineljännekseen mennessä maitotuotteiden kuluttajahinnoissa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia vuoden 1995 keskihintoihin nähden. Tosin meijerien välinen kilpailu ja osin voimakkaasti lisääntynyt tuonti vuoden 1995 marraskuusta ovat laskeneet edamjuuston marginaalia 3,6 % vuodesta 1995.

Kananmunien ylituotanto jatkui vuonna 1995 omavaraisuuden ollessa 124 %, mikä aiheutti suuria ongelmia niin tuottajille kuin pakkaamoillekin hintojen romahdettua. Eräiden arvioiden mukaan jokainen viety munakilo toi pakkaamolle 2 mk tappiota (MAASEUDUN TULEVAISUUS 13.4.1996). Aiemmin ylituotanto on viety ulkomaille vientituen turvin, mutta EU-jäsenyys pudotti vientituen kymmenekseen aiemmasta. EU:n sisämarkkinoilla myytävälle munille ei makseta vientitukea. Vuonna 1995 kananmunien tuottajahinta laski 64 % ja kuluttajahinta 45 %. Tuottajien ohella muut portaat laskivat marginaaliaan, mutta selvästi vähemmän kokonaismarginaalin laskiessa 27 %. Kuluttajahinnan laskusta 27 % on seurausta marginaalin pienenemisestä. Vuoden 1996 ensimmäisellä vuosineljänneksellä kananmunien kuluttajahinta on noussut 15 % vuoden 1995 keskihintaan nähden.

Ruokaperunan hinnanmuodostus on ollut aina suhteellisen vapaata riippuen lähinnä sadon määrästä ja laadusta. Vuonna 1995 perunan verottoman raaka-aineen hinta nousi 15 %, kuluttajahinta 7 % ja marginaali 9 %.

Viljapohjaisiin tuotteisiin erikoistuneiden suurimpien yritysten vuoden 1995 tuloskehitys oli hyvä. Alan keskittyminen saattaa jatkua, sillä pienten leipomoiden tulevaisuudenodotukset ovat suhteellisen synkät. Jauhojen marginaalit säilyivät vuonna 1995 ennallaan kuluttajahintojen laskiessa vehnäjauhojen osalta 33 % ja ruisjauhojen osalta 27 %. Kuluttajahintojen lasku oli mahdollista viljan tuottajahintojen alennuttua 60 - 70 % ja verottoman raaka-aineen hinnan alennuttua 56 - 61 %. Vuoden 1996 ensimmäisellä vuosineljänneksellä jauhojen marginaalit lähtivät laskuun: vuoteen 1994 verrattuna vehnäjauhojen marginaali on pienentynyt 11 % ja ruisjauhojen 6,6 %. Jauhot toimivat edelleen yleisesti kaupan sisäänvetoartikkelina.

Vuonna 1993 ranskanleivän kuluttajahinta laski 16 % jalostuksen ja kaupan tinkiessä katteistaan. Vuonna 1995 reikäleivän marginaali nousi 2,1 % ja ranskanleivän laski 4,9 %. Vuoden 1996 ensimmäiseen vuosineljännekseen mennessä ranskanleivän marginaali on supistunut edelleen, kaikkiaan 7,5 % vuodesta 1994. Reikäleivän marginaali on enää 0,5 % korkeampi kuin vuonna 1994. Raaka-aineen osuus ranskanleivän kuluttajahinnasta on supistunut EU-jäsenyyden myötä vain 5 %:iin, joten raaka-aineen hinnanmuutoksilla on hyvin vähäinen vaikutus kuluttajahintaan. Esimerkiksi ranskanleivän kuluttajahinta nousisi vain 2,9 %, mikäli viljan hinta nousisi 50 % muiden portaiden säilyttäessä markkamääräi-

sen katteensa ennallaan. Mikäli teollisuus saisi leivontaan käyttämänsä viljan ilmaiseksi, leivän kuluttajahinta alenisi vain 5,9 %.

Vuonna 1990 vain 7 % kuluttajista piti elintarvikkeiden hintoja edullisina tai melko edullisina. Vuonna 1994 samaan ryhmään kuului lähes viidennes kuluttajista ja vuonna 1995 jo kolmannes. Viimeisimmän, tammikuussa 1996 tehdyn tutkimuksen mukaan joka toinen kuluttaja pitää ruuan hintaa edullisena tai melko edullisena (KASKINEN 1996). Muutos on melkoinen näin lyhyessä ajassa, mutta siihen on vaadittu tuottajahintojen merkittävää laskua ja elintarviketeollisuudelta suuria rakennejärjestelyjä. Elintarvikkeiden arvonlisäverokannan alentaminen nykyisestä 17 prosentista 12 prosenttiin laskisi edelleen kuluttajahintoja noin 4,3 %, mikäli veronalennus siirretään suoraan kuluttajahintoihin.

8. Kirjallisuus

- ATRIA. 1996. Vuosikertomus 1995 ja sitä aiemmat julkaisut.
- CULTOR. 1996. Vuosikertomus 1995 ja sitä aiemmat julkaisut.
- ETT. 1996. Elintarviketalous 1996. Espoo: Elintarviketieto Oy.
- ELINTARVIKETEOLLISUUS. 1995. Haarukkapaloja elintarviketeollisuudesta: elintarviketeollisuus 1994-1995. Helsinki: Elintarviketeollisuus ry. Tilastoja täydennetty keväällä 1996.
- FAZER. 1996. Vuosikertomus 1995 ja sitä aiemmat julkaisut.
- HAMMARSTEN, H. 1994. Elintarvikeketju karaistuu tai katkeaa. Talouselämä 19/1994.
- HE 1994/222. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi arvonlisäverolain muuttamisesta 222/94.
- HUHTELA-SULKU, M. 1995. Millaista leipää syöt. Messuviesti 4/1995.
- HYTÖNEN, E. 1996. Valio-juustot. Normilk 1/1996.
- INGMAN. 1996. Vuosikertomus 1995 ja sitä aiemmat julkaisut.
- JAAKKOLA, A. 1994a. Myyntikatteissa korotuspaineita. Kehittyvä Kauppa 4/1994.
- JAAKKOLA, A. 1994b. Remeksen mukaan nostotarve kaksi prosenttiyksikköä. Kehittyvä Kauppa 4/1994.
- JALKANEN, J. 1995. Valiojoukko puolustaa linnakettaan. Optio 24.8.1995.
- KALLINEN, A. 1996a. Hinnanlasku houkutteli lihanostajia 1995. Lihatalous 1/1996.
- KALLINEN, A. 1996b. Tarjoushinnat piristivät lihakauppaa. Lihatalous 3/1996.
- KALLINEN, A. 1996c. Lihan kotimaisuus arvossaan. Lihatalous 4/1996.
- KARJAPORTTI. 1996. Vuosikertomus 1995 ja sitä aiemmat julkaisut.
- KASKINEN, H. 1996. Asennetutkimuksilla likiarvo kuluttajista - Kuluttajien muotokuvat muuttuvat. OT-lehti 2/1996.
- KAUPPAVIESTI. 1994a. Myllyteollisuus haluaa käyttää kotimaista viljaa. Kauppaviesti 11/1994.
- KAUPPAVIESTI. 1994b. Jauhokaupan kasvu on tullut itäviennistä - myynti leipomoille ja vähittäiskauppoihin on vähentynyt. Kauppaviesti 11/1994.
- KÖYLIJÄRVI, A. 1995. Maitomarkkinoilla poreilee. OT-lehti 2/1995.
- LAIT (ASK): 1993/1501. Arvonlisäverolaki. 1994/1218. Laki arvonlisäverolain muuttamisesta. 1994/1486. Laki arvonlisäverolain muuttamisesta.
- LEIPURI. 1994. Kotimainen myllyteollisuus uskoo kilpailukykyensä. Leipuri 6/1994.
- LEIPURI. 1995. Vuoden 1995 leipomotutkimus. Leipuri 4/1995.
- LSO. 1996. Vuosikertomus 1995 ja sitä aiemmat julkaisut.

- MAASEUDUN TULEVAISUUS. 1996. Munakunnan tulos notkahti. Maaseudun Tulevaisuus 13.4.1996.
- MATTLA, J. T. 1995. EU-jäsenyys ei lopettanut elintarviketeollisuutta. Kauppapolitiikka 5/1995.
- MMM. 1995. Meijeritilasto 1995 ja sitä aiemmat tilastot. Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus. Julkaisematon.
- MMM. 1996. Viljan hintatilasto 1995 ja sitä aiemmat tilastot. Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus. Julkaisematon.
- MMM:n PÄÄTÖS 1991/973. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriön päätös viljan laatuhinnoittelusta 973/91.
- MMM:n PÄÄTÖS 1994/504. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriön päätös viljan peruslaadusta ja laatuhinnoittelusta 504/94.
- MTTL. 1994. Maatalouden tuottajahintaindeksi 1994 ja sitä aiemmat laskelmat. Maatalouden taloudellinen tutkimuslaitos. Julkaisematon.
- MUNAKUNTA. 1996. Vuosikertomus 1995 ja sitä aiemmat julkaisut.
- POHJONEN, A. 1988. Elintarvikkeiden hinnoittelu 20/1989. Helsinki: Elinkeinohallitus.
- POHJONEN, A. 1991. Ruokaleivän hintarakennetutkimus. Leipuri 12/1991.
- POHJONEN, A. 1994. Elintarvikeketju ja EU-ratkaisu. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskuksen työselosteita 5/1994.
- POHJONEN, A. 1995. EU-tekijöistä johtuva kuluttajahintojen alennus saavutettu. Kauppa- ja teollisuusministeriön lehdistötiedote 12.12.1995.
- RAISION YHTYMÄ. 1996. Vuosikertomus 1995 ja sitä aiemmat julkaisut.
- RAITASUO, S. 1995. Tuonnista puhutaan, mutta vienti ratkaisee. OT-lehti 6/1995.
- RISTOLA, R. 1996. Teurastus ja lihanjalostus. Helsinki: Kauppa- ja teollisuusministeriön yrityspalvelun toimialaraportti.
- SAVOLAINEN, J. 1995. Kaikki mukana junassa - pellervolainen yritystoiminta onnistuu sopeutumaan. OT-lehti 5/1995.
- SAVOLAINEN, J. 1996. EU-pommi sittenkin hallittiin osuusteurastamoissa! OT-lehti 2/1996.
- SAVOLAINEN, O. 1996. Päivittäistavarat EU:n pyörytyksessä. Kehittyvä Kauppa 6/1996.
- TILASTOKESKUS. 1996a. Tuotannon hintaindeksi, tukkuhintaindeksi ja elinkustannusindeksi, maaliskuu 1996 ja sitä aiemmat tilastot. Tilastokeskus. Julkaisematon.
- TILASTOKESKUS. 1996b. Kuluttajahintaindeksi, huhtikuu 1996 ja sitä aiemmat tilastot. Tilastokeskus. Julkaisematon.
- TILASTOKESKUS. 1996c. Työvoimatilasto 1995 ja sitä aiemmat tilastot. Tilastokeskus. Julkaisematon.
- TILASTOKESKUS. 1996d. Konkurssitilasto, maaliskuu 1996 ja sitä aiemmat tilastot. Tilastokeskus. Julkaisematon.

- TOIVAKKA, T. 1995a. Päivittäistavarat puntarissa. *Kehittyvä Kauppa* 5/1995.
- TOIVAKKA, T. 1995b. Miten hinnat muuttuvat? *Kehittyvä Kauppa* 2/1995.
- TOIVAKKA, T. 1996. EU suosi suuria. *Kehittyvä Kauppa* 6/1996.
- TULLIHALLITUS. 1995. Ulkomaankauppatilasto 1995 ja sitä aiemmat julkaisut. Helsinki: Tullihallitus.
- TULLIHALLITUS. 1996. Tuonnintarkkailulista viikko 17/1996 ja aiemmat listat. Tullihallitus. Julkaisematon.
- VALIO. 1996. Vuosikertomus 1995 ja sitä aiemmat julkaisut.
- VALTION VILJAVARASTO. 1994. Valmisteverotuksessa käytettävä viljan kotimarkkinahinta. Vuoden 1994 ensimmäinen neljännes ja sitä aiemmat julkaisut. Valtion viljavarasto. Julkaisematon.
- WIRES, G. & LAINE, O. 1995. Elintarvikekaupan vapautuminen. *PTT Katsaus* 4/1995. Espoo: Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos.

Liite 1 (1/11).

Tuotekohtaiset hintamarginaalilaskelmat

KEVYTMAITO, mk/l (rasvaa 3/95 alkaen vähintään 1,5 %, ennen 3/95 väh. 1,9 %).
Rasvan ja kurrin väliseen arvosuhteeseen tehty muutoksia v. 1986, 1990 ja 1995.

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1/96
TAVOITEHINTAINEN												
RAAKA-AINE*	1,51	1,54	1,66	1,64	1,71	1,89	1,95	1,96	1,96	1,96	1,42	1,41
- alkutuotevähennys	0,46	0,47	0,50	0,47	0,45	0,51	0,55	0,56	0,56	0,56	-	-
RAAKA-AINEEN												
HINTA (veroton)	1,05	1,07	1,15	1,17	1,26	1,38	1,40	1,40	1,40	1,40	1,42	1,41
+ tuottajan saama alv	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,24	0,24
+ tasausmaksu	0,26	0,26	0,27	0,27	0,27	0,27	-	-	-	-	-	-
+ jalostuksen ja kaupan marginaali	1,73	1,72	1,68	1,79	1,85	1,93	1,97	1,92	1,82	1,84	1,96	1,93
+ lvv/alv	0,53	0,53	0,54	0,56	0,61	0,68	0,72	0,73	0,71	0,71	0,34	0,34
KULUTTAJAHINTA	3,31	3,33	3,38	3,53	3,72	3,99	4,09	4,05	3,92	3,95	3,97	3,91
Lvv/alv	0,53	0,53	0,54	0,56	0,61	0,68	0,72	0,73	0,70	0,71	0,57	0,57
Alkutuotevähennys	0,46	0,47	0,50	0,47	0,45	0,51	0,55	0,56	0,56	0,56	-	-
Nettolvv/alv	0,07	0,06	0,04	0,09	0,16	0,16	0,17	0,17	0,14	0,14	0,57	0,57
Nettolvv/alv (%)	2,1	1,8	1,2	2,6	4,3	4,0	4,2	4,2	3,6	3,6	14,5	14,5

* hinta tilalla, meijerin hankintakustannus maitolitraa kohden 0,23 mk (1995)

KULUTUSMAITO, mk/l (rasvaa 1/96 alkaen väh. 3,5 %, ennen 1/96 väh. 3,9 %).
Rasvan ja kurrin väliseen arvosuhteeseen tehty muutoksia v. 1986, 1990 ja 1995.

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1/96
TAVOITEHINTAINEN												
RAAKA-AINE*	2,21	2,28	2,45	2,43	2,52	2,62	2,67	2,68	2,68	2,68	1,80	1,74
- alkutuotevähennys	0,67	0,69	0,74	0,70	0,66	0,71	0,75	0,77	0,77	0,77	-	-
RAAKA-AINEEN												
HINTA (veroton)	1,54	1,58	1,70	1,73	1,86	1,91	1,92	1,91	1,91	1,91	1,80	1,74
+ tuottajan saama alv	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,31	0,30
+ jalostuksen ja kaupan marginaali	1,24	1,21	1,13	1,23	1,25	1,40	1,45	1,41	1,29	1,31	1,57	1,58
+ lvv/alv	0,53	0,53	0,54	0,56	0,61	0,68	0,72	0,73	0,70	0,71	0,26	0,27
KULUTTAJAHINTA	3,31	3,33	3,38	3,53	3,72	3,99	4,09	4,05	3,91	3,93	3,94	3,88
Lvv/alv	0,53	0,53	0,54	0,56	0,61	0,68	0,72	0,73	0,70	0,71	0,57	0,56
Alkutuotevähennys	0,67	0,69	0,74	0,70	0,66	0,71	0,75	0,77	0,77	0,77	-	-
Nettolvv/alv	-0,14	-0,16	-0,20	-0,13	-0,05	-0,03	-0,03	-0,04	-0,07	-0,06	0,57	0,56
Nettolvv/alv (%)	-4,2	-4,8	-5,9	-3,7	-1,3	-0,8	-0,7	-1,0	-1,8	-1,5	14,5	14,5

* hinta tilalla, meijerin hankintakustannus maitolitraa kohden 0,23 mk (1995)

Liite 1 (2/11).

PIIMÄ, mk/l (vuoteen 1989 talouspiimä, jälkeen 1989 rasvaton piimä).
Rasvan ja kurrin väliseen arvosuhteeseen tehty muutoksia v. 1986, 1990 ja 1995.

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	I/96
TAVOITEHINTAINEN												
RAAKA-AINE*	1,14	1,15	1,24	1,23	1,27	1,22	1,29	1,29	1,29	1,29	1,17	1,17
- alkutuotevähennys	0,35	0,35	0,38	0,35	0,33	0,33	0,36	0,37	0,37	0,37	-	-
RAAKA-AINEEN												
HINTA (veroton)	0,79	0,80	0,86	0,87	0,94	0,89	0,93	0,92	0,92	0,92	1,17	1,17
+ tuottajan saama alv	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,20	0,20
+ jalostuksen ja kaupan marginaali	1,26	1,26	1,31	1,40	1,51	1,59	1,76	1,78	1,76	1,90	2,32	2,35
+ lvv/alv	0,39	0,39	0,41	0,43	0,48	0,51	0,58	0,59	0,59	0,62	0,39	0,40
KULUTTAJAHINTA	2,44	2,46	2,58	2,71	2,93	2,98	3,26	3,29	3,27	3,45	4,08	4,11
Lvv/alv	0,39	0,39	0,41	0,43	0,48	0,51	0,58	0,59	0,59	0,62	0,59	0,60
Alkutuotevähennys	0,35	0,35	0,38	0,35	0,33	0,33	0,36	0,37	0,37	0,37	-	-
Nettolvv/alv	0,04	0,04	0,04	0,08	0,14	0,18	0,21	0,22	0,22	0,25	0,59	0,60
Nettolvv/alv (%)	1,6	1,6	1,6	3,0	4,8	6,0	6,4	6,7	6,7	7,3	14,5	14,5

* hinta tilalla, meijerin hankintakustannus maitolitraa kohden 0,23 mk (1995)

KUOHUKERMA (2 dl, rasvaa 38 %), mk/l.

Rasvan ja kurrin väliseen arvosuhteeseen tehty muutoksia v. 1986, 1990 ja 1995.

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	I/96
TAVOITEHINTAINEN												
RAAKA-AINE*	13,91	14,54	15,62	15,49	16,09	14,85	14,79	14,83	14,83	14,83	7,35	7,35
- alkutuotevähennys	4,23	4,42	4,75	4,46	4,21	4,04	4,17	4,27	4,27	4,27	-	-
RAAKA-AINEEN												
HINTA (veroton)	9,68	10,12	10,87	11,03	11,89	10,81	10,62	10,56	10,56	10,56	7,35	7,35
+ tuottajan saama alv	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,25	1,25
+ tasausmaksu	1,55	1,55	1,55	1,55	1,55	1,55	-	-	-	-	-	-
+ jalostuksen ja kaupan marginaali	8,98	8,70	8,07	8,33	7,89	9,01	9,42	9,48	9,40	9,33	12,82	12,78
+ lvv/alv	3,55	3,58	3,61	3,69	3,86	4,06	4,29	4,41	4,39	4,38	2,18	2,17
KULUTTAJAHINTA	22,22	22,40	22,55	23,04	23,64	23,88	24,33	24,45	24,35	24,26	23,60	23,55
Lvv/alv	3,55	3,58	3,61	3,69	3,86	4,06	4,29	4,41	4,39	4,38	3,43	3,42
Alkutuotevähennys	4,23	4,42	4,75	4,46	4,21	4,04	4,17	4,27	4,27	4,27	-	-
Nettolvv/alv	-0,67	-0,84	-1,14	-0,77	-0,34	0,02	0,12	0,14	0,12	0,10	3,43	3,42
Nettolvv/alv (%)	-3,0	-3,8	-5,1	-3,3	-1,4	0,1	0,5	0,6	0,5	0,4	14,5	14,5

* hinta tilalla, meijerin hankintakustannus maitolitraa kohden 0,23 mk (1995)

Liite 1 (3/11).

EDAMJUUSTO, mk/kg (4,5 kg:n leipäjuusto, 1 LK).

Rasvan ja kurrin väliseen arvosuhteeseen tehty muutoksia v. 1986, 1990 ja 1995.

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	I/96
TAVOITEHINTAINEN												
RAAKA-AINE*	18,32	18,75	20,14	19,98	20,76	22,39	23,04	23,11	23,11	23,11	16,62	16,62
- alkutuotevähennys	5,57	5,70	6,12	5,76	5,42	6,09	6,50	6,65	6,65	6,65	-	-
RAAKA-AINEEN												
HINTA (veroton)	12,75	13,05	14,02	14,23	15,33	16,30	16,54	16,45	16,45	16,45	16,62	16,62
+ tuottajan saama alv	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2,83	2,83
+ jalostuksen ja kaupan marginaali	14,86	14,68	13,72	14,39	15,75	17,67	19,23	19,34	17,97	17,79	15,17	14,62
+ lvv/alv	5,26	5,28	5,28	5,45	6,07	6,96	7,65	7,87	7,57	7,53	2,58	2,48
KULUTTAJAHINTA	32,87	33,02	33,02	34,07	37,16	40,93	43,43	43,67	41,99	41,77	37,21	36,56
Lvv/alv	5,26	5,28	5,28	5,45	6,07	6,96	7,65	7,87	7,57	7,53	5,41	5,31
Alkutuotevähennys	5,57	5,70	6,12	5,76	5,42	6,09	6,50	6,65	6,65	6,65	-	-
Nettolvv/alv	-0,31	-0,42	-0,84	-0,30	0,64	0,87	1,16	1,22	0,92	0,88	5,41	5,31
Nettolvv/alv (%)	-0,9	-1,3	-2,5	-0,9	1,7	2,1	2,7	2,8	2,2	2,1	14,5	14,5

* hinta tilalla, meijerin hankintakustannus maitolitralta kohden 0,23 mk (1995)

EMMENTALJUUSTO, mk/kg (sinileimainen, 1 LK, kestopakattu).

Rasvan ja kurrin väliseen arvosuhteeseen tehty muutoksia v. 1986, 1990 ja 1995.

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	I/96
TAVOITEHINTAINEN												
RAAKA-AINE*	21,66	22,21	23,86	23,67	24,58	26,16	26,85	26,93	26,93	26,93	18,90	18,90
- alkutuotevähennys	6,58	6,75	7,25	6,82	6,42	7,12	7,57	7,75	7,75	7,75	-	-
RAAKA-AINEEN												
HINTA (veroton)	15,07	15,46	16,60	16,85	18,16	19,04	19,28	19,17	19,17	19,17	18,90	18,90
+ tuottajan saama alv	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3,21	3,21
+ jalostuksen ja kaupan marginaali	18,38	18,14	17,00	17,83	17,88	19,78	21,68	21,90	21,63	21,46	21,45	21,38
+ lvv/alv	6,37	6,40	6,40	6,60	7,04	7,95	8,76	9,04	8,98	8,94	3,65	3,64
KULUTTAJAHINTA	39,83	40,00	40,00	41,28	43,08	46,77	49,71	50,11	49,78	49,57	47,20	47,13
Lvv/alv	6,37	6,40	6,40	6,60	7,04	7,95	8,76	9,04	8,98	8,94	6,86	6,85
Alkutuotevähennys	6,58	6,75	7,25	6,82	6,42	7,12	7,57	7,75	7,75	7,75	-	-
Nettolvv/alv	-0,21	-0,35	-0,85	-0,21	0,61	0,84	1,19	1,28	1,22	1,18	6,86	6,85
Nettolvv/alv (%)	-0,5	-0,9	-2,1	-0,5	1,4	1,8	2,4	2,6	2,5	2,4	14,5	14,5

* hinta tilalla, meijerin hankintakustannus maitolitralta kohden 0,23 mk (1995)

Liite 1 (4/11).

MEIJERIVOI, mk/kg (0,5 kg:n foliopakkaus).

Rasvan ja kurrin väliseen arvosuhteeseen tehty muutoksia v. 1986, 1990 ja 1995.

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1/96
TAVOITEHINTAINEN												
RAAKA-AINE*	28,87	30,21	32,45	32,19	33,44	30,59	30,40	30,49	30,49	30,49	14,68	14,68
- alkutuotevähennys	8,78	9,18	9,86	9,27	8,74	8,32	8,57	8,78	8,78	8,78	-	-
RAAKA-AINEEN												
HINTA (veroton)	20,09	21,02	22,58	22,92	24,70	22,27	21,83	21,71	21,71	21,71	14,68	14,68
+ tuottajan saama alv	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2,50	2,50
+ jalostuksen ja kaupan marginaali	11,25	11,58	10,03	10,66	9,10	10,74	5,55	5,08	4,70	4,04	7,47	6,98
+ lvv/alv	5,97	6,21	6,21	6,40	6,60	6,76	5,86	5,89	5,81	5,67	1,26	1,18
KULUTTAJAHINTA	37,31	38,82	38,82	39,97	40,40	39,77	33,24	32,69	32,23	31,42	25,91	25,34
Lvv/alv	5,97	6,21	6,21	6,40	6,60	6,76	5,86	5,89	5,81	5,67	3,76	3,68
Alkutuotevähennys	8,78	9,18	9,86	9,27	8,74	8,32	8,57	8,78	8,78	8,78	-	-
Nettolvv/alv	-2,81	-2,97	-3,65	-2,87	-2,14	-1,56	-2,72	-2,89	-2,97	-3,12	3,76	3,68
Nettolvv/alv (%)	-7,5	-7,7	-9,4	-7,2	-5,3	-3,9	-8,2	-8,8	-9,2	-9,9	14,5	14,5

* hinta tilalla, meijerin hankintakustannus maitolitraa kohden 0,23 mk (1995)

SIAN KESKIKYLKI, mk/kg.

Saanto 16,2 % ruhosta, vähäarvoisten ruhonosien osuus n. 23 %.

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1/96
TUOTTAJAHINTA*												
16,08	16,08	16,40	16,38	17,15	17,71	18,02	17,29	17,28	17,15	16,76	7,99	7,61
- alkutuotevähennys	3,86	3,94	3,93	4,12	4,34	4,60	4,34	4,20	4,17	4,07	-	-
- sivutuotetuotto	0,50	0,50	0,52	0,49	0,74	0,27	0,20	0,23	0,29	0,33	0,27	0,27
RAAKA-AINEEN												
HINTA (veroton)	11,72	11,96	11,93	12,54	12,63	13,15	12,75	12,85	12,69	12,36	7,72	7,34
+ tuottajan saama alv	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,70	1,61
+ jalostuksen ja kaupan marginaali	10,03	11,33	12,46	13,29	14,66	15,35	16,52	16,60	16,54	17,25	16,05	15,18
+ lvv/alv	4,14	4,44	4,64	4,92	5,33	5,84	6,26	6,48	6,43	6,51	2,34	2,21
KULUTTAJAHINTA	25,89	27,73	29,03	30,75	32,62	34,34	35,53	35,93	35,66	36,13	27,81	26,35
Lvv/alv	4,14	4,44	4,64	4,92	5,33	5,84	6,26	6,48	6,43	6,51	4,04	3,83
Alkutuotevähennys	3,86	3,94	3,93	4,12	4,34	4,60	4,34	4,20	4,17	4,07	-	-
Nettolvv/alv	0,28	0,50	0,71	0,80	0,99	1,24	1,92	2,28	2,26	2,44	4,04	3,83
Nettolvv/alv (%)	1,1	1,8	2,5	2,6	3,0	3,6	5,4	6,4	6,3	6,8	14,5	14,5

* hinta tilalla, kuljetuskustannus tilalta teurastamoon 0,32 mk/kg (1995-1996)

Liite 1 (5/11).

PORSAANKYLJYKSET, mk/kg.

Saanto 10,4 % ruhosta, vähäarvoisten ruhonosien osuus n. 23 %.

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	I/96
TUOTTAJAHINTA*	16,08	16,40	16,38	17,15	17,71	18,02	17,29	17,28	17,15	16,76	7,99	7,61
- alkutuotevähennys	3,86	3,94	3,93	4,12	4,34	4,60	4,34	4,20	4,17	4,07	-	-
- sivutuotetuotto	0,50	0,50	0,52	0,49	0,74	0,27	0,20	0,23	0,29	0,33	0,27	0,27
RAAKA-AINEEN HINTA (veroton)	11,72	11,96	11,93	12,54	12,63	13,15	12,75	12,85	12,69	12,36	7,72	7,34
+ tuottajan saama alv	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,70	1,61
+ jalostuksen ja kaupan marginaali	20,91	21,87	22,98	24,42	26,76	28,18	28,59	27,64	24,87	24,64	21,84	20,90
+ lvv/alv	6,22	6,44	6,65	7,04	7,69	8,47	8,85	8,91	8,26	8,14	3,33	3,19
KULUTTAJAHINTA	38,85	40,28	41,56	44,01	47,08	49,81	50,19	49,41	45,83	45,14	34,59	33,04
Lvv/alv	6,22	6,44	6,65	7,04	7,69	8,47	8,85	8,91	8,26	8,14	5,03	4,80
Alkutuotevähennys	3,86	3,94	3,93	4,12	4,34	4,60	4,34	4,20	4,17	4,07	-	-
Nettolvv/alv	2,36	2,51	2,72	2,93	3,35	3,87	4,50	4,71	4,10	4,07	5,03	4,80
Nettolvv/alv (%)	6,1	6,2	6,5	6,7	7,1	7,8	9,0	9,5	9,0	9,0	14,5	14,5

* hinta tilalla, kuljetuskustannus tilalta teurastamoon 0,32 mk/kg (1995-1996)

PORSAAN ULKOFILIE, mk/kg.

Saanto 5,7 % ruhosta, vähäarvoisten ruhonosien osuus n. 23 %.

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	I/96
TUOTTAJAHINTA*	-	-	-	17,15	17,71	18,02	17,29	17,28	17,15	16,76	7,99	7,61
- alkutuotevähennys	-	-	-	4,12	4,34	4,60	4,34	4,20	4,17	4,07	-	-
- sivutuotetuotto	-	-	-	0,49	0,74	0,27	0,20	0,23	0,29	0,33	0,27	0,27
RAAKA-AINEEN HINTA (veroton)	-	-	-	12,54	12,63	13,15	12,75	12,85	12,69	12,36	7,72	7,34
+ tuottajan saama alv	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,70	1,61
+ jalostuksen ja kaupan marginaali	-	-	-	43,19	47,03	49,82	50,84	49,97	46,88	45,91	39,29	37,59
+ lvv/alv	-	-	-	10,62	11,65	12,90	13,61	13,82	13,11	12,82	6,29	6,02
KULUTTAJAHINTA	-	-	-	66,36	71,31	75,87	77,19	76,65	72,68	71,09	55,00	52,57
Lvv/alv	-	-	-	10,62	11,65	12,90	13,61	13,82	13,11	12,82	7,99	7,64
Alkutuotevähennys	-	-	-	4,12	4,34	4,60	4,34	4,20	4,17	4,07	-	-
Nettolvv/alv	-	-	-	6,50	7,31	8,30	9,26	9,62	8,94	8,75	7,99	7,64
Nettolvv/alv (%)	-	-	-	9,8	10,3	10,9	12,0	12,6	12,3	12,3	14,5	14,5

* hinta tilalla, kuljetuskustannus tilalta teurastamoon 0,32 mk/kg (1995-1996)

Liite 1 (6/11).

SIAN ARVO-OSAT, mk/kg.

Saanto yhteensä 32,3 % ruhosta, vähäarvoisten ruhonosien osuus n. 23 %.

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1/96
TUOTTAJAHINTA*	16,08	16,40	16,38	17,15	17,71	18,02	17,29	17,28	17,15	16,76	7,99	7,61
- alkutuotevähennys	3,86	3,94	3,93	4,12	4,34	4,60	4,34	4,20	4,17	4,07	-	-
- sivutuotetuotto	0,50	0,50	0,52	0,49	0,74	0,27	0,20	0,23	0,29	0,33	0,27	0,27
RAAKA-AINEEN HINTA (veroton)	11,72	11,96	11,93	12,54	12,63	13,15	12,75	12,85	12,69	12,36	7,72	7,34
+ tuottajan saama alv	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,70	1,61
+ jalostuksen ja kaupan marginaali	-	-	-	22,14	24,25	25,55	26,45	26,03	24,56	24,67	22,00	20,97
+ lvv/alv	-	-	-	6,61	7,20	7,93	8,39	8,55	8,20	8,15	3,35	3,20
KULUTTAJAHINTA	-	-	-	41,29	44,08	46,63	47,58	47,43	45,45	45,18	34,78	33,12
Lvv/alv	-	-	-	6,61	7,20	7,93	8,39	8,55	8,20	8,15	5,05	4,81
Alkutuotevähennys	-	-	-	4,12	4,34	4,60	4,34	4,20	4,17	4,07	-	-
Nettolvv/alv	-	-	-	2,49	2,86	3,33	4,04	4,35	4,03	4,07	5,05	4,81
Nettolvv/alv (%)	-	-	-	6,0	6,5	7,1	8,5	9,2	8,9	9,0	14,5	14,5

* hinta tilalla, kuljetuskustannus tilalta teurastamoon 0,32 mk/kg (1995-1996)

NAUDAN LAPA, mk/kg.

Saanto 10,1 % ruhosta, vähäarvoisten ruhonosien osuus n. 15 %.

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1/96
TUOTTAJAHINTA*	24,56	25,11	25,54	27,35	28,56	28,27	25,53	25,27	23,98	24,90	14,63	13,71
- alkutuotevähennys	5,89	6,03	6,13	6,56	7,00	7,21	6,41	6,14	5,83	6,05	-	-
- sivutuotetuotto	2,91	2,91	2,63	2,66	3,41	2,06	1,62	1,82	2,15	2,50	2,00	2,00
RAAKA-AINEEN HINTA (veroton)	15,76	16,17	16,78	18,13	18,15	19,00	17,50	17,31	16,00	16,35	12,63	11,71
+ tuottajan saama alv	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2,78	2,58
+ jalostuksen ja kaupan marginaali	19,20	20,74	21,55	23,30	26,42	28,02	30,42	30,59	30,83	30,07	28,75	25,85
+ lvv/alv	6,66	7,03	7,30	7,89	8,70	9,63	10,25	10,54	10,30	10,21	4,26	3,81
KULUTTAJAHINTA	41,61	43,94	45,63	49,32	53,28	56,65	58,17	58,44	57,13	56,64	48,42	43,94
Lvv/alv	6,66	7,03	7,30	7,89	8,70	9,63	10,25	10,54	10,30	10,21	7,04	6,38
Alkutuotevähennys	5,89	6,03	6,13	6,56	7,00	7,21	6,41	6,14	5,83	6,05	-	-
Nettolvv/alv	0,76	1,00	1,17	1,33	1,70	2,42	3,84	4,40	4,47	4,16	7,04	6,38
Nettolvv/alv (%)	1,8	2,3	2,6	2,7	3,2	4,3	6,6	7,5	7,8	7,3	14,5	14,5

* hinta tilalla, kuljetuskustannus tilalta teurastamoon 0,43 mk/kg (1995-1996)

Liite 1 (7/11).

NAUDAN ULKOPAISTI, mk/kg.

Saanto 4,9 % ruhosta, vähäarvoisten ruhonosien osuus n. 15 %.

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1/96
TUOTTAJAHINTA*	24,56	25,11	25,54	27,35	28,56	28,27	25,53	25,27	23,98	24,90	14,63	13,71
- alkutuotevähennys	5,89	6,03	6,13	6,56	7,00	7,21	6,41	6,14	5,83	6,05	-	-
- sivutuotetuotto	2,91	2,91	2,63	2,66	3,41	2,06	1,62	1,82	2,15	2,50	2,00	2,00
RAAKA-AINEEN HINTA (veroton)	15,76	16,17	16,78	18,13	18,15	19,00	17,50	17,31	16,00	16,35	12,63	11,71
+ tuottajan saama alv	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2,78	2,58
+ jalostuksen ja kaupan marginaali	28,95	31,01	31,58	33,12	37,29	39,21	41,53	40,86	38,74	38,05	36,47	33,45
+ lvv/alv	8,52	8,99	9,21	9,76	10,82	11,92	12,63	12,80	12,04	11,97	5,57	5,10
KULUTTAJAHINTA	53,22	56,17	57,57	61,01	66,26	70,13	71,66	70,97	66,79	66,37	57,45	52,84
Lvv/alv	8,52	8,99	9,21	9,76	10,82	11,92	12,63	12,80	12,04	11,97	8,35	7,68
Alkutuotevähennys	5,89	6,03	6,13	6,56	7,00	7,21	6,41	6,14	5,83	6,05	-	-
Nettolvv/alv	2,62	2,96	3,08	3,20	3,83	4,71	6,22	6,66	6,22	5,92	8,35	7,68
Nettolvv/alv (%)	4,9	5,3	5,4	5,3	5,8	6,7	8,7	9,4	9,3	8,9	14,5	14,5

* hinta tilalla, kuljetuskustannus tilalta teurastamoon 0,43 mk/kg (1995-1996)

NAUDAN SUIKALEPAISTI, mk/kg.

Saanto 8,4 % ruhosta, vähäarvoisten ruhonosien osuus n. 15 %.

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1/96
TUOTTAJAHINTA*	-	-	-	-	-	-	-	-	23,98	24,90	14,63	13,71
- alkutuotevähennys	-	-	-	-	-	-	-	-	5,83	6,05	-	-
- sivutuotetuotto	-	-	-	-	-	-	-	-	2,15	2,50	2,00	2,00
RAAKA-AINEEN HINTA (veroton)	-	-	-	-	-	-	-	-	16,00	16,35	12,63	11,71
+ tuottajan saama alv	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2,78	2,58
+ jalostuksen ja kaupan marginaali	-	-	-	-	-	-	-	-	42,86	42,26	40,95	38,24
+ lvv/alv	-	-	-	-	-	-	-	-	12,95	12,89	6,33	5,92
KULUTTAJAHINTA	-	-	-	-	-	-	-	-	71,81	71,50	62,69	58,44
Lvv/alv	-	-	-	-	-	-	-	-	12,95	12,89	9,11	8,49
Alkutuotevähennys	-	-	-	-	-	-	-	-	5,83	6,05	-	-
Nettolvv/alv	-	-	-	-	-	-	-	-	7,12	6,84	9,11	8,49
Nettolvv/alv (%)	-	-	-	-	-	-	-	-	9,9	9,6	14,5	14,5

* hinta tilalla, kuljetuskustannus tilalta teurastamoon 0,43 mk/kg (1995-1996)

Liite 1 (8/11).

NAUDAN JAUHELIHA, mk/kg.

Saanto 4,9 % ruhosta, kun etuselkää, vähäarvoisten ruhonosien osuus n. 15 %.

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	I/96
TUOTTAJAHINTA*	24,56	25,11	25,54	27,35	28,56	28,27	25,53	25,27	23,98	24,90	14,63	13,71
- alkutuotevähennys	5,89	6,03	6,13	6,56	7,00	7,21	6,41	6,14	5,83	6,05	-	-
- sivutuotetuotto	2,91	2,91	2,63	2,66	3,41	2,06	1,62	1,82	2,15	2,50	2,00	2,00
RAAKA-AINEEN HINTA (veroton)	15,76	16,17	16,78	18,13	18,15	19,00	17,50	17,31	16,00	16,35	12,63	11,71
+ tuottajan saama alv	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2,78	2,58
+ jalostuksen ja kaupan marginaali	17,64	19,06	19,23	18,69	21,26	22,05	23,16	22,30	21,68	21,93	19,26	16,54
+ lvv/alv	6,36	6,71	8,68	7,01	7,69	8,41	8,70	8,71	8,29	8,42	2,64	2,23
KULUTTAJAHINTA	39,76	41,95	42,87	43,83	47,11	49,46	49,36	48,32	45,98	46,71	37,31	33,05
Lvv/alv	6,36	6,71	8,68	7,01	7,69	8,41	8,70	8,71	8,29	8,42	5,42	4,80
Alkutuotevähennys	5,89	6,03	6,13	6,56	7,00	7,21	6,41	6,14	5,83	6,05	-	-
Nettolvv/alv	0,47	0,69	0,73	0,45	0,70	1,20	2,29	2,57	2,46	2,37	5,42	4,80
Nettolvv/alv (%)	1,2	1,6	1,7	1,0	1,5	2,4	4,6	5,3	5,4	5,1	14,5	14,5

* hinta tilalla, kuljetuskustannus tilalta teurastamoon 0,43 mk/kg (1995-1996)

NAUDAN ARVO-OSAT, mk/kg.

Saanto yhteensä 32,6 % ruhosta, vähäarvoisten ruhonosien osuus n. 15 %.

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	I/96
TUOTTAJAHINTA*	24,56	25,11	25,54	27,35	28,56	28,27	25,53	25,27	23,98	24,90	14,63	13,71
- alkutuotevähennys	5,89	6,03	6,13	6,56	7,00	7,21	6,41	6,14	5,83	6,05	-	-
- sivutuotetuotto	2,91	2,91	2,63	2,66	3,41	2,06	1,62	1,82	2,15	2,50	2,00	2,00
RAAKA-AINEEN HINTA (veroton)	15,76	16,17	16,78	18,13	18,15	19,00	17,50	17,31	16,00	16,35	12,63	11,71
+ tuottajan saama alv	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2,78	2,58
+ jalostuksen ja kaupan marginaali	20,59	22,19	22,70	23,54	26,67	28,02	29,92	29,52	28,96	28,60	26,71	23,85
ml. suikalepaistin	-	-	-	-	-	-	-	-	32,54	32,12	30,38	27,56
+ lvv/alv	6,92	7,31	7,52	7,94	8,75	9,63	10,14	10,30	9,89	9,89	3,91	3,47
KULUTTAJAHINTA mukaanl. suikalepaistin	43,26	45,67	47,01	49,60	53,57	56,66	57,56	57,14	54,85	54,84	46,03	41,61
Lvv/alv	6,92	7,31	7,52	7,94	8,75	9,63	10,14	10,30	9,89	9,89	6,69	6,05
Alkutuotevähennys	2,91	2,91	2,63	2,66	3,41	2,06	1,62	1,82	2,15	2,50	-	-
Nettolvv/alv	1,03	1,28	1,39	1,37	1,75	2,42	3,73	4,16	4,06	3,84	6,69	6,05
Nettolvv/alv (%)	2,4	2,8	3,0	2,8	3,3	4,3	6,5	7,3	7,4	7,0	14,5	14,5

* hinta tilalla, kuljetuskustannus tilalta teurastamoon 0,43 mk/kg (1995-1996)

Liite 1 (9/11).

KANANMUNAT, mk/kg (1A luokka, 10 - 12 kappaleen pakkaus).

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
TAVOITEHINTAINEN											
RAAKA-AINE	10,65	9,11	9,04	9,30	9,48	9,20	9,20	9,20	9,20	9,20	3,29
- hinnanalennuskorvaus	0,49	0,44	0,44	0,38	0,24	-	-	-	-	-	-
- alkutuotevähennys	1,70	1,46	1,45	1,49	1,55	1,56	1,62	1,66	1,66	1,66	-
RAAKA-AINEEN											
HINTA (veroton)	8,46	7,21	7,15	7,43	7,68	7,64	7,58	7,54	7,54	7,54	3,29
+ tuottajan saama alv	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,56
+ jalostuskustannukset	2,89	2,92	2,93	3,27	3,42	3,48	3,65	3,63	3,63	3,63	2,26
+ lvv/alv	2,16	1,93	1,92	2,04	2,16	2,27	2,40	2,46	2,46	2,46	0,38
PAKKAAMOHINTA	13,51	12,06	12,00	12,74	13,28	13,38	13,63	13,63	13,63	13,63	6,49
+ tukkukaupan palkkio	0,59	0,52	0,51	0,63	0,77	0,92	0,95	0,94	1,16	1,16	0,91
+ lvv/alv	0,11	0,10	0,10	0,12	0,15	0,19	0,20	0,21	0,25	0,25	0,15
TUKKUHINTA	14,21	12,68	12,61	13,49	14,20	14,50	14,78	14,78	15,04	15,04	7,55
+ vähittäiskaupan palkkio	2,73	2,43	2,43	2,51	2,51	2,65	3,22	2,89	1,76	1,68	1,54
+ jakelurahti	0,13	0,25	0,25	0,29	0,30	-	-	-	-	-	-
+ lvv/alv	0,54	0,51	0,51	0,53	0,55	0,54	0,69	0,63	0,39	0,37	0,26
KULUTTAJAHINTA	17,62	15,87	15,80	16,82	17,56	17,69	18,69	18,30	17,19	17,09	9,35
Lvv/alv	2,82	2,54	2,53	2,69	2,86	3,01	3,29	3,30	3,10	3,08	1,36
Alkutuotevähennys	1,70	1,46	1,45	1,49	1,55	1,56	1,62	1,66	1,66	1,66	-
Nettolvv/alv	1,11	1,08	1,08	1,20	1,31	1,44	1,67	1,64	1,44	1,43	1,36
Nettolvv/alv (%)	6,3	6,8	6,8	7,1	7,5	8,1	8,9	9,0	8,4	8,4	14,5

RUOKAPERUNA, mk/kg.

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
TUOTTAJAHINTA	1,26	1,48	1,99	1,76	1,25	0,99	0,77	1,05	0,99	1,15	1,08
- alkutuotevähennys	0,20	0,24	0,32	0,28	0,20	0,17	0,14	0,19	0,18	0,21	-
RAAKA-AINEEN											
HINTA (veroton)	1,06	1,24	1,67	1,48	1,05	0,82	0,63	0,86	0,81	0,94	1,08
+ tuottajan saama alv	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,18
+ kuljetuksen pakkauksen ja kaupan marginaali	1,49	1,74	1,97	1,96	1,68	1,63	1,92	2,06	1,79	1,78	1,94
+ lvv/alv	0,48	0,57	0,69	0,66	0,53	0,50	0,55	0,64	0,57	0,60	0,33
KULUTTAJAHINTA	3,03	3,55	4,33	4,10	3,26	2,95	3,10	3,56	3,18	3,31	3,53
Lvv/alv	0,48	0,57	0,69	0,66	0,53	0,50	0,55	0,64	0,57	0,60	0,51
Alkutuotevähennys	0,20	0,24	0,32	0,28	0,20	0,17	0,14	0,19	0,18	0,21	-
Nettolvv/alv	0,28	0,33	0,37	0,38	0,33	0,33	0,41	0,45	0,40	0,39	0,51
Nettolvv/alv (%)	9,2	9,3	8,6	9,3	10,1	11,2	13,2	12,6	12,6	11,8	14,5

Liite 1 (10/11).

ERIKOISVEHNÄJAUHOT, mk/kg.

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	I/96
SEOKSEN HINTA	2,90	2,92	2,91	3,06	3,18	3,43	3,40	3,19	3,17	2,84	1,01	1,03
- alkutuotevähennys	0,53	0,50	0,46	0,50	0,51	0,60	0,64	0,62	0,62	0,57	-	-
RAAKA-AINEEN HINTA (veroton)	2,38	2,43	2,45	2,56	2,67	2,84	2,76	2,57	2,55	2,28	1,01	1,03
+ tuottajan saama alv	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,17	0,18
+ jalostuksen ja kaupan marginaali	3,69	3,70	3,46	2,99	2,55	2,35	2,38	2,23	1,96	2,13	2,06	1,90
+ lvv/alv	1,16	1,17	1,13	1,06	1,02	1,06	1,10	1,06	0,99	0,97	0,35	0,32
KULUTTAJAHINTA	7,22	7,29	7,03	6,61	6,24	6,25	6,25	5,86	5,50	5,38	3,59	3,44
Lvv/alv	1,16	1,17	1,13	1,06	1,02	1,06	1,10	1,06	0,99	0,97	0,52	0,50
Alkutuotevähennys	0,53	0,50	0,46	0,50	0,51	0,60	0,64	0,62	0,62	0,57	-	-
Nettolvv/alv	0,63	0,67	0,67	0,56	0,51	0,47	0,46	0,44	0,37	0,40	0,52	0,50
Nettolvv/alv (%)	8,7	9,2	9,5	8,5	7,2	7,5	7,4	7,5	6,7	7,4	14,5	14,5

RUISJAUHOT, mk/kg.

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	I/96
SEOKSEN HINTA	2,26	2,34	2,32	2,41	2,68	3,28	3,16	2,97	3,06	2,79	0,90	0,89
- alkutuotevähennys	0,36	0,37	0,37	0,38	0,43	0,55	0,56	0,52	0,54	0,50	-	-
RAAKA-AINEEN HINTA (veroton)	1,91	1,97	1,95	2,03	2,25	2,73	2,60	2,45	2,52	2,28	0,90	0,89
+ tuottajan saama alv	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,15	0,15
+ jalostuksen ja kaupan marginaali	2,22	2,26	2,24	2,31	2,71	3,19	3,56	3,55	3,38	3,47	3,51	3,24
+ lvv/alv	0,79	0,80	0,80	0,83	0,97	1,21	1,33	1,32	1,30	1,27	0,60	0,55
KULUTTAJAHINTA	4,91	5,03	4,99	5,17	5,93	7,13	7,50	7,33	7,20	7,02	5,16	4,83
Lvv/alv	0,79	0,80	0,80	0,83	0,97	1,21	1,33	1,32	1,30	1,27	0,75	0,70
Alkutuotevähennys	0,36	0,37	0,37	0,38	0,43	0,55	0,56	0,52	0,54	0,50	-	-
Nettolvv/alv	0,43	0,43	0,43	0,44	0,54	0,66	0,77	0,80	0,76	0,76	0,75	0,70
Nettolvv/alv (%)	8,8	8,6	8,6	8,5	9,1	9,3	10,3	10,9	10,6	10,8	14,5	14,5

Liite 1 (11/11).

RANSKANLEIPÄ, mk/kg.

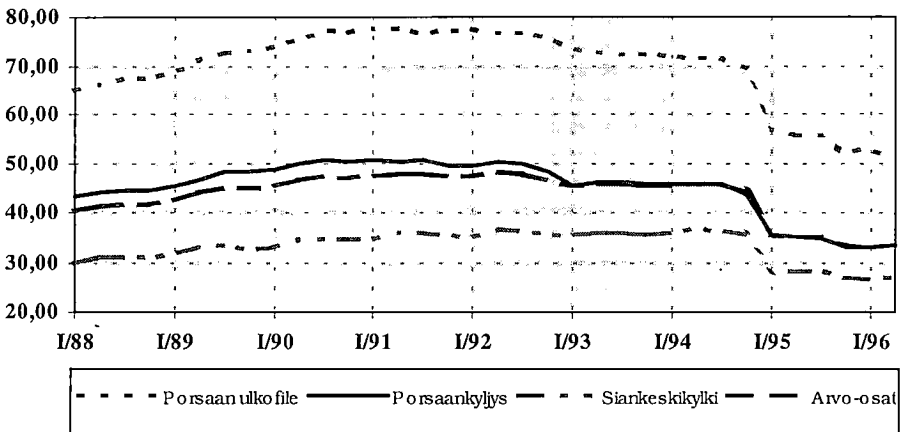
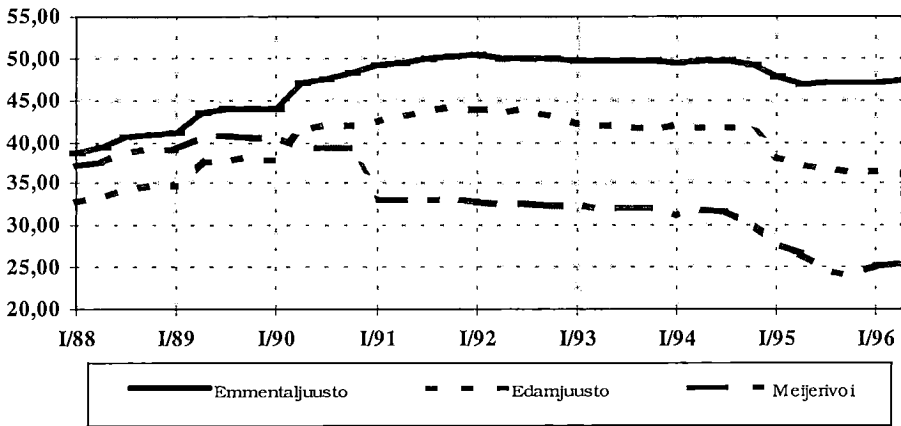
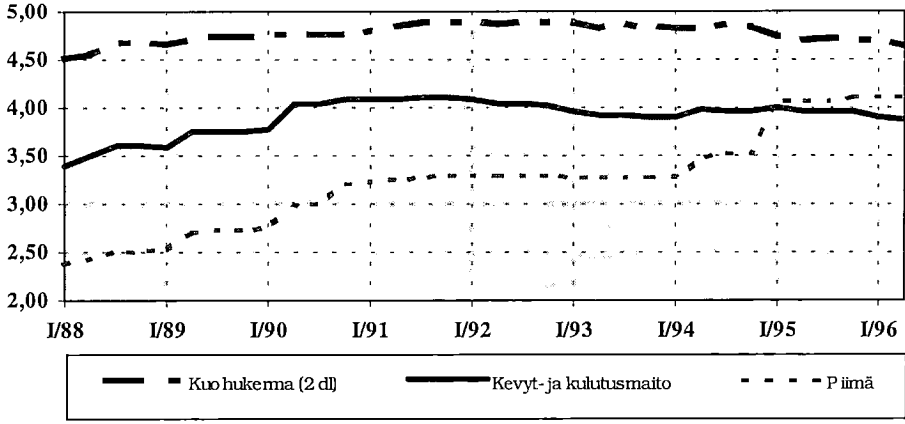
	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1/96
SEOKSEN HINTA	1,83	1,84	1,83	1,91	1,99	2,13	2,12	1,99	1,98	1,78	0,63	0,64
- alkutuotevähennys	0,25	0,23	0,22	0,23	0,24	0,28	0,40	0,39	0,39	0,35	-	-
RAAKA-AINEEN HINTA (veroton)	1,58	1,61	1,62	1,68	1,75	1,85	1,73	1,61	1,60	1,42	0,63	0,64
+ tuottajan saama alv	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,11	0,11
+ jalostuksen ja kaupan marginaali	9,63	10,21	10,98	11,63	12,64	13,34	14,29	13,54	11,10	10,61	10,09	9,71
+ lvv/alv	2,14	2,25	2,40	2,53	2,81	3,11	3,43	3,33	2,79	2,65	1,71	1,65
KULUTTAJAHINTA	13,34	14,06	14,99	15,84	17,20	18,31	19,45	18,48	15,49	14,68	12,54	12,11
Lvv/alv	2,14	2,25	2,40	2,53	2,81	3,11	3,43	3,33	2,79	2,65	1,82	1,76
Alkutuotevähennys	0,25	0,23	0,22	0,23	0,24	0,28	0,40	0,39	0,39	0,35	-	-
Nettolvv/alv	1,89	2,02	2,18	2,30	2,57	2,83	3,03	2,94	2,41	2,29	1,82	1,76
Nettolvv/alv (%)	14,2	14,4	14,5	14,5	14,9	15,5	15,6	15,9	15,6	15,6	14,5	14,5

REIKÄLEIPÄ, mk/kg.

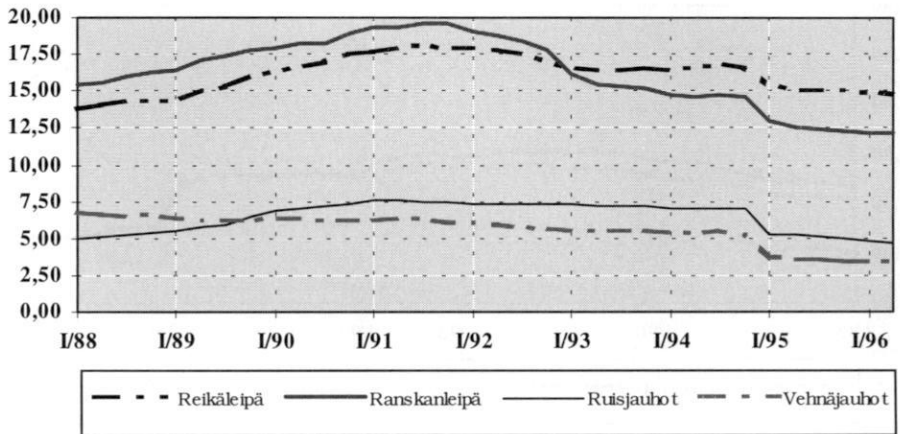
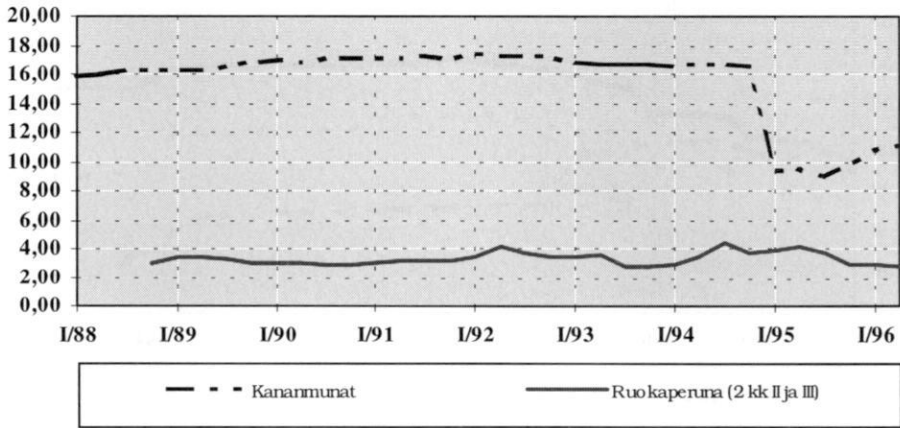
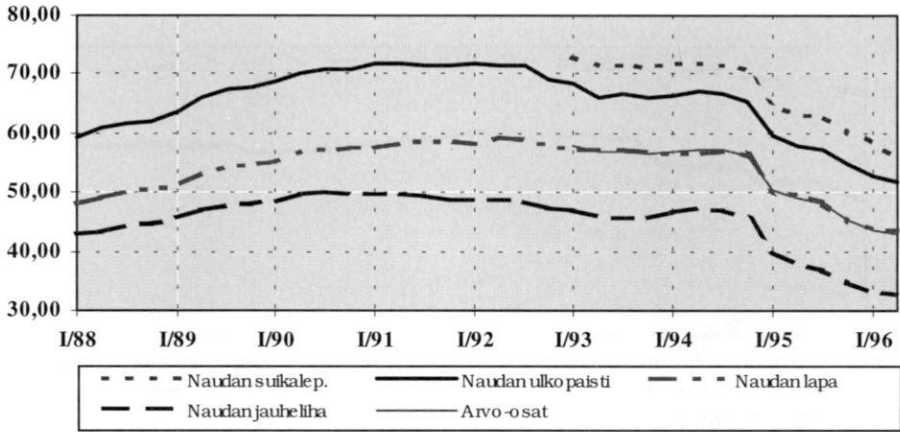
	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1/96
SEOKSEN HINTA	1,80	1,83	1,80	1,90	2,04	2,35	2,30	2,16	2,19	1,98	0,67	0,67
- alkutuotevähennys	0,26	0,26	0,25	0,27	0,29	0,36	0,42	0,40	0,40	0,37	-	-
RAAKA-AINEEN HINTA (veroton)	1,54	1,57	1,55	1,63	1,75	2,00	1,88	1,76	1,78	1,60	0,67	0,67
+ tuottajan saama alv	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,11	0,11
+ jalostuksen ja kaupan marginaali	8,04	8,48	9,30	9,99	10,92	11,98	12,86	12,64	11,73	12,00	12,25	12,06
+ lvv/alv	1,83	1,91	2,07	2,21	2,47	2,86	3,15	3,17	2,97	2,99	2,08	2,05
KULUTTAJAHINTA	11,41	11,96	12,91	13,84	15,15	16,84	17,89	17,56	16,49	16,60	15,11	14,89
Lvv/alv	1,83	1,91	2,07	2,21	2,47	2,86	3,15	3,17	2,97	2,99	2,20	2,16
Alkutuotevähennys	0,26	0,26	0,25	0,27	0,29	0,36	0,42	0,40	0,40	0,37	-	-
Nettolvv/alv	1,56	1,65	1,82	1,95	2,19	2,51	2,73	2,77	2,57	2,62	2,20	2,16
Nettolvv/alv (%)	13,7	13,8	14,1	14,1	14,5	9,3	10,3	10,9	10,6	10,8	14,5	14,5

Liite 2 (1/2).

Tuotteiden kuluttajahintakehitys vuosineljänneksittäin, mk / l (kg).

Liite 2 (2/2).

Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen tiedonantoja

- No 204. NIEMI, J., LINJAKUMPU, H. & LANKOSKI, J. Maatalouden alueellinen rakennekehitys vuoteen 2005. 184 s. Helsinki 1995.
- No 205. AJANKOHTAISTA MAATALOUDEN YMPÄRISTÖEKONOMIAA. 118 s. Helsinki 1996.
PIRTTIJÄRVI, R. Maatalouden ravinneongelmat Hollannissa, Saksassa ja Suomessa. s. 5-36.
LANKOSKI, J. Agricultural pollution control through economic instruments based on mineral balances. s. 37-52.
MIETTINEN, A. Herbisidien käytön vähentämisen vaikutus viljelyn tuottoon. s. 53-71.
AANKULA, J. Biodiversiteetti, ympäristötukijärjestelmä ja päätöksenteko. s. 72-108.
PELTOLA, J. Kasvihuoneilmiö - bioenergian käyttönäkymät Yhdysvalloissa. s. 109-118.
- No 206. HIIVA, E. Maatilojen tulokehitys siirtymäkaudella 1995-2000, 95 s. Helsinki 1996.
- No 207. AJANKOHTAISTA MAATALOUSEKONOMIAA. Kirjanpitotilojen tuloksia, tilivuosi 1994. 55 s. Helsinki 1996.
- No 208. AJANKOHTAISTA MAATALOUSEKONOMIAA. Kirjanpitotilojen tuotantosunnittaisia tuloksia, tilivuosi 1994. 57 s. Helsinki 1996.
- No 209. TIAINEN, S. & KATAJAMÄKI, E. EU:n maatilatypologia Suomessa. 81 s. Helsinki 1996.
- No 210. KOIKKALAINEN, K. Luonnonmukaisen ja tavanomaisen viljelyn suhteellinen kannattavuus. 58 s. Helsinki 1996.
- No 211. AJANKOHTAISTA MAATALOUSEKONOMIAA. 108 s. Helsinki 1996.
LEMPIÖ, P. EU-jäsenyyden vaikutus lihasikotilojen talouteen. s. 5-45.
ESKELINEN, M. Maidon tuotantokustannus taloudellisesti hyvin ja heikosti menestyvillä tiloilla. s. 46-72.
MARJAMAA, S. & PUURUNEN, M. Arvonlisäveron vaikutus maatilan talouteen. s. 73-92.
LAURILA, I.P. EU:n kesannointivelvoitteen väliaikainen alentaminen markkinointivuonna 1996/97: tausta ja seuraukset Suomen näkökulmasta. s. 91-108.
- No 212. AJANKOHTAISTA MAATALOUDEN INVESTOINNEISTA. Current issues on agricultural investments. 88 s. Helsinki 1996.
PIETOLA, K. Optimaaliset investointisäännöt stokastisin hinnoin - sovellus reaaliopitiosta. s. 8-31.
LEMPIÖ, P. Investment analysis: An application to finnish dairy farms. s. 32-60.
HIRVONEN, A. Vakauttamislainoituksen ulkopuolelle jääneiden maatilojen talouden tarkastelu. s. 61-88.
- No 213. FORSMAN, S. Maaseudun pienyritysten hintastrategiat: esimerkkinä liha-alan pienyritykset. 94 s. Helsinki 1996.

